

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Економіко-гуманітарний інститут.
Факультет економіки та управління
(повне найменування інституту, факультету)

Фінанси, банківська справа та страхування
(повне найменування кафедри)

Пояснювальна записка
до дипломного проекту (роботи)
магістра
(ступінь вищої освіти)

на тему: Фінанси місцевого самоврядування: стан, перспективи розвитку

Виконав: студент(ка) 6 курсу, групи ФЕУ119м
Спеціальності 072 Фінанси, банківська справа
та страхування
(код і найменування спеціальності)

Освітня програма (спеціалізація)
фінанси та кредит

Тертиця О.А.

(прізвище та ініціали)

Керівник Фатюха Н.Г.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Кныш А.В.

(прізвище та ініціали)

2020

Національний університет «Запорізька політехніка»
(повне найменування вищого навчального закладу)

Інститут, факультет ЕГП. Факультет економіки та управління

Кафедра Фінанси, банківська справа та страхування

Ступінь вищої освіти (освітній ступінь) магістр

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(код і назва)

Освітня програма (спеціалізація) Фінанси і кредит

(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри К. Р. Н. Проценко

Шварова С. В.

"21" 102

2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) МАГІСТРАНТКИ

Тертиці Ольги Анатоліївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Фінанси місцевого самоврядування: стан, перспективи розвитку

керівник проекту (роботи) к.е.н., доцент Фатюха Н.Г.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвержені наказом вищого навчального закладу від "21" жовтня 2020 року №261

2. Строк подання магістрантом проекту (роботи) _____

3. Вихідні дані до проекту (роботи) статистичний збірник «Бюджет України за 2019 рік», річний звіт про виконання Державного та місцевого бюджетів України за 2017-2019 роки, законодавчі та інструктивні матеріали Державної казначейської служби України

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) _____

Розділ 1. Теоретико-методичне забезпечення фінансів місцевого самоврядування

Розділ 2. Оцінка стану фінансів місцевого самоврядування в Україні

Розділ 3. Перспективи розвитку фінансів місцевого самоврядування.

Розділ 4. Охорона праці та техніка безпеки в надзвичайних ситуаціях

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Рис.1.1 Теорії виникнення місцевого самоврядування, Рис. 1.2 Функції

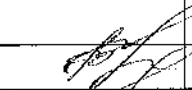
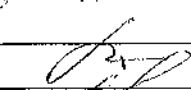
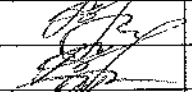
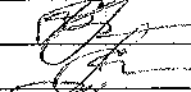
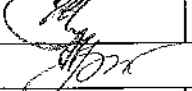
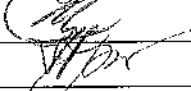
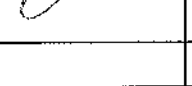
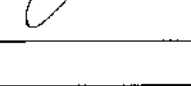
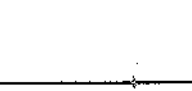
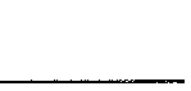
місцевих фінансів, Рис.1.3 Бюджетна система України, Рис.1.4 Умовна

структура органів управління ОТГ, Рис 1.5 Місцеві фінансові інститути,

Рис.1.6 структура доходів загального фонду місцевих бюджетів (ключові

податки), Рис. 1.7 Структура доходів спеціального фонду місцевих бюджетів

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

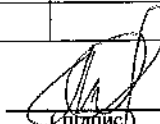
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
1	Фатюха Н.Г., к.е.н., доцент		
2	Фатюха Н.Г., к.е.н., доцент		
3	Фатюха Н.Г., к.е.н., доцент		
4	Журавель С.М., ст. викладач.		
Нормоконтроль	Чередниченко Н.О., ст. викл.		

7. Дата видачі завдання 25 травня 2020р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

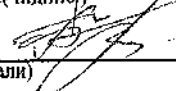
№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	Збір матеріалу на дипломування	25.05.20-8.06.20	
2	Групування та аналіз зібраного матеріалу. Уточнення завдань дипломування	9.06.20-29.06.20	
3	Виконання теоретичної частини роботи	30.06.20-27.07.20	
4	Розрахункова частина роботи	28.07.20-12.10.20	
5	Формування висновків та пропозицій	13.10.20-19.10.20	
6	Написання та оформлення дипломної магістерської роботи	20.10.20-9.11.20	
7	Перевірка роботи керівником, консультантами	21.10.20-27.11.20	
8	Попередній захист роботи	01.12.20	
9	Переплітання дипломної магістерської роботи	14.12.20	
10	Захист роботи у ЕК	23.12.20	

Магістрант(ка)

(підпис)

Теретця О.А.
(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)
(підпис)

(прізвище та ініціали)

Фатюха Н.Г.

АНОТАЦІЯ

Тертиця О.А. **Фінанси місцевого самоврядування: стан, перспективи розвитку** – Дипломна магістерська робота.

Дипломна магістерська робота зі спеціальності 072 магістр з фінансів, банківської справи та страхування. –Кафедра фінанси, банківська справа та страхування, національний університет «Запорізька політехніка», 2020.

Магістерська дипломна робота присвячена розробці теоретико-методологічних підходів та практичних рекомендацій щодо фінансів місцевого самоврядування в Україні.

Розглянуті питання сутності, функцій та призначення фінансів місцевого самоврядування.

Проаналізовано склад та структуру дохідної та видаткової частини місцевих бюджетів України, бюджетів місцевого самоврядування за 2017-2019рр.

Проведено аналіз фінансової стійкості місцевих бюджетів на прикладі Запорізької області за допомогою системи інтегральних показників фінансової автономії місцевих бюджетів.

Досліджено формування фінансових ресурсів зарубіжних країн та визначені основні пріоритети розвитку бюджетів місцевого самоврядування.

Складено прогноз доходів місцевих бюджетів України та бюджету м. Запоріжжя на 2020рік за допомогою методу аналітичного вирівнювання. Запропоновані методи збільшення частки власних доходів бюджетів місцевого самоврядування України.

Ключові слова: **МІСЦЕВІ ФІНАНСИ, БЮДЖЕТ, МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ, ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ, ВИДАТКИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ, МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ.**

ANNOTATION

Tertytsia OA Finances of local self-government: state, prospects of development - Master's thesis.

Master's thesis in the specialty 072 Master of Finance, Banking and Insurance. - Department of Finance, Banking and Insurance, National University "Zaporizhzhya Polytechnic", 2020.

Master's thesis is devoted to development of theoretical and methodological approaches and practical recommendations for local government finance in Ukraine.

The issues of essence, functions and purpose of local self-government finances are considered.

The composition and structure of the revenue and expenditure part of local budgets of Ukraine, local government budgets for 2017-2019 are analyzed.

An analysis of the financial stability of local budgets on the example of Zaporizhia region using a system of integrated indicators of financial autonomy of local budgets.

The formation of financial resources of foreign countries is studied and the main priorities of development of local government budgets are determined.

The forecast of incomes of local budgets of Ukraine and the budget of Zaporozhye. for 2020 by means of a method of analytical equalization is made. Methods of increasing the share of own revenues of local governments of Ukraine are proposed.

Keywords: LOCAL FINANCES, BUDGET, LOCAL BUDGETS, LOCAL BUDGET REVENUES, LOCAL BUDGET EXPENDITURES, LOCAL SELF-GOVERNMENT

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ДО ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Фатюха Н. Г., Тертиця О. А. Сучасний стан та перспективи розвитку місцевих бюджетів в умовах децентралізації. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8324> (дата звернення: 28.11.2020).

2. Фатюха Н. Г., Тертиця О. А. Роль місцевих бюджетів в соціально-економічному розвитку території та перспективи розвитку в умовах децентралізації. *Економічні та інноваційно-інвестиційні процеси в умовах змін ринкового середовища*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м.Львів, 24 жовтня 2020 р. ГО «Львівська економічна фундація». Львів : ЛЕФ, 2020. С. 110-113.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	
ВСТУП	10
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	15
1.1. Місцеві бюджети як фінансова база місцевого самоврядування	15
1.2. Сутність, структура та особливості формування фінансових ресурсів місцевого самоврядування	24
1.3. Нормативно – правове забезпечення фінансів місцевого самоврядування	38
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ ФІНАНСІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	46
2.1. Загальна характеристика місцевих бюджетів України	46
2.2. Аналіз виконання доходів місцевих бюджетів України	54
2.2.1. Аналіз виконання доходів бюджету м. Запоріжжя	68
2.3. Аналіз виконання видатків місцевих бюджетів України	72
2.3.1. Аналіз виконання видатків бюджету м. Запоріжжя	82
2.4. Аналіз податкоспроможності та стійкості місцевих бюджетів	88
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	102
3.1. Зарубіжний досвід формування фінансів місцевого самоврядування та можливості його застосування в Україні	102
3.2. Розвиток бюджетної децентралізації місцевого	113

самоврядування в Україні

3.3. Виявлення основної тенденції розвитку дохідної частини місцевих бюджетів України 120

3.3.1. Виявлення основної тенденцій розвитку дохідної частини бюджету м. Запоріжжя 123

РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ 126

ВИСНОВКИ 142

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 149

Додаток А. Склад доходів загального фонду бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, міст Києва та Севастополя, районних бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад 157

Додаток Б. Надходження спеціального фонду місцевих бюджетів 166

Додаток В. Надходження до бюджету розвитку 168

Додаток Д. Видатки, що здійснюються з районних бюджетів та бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим і міст обласного значення та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів 169

Додаток Е. Видатки, що здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів і враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів 172

Додаток Ж. SWOP аналіз стратегічних цілей розвитку фінансів місцевого самоврядування 176

**ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ,
ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ**

млн грн	-	мільйонів гривень
ВВП	-	валовий внутрішній продукт
с	-	сторінка
ЄС	-	Європейський Союз
табл.	-	таблиця
рис.	-	рисунок

ВСТУП

На сьогоднішній день питання функціонування органів місцевого самоврядування набуває все більшої актуальності, що зумовлено різними економічними процесами в країні, такими як децентралізація, зниження рівня фінансової автономії на місцях, тощо. Посилення ролі автономії місцевих бюджетів в Україні набуває все більшого значення, особливо в процесі наближення України до ЄС.

Актуальність дослідження зумовлена тенденцією підготовки до вступу України до Європейського співтовариства. Нерівномірність розподілу ВВП призводить до неоднорідності можливостей забезпечувати соціально – економічний розвиток населення різних регіонів України. Успішність функціонування органів місцевого самоврядування багато в чому залежить від фінансування дохідної частини місцевих бюджетів, адже за рахунок цього органи місцевого самоврядування здійснюють видатки на такі заходи як освіта, охорона здоров'я, соціально-культурний розвиток території, тощо.

Проблему низького рівня незалежності місцевих бюджетів від загальнодержавного освічували такі вчені та практики: О. Д. Василика, О. Я. Лирик, В. В. Зайчикової, С. В. Слухай О. П. Кириленко, У. Тіссеном, А. Шахом, Р.І. О. Луніної, С. В. Слухая, І. Я. Чугунова. Необхідність подальшого вивчення з метою ефективного функціонування системи місцевого самоврядування є очевидним.

У працях науковців недостатньо висвітленими залишаються наступні питання:

- управління регіональним розвитком та процесами децентралізації;
- бюджетного регулювання регіонального розвитку;
- виникнення конфліктних ситуацій між центрами та регіонами щодо об'єктів трансферної підтримки;

-ефективності формування місцевих бюджетів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дипломна магістерська робота виконана згідно з темою кафедри фінанси, банківська справа та страхування НУ «Запорізька політехніка» № 05318 «Забезпечення фінансово-інвестиційного потенціалу підприємств, страхових компаній та банків в період економічних перетворень». Внесок автора полягає у дослідженні формування фінансів місцевого самоврядування в Україні, їх дохідної та видаткової частин та вироблення пропозицій щодо підсилення фінансової автономії місцевих бюджетів.

Мета та завдання роботи. Метою роботи є дослідження особливостей формування місцевих бюджетів, та аналіз стану місцевих бюджетів України та бюджетів місцевого самоврядування і пропозицій практичних рекомендацій щодо перспектив їх розвитку.

Для досягнення поставленої мети дослідження в роботі сформульовано такі завдання:

- вивчення основних теоретичних напрацювань державних авторів у цій сфері;
- дослідження ролі місцевого бюджету в соціально-економічному розвитку регіонів;
- вивчення складу та структури місцевих бюджетів, бюджетів місцевого самоврядування;
- проведення аналізу фінансової автономії бюджету Запорізької області;
- вивчення зарубіжного досвіду формування фінансів місцевого самоврядування та можливості його застосування в Україні;
- розробка пропозицій щодо вдосконалення бюджетної децентралізації місцевого самоврядування в Україні.

Об'єктом дипломної магістерської роботи є місцеві бюджети України, фінанси місцевого самоврядування.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних аспектів дослідження формування фінансових ресурсів місцевого самоврядування в Україні.

Методи дослідження. Теоретична частина дослідження базується на наукових працях та методичних розробках як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Дослідження дохідної та видаткової частин місцевих бюджетів базується на використанні статистичних методів, зокрема зведення та групування, порівняння, аналізу динаміки. У процесі розробки прогнозу подальшого розвитку доходів місцевих бюджетів застосовувався метод аналітичного вирівнювання.

Інформаційною базою дослідження слугували наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених зі місцевих фінансів, бюджетної системи, статистичний збірник Міністерства фінансів, річні звіти Державної Казначейської Служби з виконання зведеного бюджету України, матеріали міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій, Інтернет-ресурси.

Елементи наукової новизни. Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні комплексного підходу до оцінки стану бюджетів місцевого самоврядування та розробленні теоретико-методичних засад і прикладних рекомендацій щодо перспектив їх розвитку.

У процесі дослідження отримано наступні наукові результати:

удосконалено:

- механізм використання місцевих бюджетів в контексті побудови ефективної системи органів місцевого самоврядування;

- вироблення пропозицій щодо підсилення фінансової автономії місцевих бюджетів, що полягають у включенні податку на прибуток комунальних підприємств, податку на землю, плати за торговий патент на підприємницьку діяльність, єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва до дохідної частини місцевих бюджетів; збільшення

надходжень до місцевих бюджетів, за рахунок запровадження податку на нерухомість та розкіш (багатство) для фізичних осіб та включення цих податків до бюджетів територіальних громад;

дістало подальший розвиток:

- використання узагальнюючих показників для аналізу статистичних даних місцевих бюджетів та бюджетів місцевого самоврядування сприяє всебічній характеристиці досліджуваних бюджетів;

- проведення аналізу фінансової автономії бюджету Запорізької області виявляє здатність реалізовувати заплановані соціально-економічні програми;

- використання аналітичного вирівнювання для прогнозування дохідної частини місцевих бюджетів України та бюджету м. Запоріжжя є інструментом прийняття обґрунтованих рішень щодо змін у соціально-економічній ситуації країни та регіону зокрема.

Практична цінність одержаних результатів полягає в дослідженні формування фінансів місцевого самоврядування. Виявленні тенденцій розвитку бюджетів об'єднаних територіальних громад та запропонованні методів підвищення фінансової автономії місцевих бюджетів. Особистий внесок здобувача полягає у самостійному одержанні результатів дослідження, використання яких в практиці виконавчих органів влади сприятиме покращенню їх діяльності. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в магістерській роботі використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів магістерської роботи. Основні положення дипломної магістерської роботи були викладені та отримали позитивну оцінку на науково-практичній конференції: «Сучасний стан та перспективи розвитку місцевих бюджетів в умовах децентралізації». «Економічні та інноваційно-інвестиційні процеси в умовах змін ринкового середовища», 2020р. м.Львів та статті «Роль місцевих бюджетів в соціально-економічному

розвитку території та перспективи розвитку в умовах децентралізації» в електронному журналі «Ефективна економіка».

Структура та обсяг роботи. Дипломна магістерська робота «Фінанси місцевого самоврядування: стан, перспективи розвитку» складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Робота містить 180 сторінки комп'ютерного тексту, з них 148 сторінки основного тексту, 33 рисунки, 28 таблиць, 59 джерел, 6 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСІВ

МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1.1. Місцеві бюджети як фінансова база місцевого самоврядування

Поняття місцевого самоврядування та розвиток науки про місцеве самоврядування нерозривно пов'язанні з історією формування громад та громадським життям. Так суспільні відносини в перших общинах ставали базисом для вирішення різного роду суспільних питань, що виникали внаслідок відносин у суспільстві в процесі виробництва розподілу та використання виробленого продукту.

На початкових етапах суспільного розвитку община набула значного поширення і стала універсальним інститутом, що включав різноманітні відносини (виробничі, охоронні, самоврядні, сімейно-побутові, культурні).

Передумовою існування місцевих фінансів є функціонування інституту місцевого самоврядування, яке властиве лише тим країнам, де держава визнає право на автономію місцевих органів влади. У таких країнах обов'язково виникає необхідність розмежування функцій і завдань, які покладають на державні та місцеві органи влади.

Вчення про місцеві фінанси як сукупність теоретичних положень про фінансове господарство та фінансову діяльність місцевих органів влади сформувалось у XIX ст. Наприкінці XIX ст. воно виокремилося в самостійну галузь фінансової науки.

Процес формування такого поняття як місцеві фінанси досліджували багато вчених економістів, таких як О. Василик, В. Базилевич, П. Юхименко, В. Федосов, О. Сунцова, С. Юрій, О. Круш, В. Кравченко В.Г. Бодрова, О.П. Кириленко, В.І. Кравченко, В.М. Опарін, Ю.С.Пасічник, Ю.В. Петренко

Перші згадки про місцеві фінанси, об'єктивність їх існування поряд із

державними фінансами з'явилися у працях А. Сміта, К. Штейна, Л. Штейн, Р. Гнейста, А. Вагнера та інших. Вони досліджували господарство територіальних громад, відзначали необхідність надання їм автономії, зокрема у сфері фінансів.

У російській спеціалізованій літературі про проблеми місцевих фінансів почали досліджувати після земської реформи 1864 р. Серед авторів, що зробили найбільший внесок – А. Васильчиков, А. Лебедев, Б. Веселовський, Х. Озеров, П. Гензель.

В Україні появлення першої праці на тему фінансів місцевого самоврядування датується 1898 р. Професор Київського університету А. Цитович опублікував працю «Місцеві витрати Пруссії у зв'язку з теорією місцевих витрат». У 1917 р. Професор В.М. Твердохлебов в Одесі опублікував книжку «Місцеві фінанси».

Вітчизняні вчені визнали необхідність наявності місцевих фінансів в умовах формування в Україні основ ринкового господарювання. Підсумовуючи дослідження багатьох вітчизняних вчених можна сказати, що причиною виникнення місцевих фінансів є наявність територіальних колективів, а також відокремлення функцій і завдань, які покладають на їхні органи влади.

Виділяють три основні теорії, що пояснюють суть і природу місцевого самоврядування як форми місцевої влади (див. рис 1.1).

Рис. 1.1 Теорії виникнення місцевого самоврядування [18]

Відповідно до першої теорії фінанси місцевого самоврядування та місцевого самоврядування як феномен ототожнюється з поняттям общини. Так, община має певні природні права [28], які держава їй не надавала, а тому не має змоги ці права забрати.

Держава може впливати законодавчо на діяльність територіального колективу, але не може позбавити його природних прав.

Відповідно до державної теорії місцевого самоврядування, що сформувалась в середині XIX ст. завдяки німецькій школі юристів, має діаметрально протилежні позиції.

За цією теорією органи місцевого самоврядування сформовані державою для виконання державних функцій на місцях. Органи місцевого самоврядування не мають природних прав і виступають агентами держави на місцях.

Теорія громадсько-господарського самоврядування синтезує ідеї двох попередніх теорій.

Згідно цієї теорії органи місцевого самоврядування мають власну компетенцію, що забезпечується природним правом тільки в питаннях неполітичного характеру, а у вирішенні питань політичного характеру – вони є агентами держави на місцях.

Розглянуті вище теорії стали основою для визначення категорії «місцевих фінансів».

Місцеві фінанси – система формування, розподілу й використання фінансових ресурсів для забезпечення виконання місцевими органами влади покладених на них функцій і завдань як власних, так і делегованих [17].

Розглядаючи питання забезпечення фінансовими ресурсами суб'єктів місцевого самоврядування потрібно сказати, про існування декількох підходів, які розкривають суть самого поняття місцевих фінансів.

Згідно першого підходу місцеві фінанси являють собою фонди грошових коштів, що мобілізуються органами місцевого самоврядування для

виконання своїх повноважень.

Другий підхід характеризує місцеві фінанси, як відношення, що виникають у процесі формування і розподілу фондів грошових коштів між державою та суб'єктами місцевого самоврядування.

Поєднання цих двох підходів дає змогу повністю уявити, що являють собою фінанси місцевого самоврядування.

Тобто, з одного боку місцеві бюджети являють собою програмно-цільовий балансовий звіт згідно якого відбувається мобілізація коштів та їх цільове використання на певній території, а з іншого боку місцеві бюджети утворюють систему фінансових відносин між бюджетами різних рівнів, місцевими і державним бюджетами, бюджетами та суб'єктами господарювання, тощо.

Зміст місцевих фінансів як системи економічних відносин, пов'язаних з формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів, необхідних органам місцевого самоврядування для виконання покладених на них завдань, детальніше виявляється у функціях, які вони виконують.

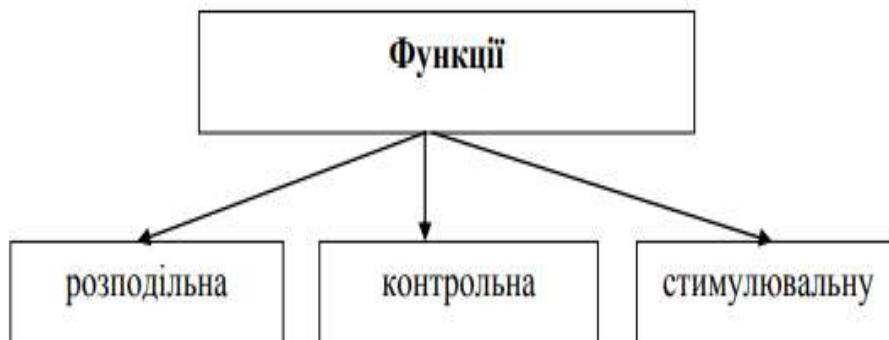

Рис. 1.2 Функції місцевих фінансів [17]

Розподільна функція проявляється у створенні на місцевому рівні фондів грошових коштів завдяки яким органи місцевого самоврядування мають змогу виконувати певні функції та повноваження, як власні так і делеговані.

Контрольна функція виявляється під час складання проектів місцевих

бюджетів, їхнього розгляду і затвердження, а також виконання місцевих бюджетів й складання звіту про їхнє виконання.

Зміст контрольної функції місцевих фінансів полягає в контролі за цільовим використанням бюджетних коштів.

Реальним втіленням стимулювальної функції є чинний порядок формування власних доходів місцевих бюджетів, заохочення перевиконання запланованих показників надходжень загальнодержавних податків і зборів, самостійність у використанні додатково залучених коштів та ін.

Протягом останніх років близько 10 % вартості валового внутрішнього продукту України перерозподіляють через систему місцевих фінансів; закономірно, що основну частину цих коштів акумулюють у місцевих бюджетах. через місцеві фінанси.

У тому числі через місцеві бюджети, відбувається перерозподіл суспільного продукту між різними сферами діяльності і соціальними групами населення.

В умовах ринкових трансформацій місцеві фінанси й місцеві бюджети відіграють важливу роль фінансових гарантів наявності й розвитку демократії та надання населенню суспільних послуг і благ, задовольняти які за рахунок державного бюджету недоцільно неефективно.

Бюджет - план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду [2].

Бюджетна система України, відповідно до статті 5 Бюджетного кодексу України, складається з державного бюджету та місцевих бюджетів.

Місцевими бюджетами є бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування.

Бюджетами місцевого самоврядування є бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах).

Бюджети об'єднаних територіальних громад зображені на рисунку 1.3.

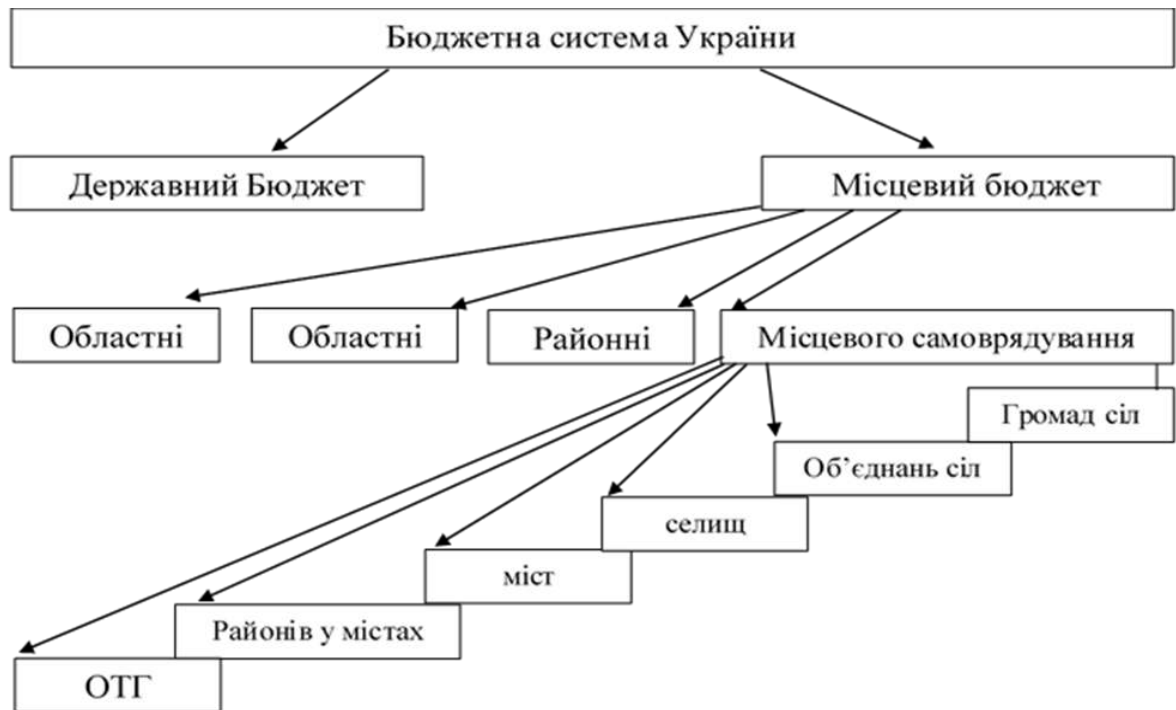

Рис1.3 Бюджетна система України [2]

За своєю структурою місцеві бюджети складаються із загального та спеціального фондів.

Загальний фонд являє собою фонд коштів призначений для вирішення першочергових завдань місцевого самоврядування.

До загального фонду відносяться кошти призначені для виплати зарплат працівникам бюджетних установ, відповідних нарахувань на неї, оплати комунальних коштів, придбання предметів, матеріалів, обладнання та послуг тощо.

Тобто загальний фонд – це фонд який призначений для забезпечення виконання органами влади місцевого самоврядування загальних функцій.

Спеціальний фонд – це фонд грошових коштів, що сформований із чітко визначених джерел, та повинен бути витрачений на чітко визначені цілі та завдання.

До коштів спеціального фонду відносяться такі кошти, що мають конкретне призначення, і які не можна витратити на загальні (першочергові) функції.

Потрібно зазначити, що спеціальний фонд був створений для того аби забезпечити прозорість використання бюджетних коштів.

Адже в структурі спеціального фонду джерела доходів закріплюються за статтею видатків, забезпечуючи при цьому контроль за цільовим використанням бюджетних коштів.

За іншою, економічною класифікацією місцеві бюджети складаються з поточного бюджету та бюджету розвитку.

Різниця між цими двома складовими полягає в характері використання бюджетних коштів.

А саме з поточного бюджету здійснюються видатки на фінансування поточних потреб конкретної території, таких як фінансування установ і закладів виробничої і соціальної інфраструктури, що утримуються за рахунок бюджетних асигнувань, фінансування заходів соціального захисту населення.

В той час, як кошти бюджетів розвитку призначені для фінансування заходів, соціально-економічних програм пов'язаних з певною інноваційною або інвестиційною діяльністю, а також на фінансування субвенцій та інших видатків, які мають зв'язок з розширеним відтворенням.

Зокрема, кошти бюджетів розвитку можуть бути призначені на такі видатки: фінансове забезпечення капітальних вкладень виробничого і невиробничого призначення; фінансове забезпечення структурної перебудови економіки; інші видатки, пов'язані з розширеним відтворенням, тощо.

Розглядаючи систему місцевих бюджетів України потрібно окремо розглянути бюджети об'єднаних територіальних громад, адже це явище в Україні відносно нове.

Так бюджети об'єднаних територіальних громад почали з'являтися в Україні разом з прийняттям у 2014 році з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (01.04.2014), законів України «Про співробітництво територіальних громад» (17.06.2014), «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (05.02.2015) та змін до Бюджетного і Податкового кодексів – щодо фінансової децентралізації [1-6].

Так, необхідність формування бюджетів об'єднаних територіальних громад полягає в отриманні більших можливостей для розвитку окремими базовими територіальними одиницями, що входять до громади.

Такі можливості об'єднані територіальні громади отримують завдяки зміні адміністративно-територіальної вертикалі.

Після об'єднання ОТГ отримують не лише виборні органи управління, а також кошти з державного бюджету, які потрапляють до бюджету ОТГ напряму з державного бюджету, а не опосередковано, через бюджет області, потім бюджет району, і лише тоді до бюджету села.

Безпосереднє керівництво ОТГ (зокрема й управління фінансами) здійснює створений радою виконавчий комітет.

До його складу входять голова ради, його заступник з питань діяльності виконавчих органів ради, секретар виконкому, керівники відділів та управлінь, секретар ради, старости, інші особи (підприємці, громадські активісти та ін., крім депутатів місцевої ради).

Умовну структуру ОТГ можна охарактеризувати наступною схемою (рис. 1.4).

Повноваження органів ОТГ доволі широкі: від розробки стратегії розвитку до організації благоустрою сіл і селищ, які входять до складу ОТГ.

Зокрема рада затверджує бюджет ОТГ; утворює виконавчий комітет; встановлює місцеві податки і збори; визначає, яким буде соціально-економічний і культурний розвиток ОТГ, та ін.

Голова обирається усією об'єднаною територіальною громадою, а староста – жителями відповідного старостинського округу. Як голові, так і старості закон визначив чіткий перелік повноважень. Вони разом із наявними у кожного з них нормативно встановленими правами, утворюють їх правовий статус, що визначає напрями та зміст службових відносин голови ОТГ і старости в системі місцевого самоврядування.

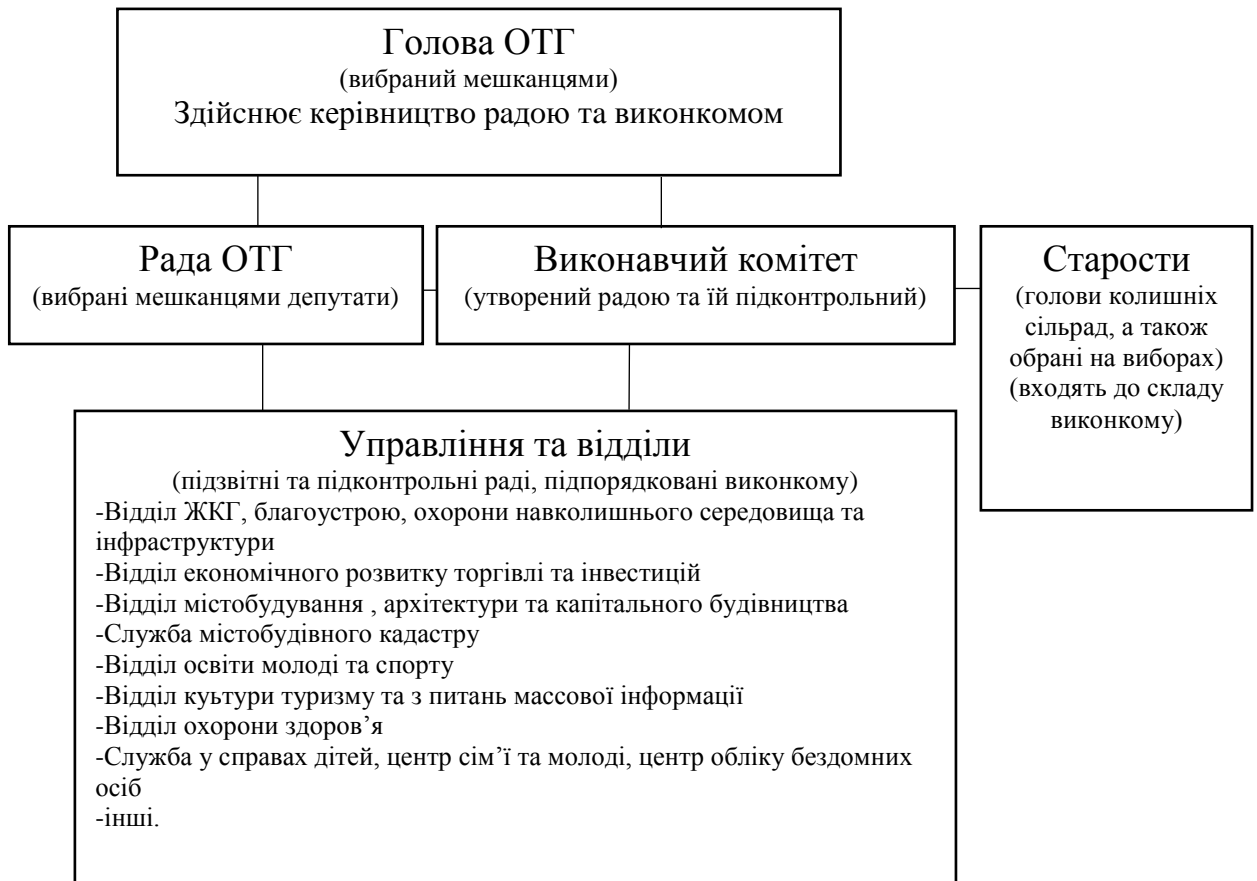

Рис.1.4 Умовна структура органів управління ОТГ

Виконавчий комітет своєю чергою забезпечує виконання бюджету ОТГ; координує діяльність відділів, управлінь, комунальних підприємств, установ та організацій ОТГ; має право змінювати/скасовувати акти підпорядкованих йому відділів, управлінь та їхніх посадових осіб тощо [2].

1.2. Сутність, структура та особливості формування фінансових ресурсів

Зміст і призначення місцевих фінансів виявляються у складі місцевих фінансових інститутів, до яких належать: місцеві бюджети, місцеві податки і збори, цільові фонди органів місцевого самоврядування, комунальний кредит, місцеві позики, фінанси комунальних підприємств.(див рис1.5).

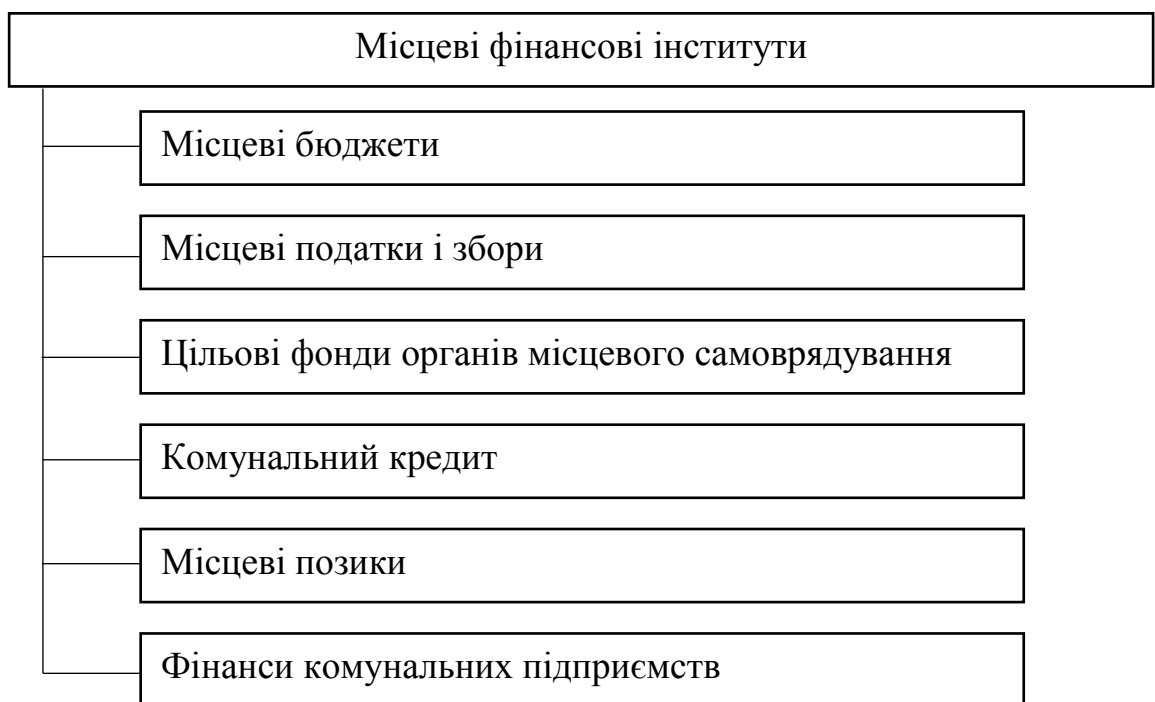

Рис. 1.5 Місцеві фінансові інститути [10]

Місцеві бюджети, як економічна категорія виявляють свою сутність у формуванні фондів, які є фінансовим базисом для виконання органами місцевого самоврядування своїх повноважень, а саме фінансування інфраструктурних, соціальних та економічних проектів, тощо.

Цільові фонди органів місцевого самоврядування, являють собою позабюджетні фонди місцевих органів влади, валютні та резервні фонди [2].

Відповідно до БКУ до місцевих податків належить податок на

нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, та єдиний податок, а до місцевих зборів - збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності, збір за місця для паркування транспортних засобів і туристичний збір [2].

Комунальний кредит являє собою сукупність економічних відносин, що виникають між органами місцевого самоврядування, з одного боку, та фізичними і юридичними особами — з другого, за яких місцеві органи влади виступають частіше у ролі позичальника, рідше – кредитора [11].

До місцевих позик належать операції, що пов'язані з отриманням коштів на умовах повернення, платності та строковості, в результаті яких виникають зобов'язання, перед бюджетом та здійснюються операції, пов'язані з поверненням цих коштів до бюджету [12].

До фінансів комунальних підприємств належать фінансові ресурси підприємств, які є власністю місцевих органів самоврядування, тобто комунальною власністю держави. Існує кілька видів комунальної власності: комунальна власність областей, міст, районів, районів у містах, сіл і селищ, спільна комунальна власність територіальних громад.

Наявність економічної самостійності місцевих органів самоврядування дозволяє розвивати фінансовий потенціал регіону, що в свою чергу розширює можливості у задоволенні потреб населення. Тому в процесі формування бюджетних відносин органів місцевого самоврядування з державним бюджетом важливим питанням являється питання фінансової автономії, а саме наявність власних надходжень.

Органи місцевого самоврядування в рамках своїх компетенцій самостійно розроляють, затверджують та виконують бюджети місцевого значення. [2]

Згідно статті 16, пункту б БКУ місцеві бюджети є самостійними і не включаються до Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та інших місцевих бюджетів [2]. Фінансова самостійність

органів місцевого самоврядування гарантується формуванням власних джерел та закріпленням за відповідними бюджетами загальнодержавних податків зборів.

Доходи місцевих бюджетів їх склад та структура визначається Бюджетним кодексом України, а саме статтями :

- 64 склад доходів загального фонду бюджетів сіл, селищ та міст;
- 66. склад доходів загального фонду бюджету АРК, обласних бюджетів;
- 69¹ надходження спеціального фонду місцевих бюджетів;
- ч.1 статті 71 (доходи бюджету розвитку).

Доходи місцевих бюджетів мають таку структуру: доходи загального фонду (ключові податки: податок на доходи фізичних осіб, єдиний податок, плата за землю, інші податки та збори, акцизний податок з пального, акцизний податок з роздрібного продажу підакцизних товарів).[2]

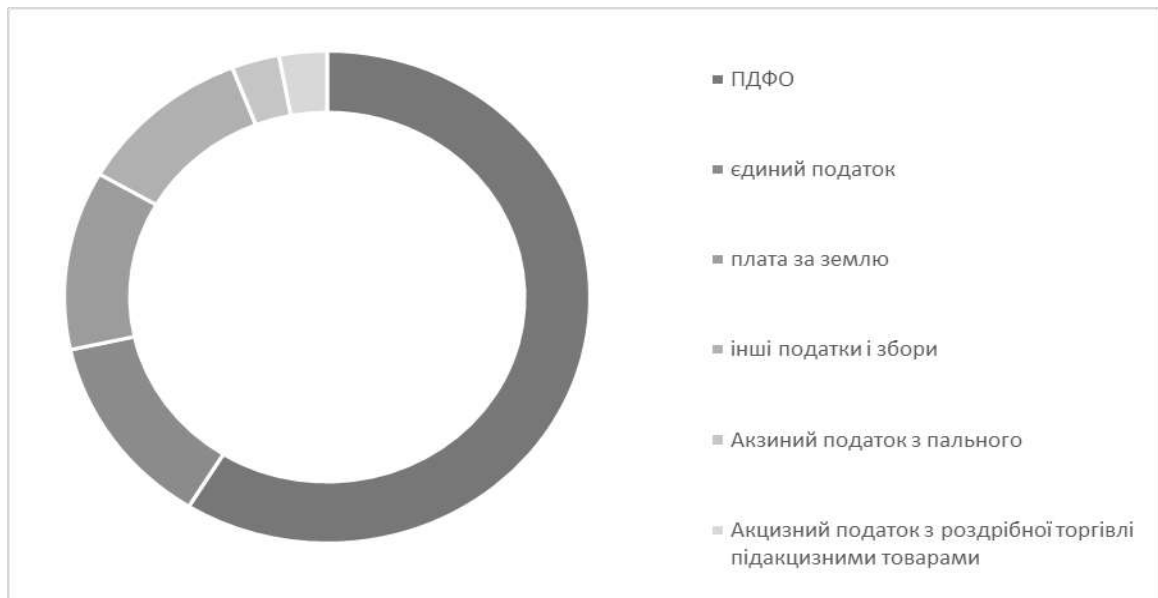

Рис. 1.6 Структура доходів загального фонду місцевих бюджетів (ключові податки)

Повний склад доходів загального фонду місцевих бюджетів доступний для перегляду у додатку А.

Доходи спеціального фонду(власні надходження бюджетних установ, митний експеримент для ремонту доріг, екологічний податок, інші надходження, пайова участь у розвитку інфраструктури населеного пункту, кошти від продажу землі.[2]

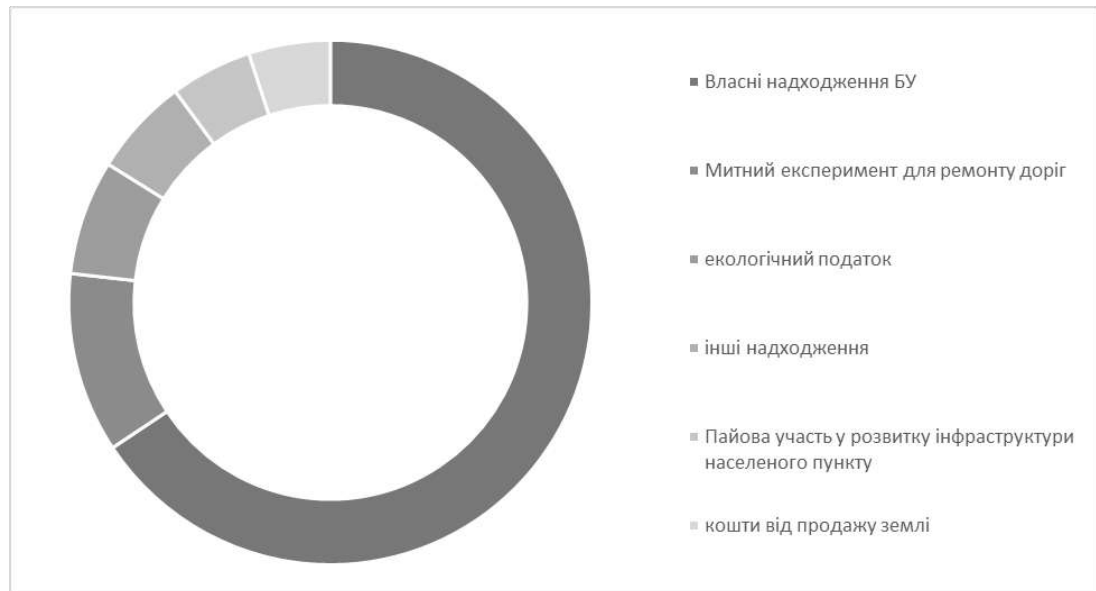

Рис. 1.7 Структура доходів спеціального фонду місцевих бюджетів [2]

Повний склад доходів спеціального фонду місцевих бюджетів доступний для перегляду у додатку Б.

Спеціальний фонд бюджету вперше з'явився у 2000р., до складу спеціального фонду перейшли колишні позабюджетні цільові фонди, наприклад такі : фонд соціального страхування, зайнятості населення тощо.

До надходжень бюджету розвитку відносяться: кошти від відчуження майна, що перебуває в комунальній власності, 90% коштів від продажу земельних ділянок не сільськогосподарського призначення, капітальні трансферти з інших бюджетів, місцеві запозичення, кошти пайової участі, плата за надання місцевих гарантій, дивіденди, кошти від повернення кредитів, наданих з відповідного бюджету та відсотки, сплачені за користування ними [2].

Повний перелік надходжень бюджету розвитку місцевих бюджетів доступний для перегляду у додатку В.

Відповідно до Бюджетного Кодексу України класифікація доходів бюджету наступна: податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, трансферти.

Відповідно до статті 10 Закону Про порядок делегування повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування матеріальні і фінансові засоби, необхідні для здійснення делегованих повноважень, можуть виділятися за умовами виконання делегованих повноважень - періодично (на певний період). Фінансові засоби, необхідні для тривалого й постійного (більше одного року) здійснення делегованих повноважень органами місцевого самоврядування - як тих, які вже здійснюються органами місцевого самоврядування, так і знову переданих, - щорічно передбачаються у державному бюджеті окремою статтею [2].

Фінансовою базою для виконання органами місцевого самоврядування делегованих повноважень є доходи прераховані у статті 64 Бюджетного Кодексу України. Саме тому доходи загального фонду місцевих бюджетів формуються за рахунок загальнодержавних податків та зборів.

Видатки відіграють важливу роль у бюджетних відносинах, адже завдяки виконання видаткової частини місцевого бюджету органи місцевого самоврядування мають змогу виконувати покладені на них функції, забезпечуючи виконання програм соціально-економічного розвитку території.

Видатки місцевих бюджетів відповідно до ст.64 п. 1 Закону про місцеве самоврядування визначаються відповідним рішенням органів місцевого самоврядування про місцевий бюджет. Тобто органи місцевого самоврядування відповідно до своїх компетенцій самі розробляють, затверджують та виконують видаткову частину відповідного місцевого бюджету [5].

Згідно пункту 4 ст.64 того самого Закону про місцеве самоврядування видатки місцевого бюджету формуються відповідно до розмежування

видатків між бюджетами, визначеного Бюджетним кодексом України, для виконання повноважень органів місцевого самоврядування [5].

Відповідно до Бюджетного кодексу України видатки та кредитування бюджету класифікуються за :

- бюджетними програмами, тобто за програмною класифікацією видатків та кредитування бюджету;
- ознакою головного розпорядника бюджетних коштів, тобто за відомчою класифікацією видатків та кредитування бюджету;
- функціями, з виконанням яких пов'язані видатки та кредитування бюджету, тобто за функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету.

За економічною класифікацією видатків бюджету видатки бюджету поділяються на поточні та капітальні.

Стаття 70 Бюджетного Кодексу України регламентує, що повний перелік видатків та розмежування видатків між місцевими бюджетами здійснюється відповідно до статей 89-91 Бюджетного кодексу України.

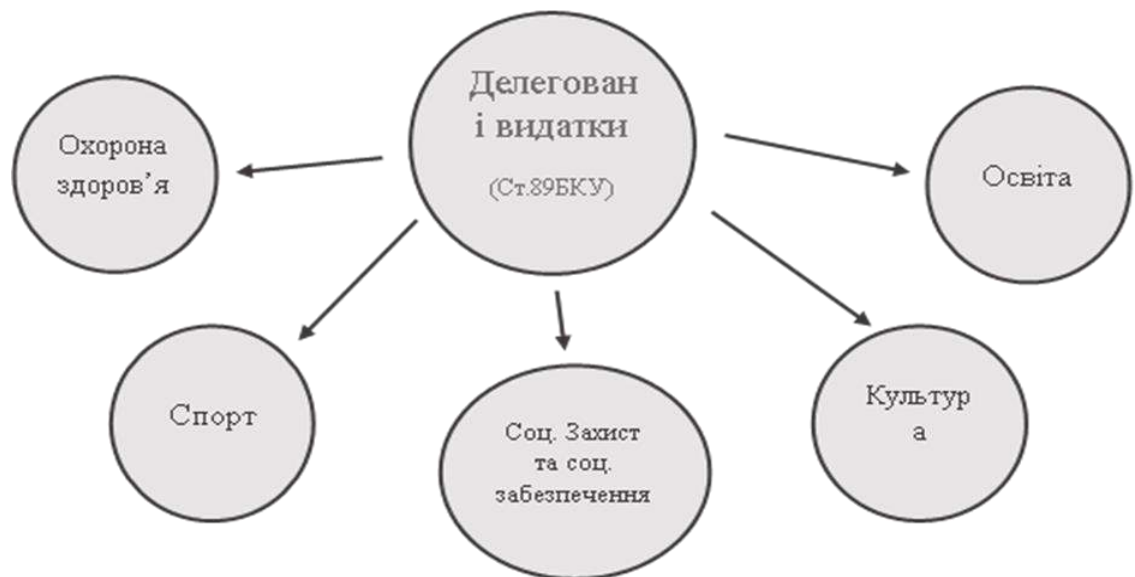

Рис.1.8 Видатки місцевих бюджетів за статтею 89 БКУ [2]

Так, до видатків, що здійснюються з бюджетів сіл, селищ та міст належать видатки на: освіту, охорону здоров'я, соціальний захист та

соціальне забезпечення, державні культурно-освітні та театральні-видовищні програми (сільські, селищні та міські палаци і будинки культури, клуби, центри дозвілля, інші клубні заклади та бібліотеки, фізичну культуру і спорт.

Повний, розширений перелік видатків, що регламентується статтею 89 Бюджетного кодексу України доступний для перегляду в додатку Д.

Відповідно до статті 90 Бюджетного кодексу України, до видатків, що здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів відносяться:

- державне управління;
- освіту;
- охорону здоров'я;
- соціальний захист та соціальне забезпечення;
- культуру і мистецтво;
- фізичну культуру і спорт;
- програми природоохоронних заходів місцевого значення, проекти реструктуризації та ліквідації об'єктів підприємств гірничої хімії, підземного видобутку залізної руди, консервації ртутного виробництва, утримання водовідливних комплексів.

Так, аналізуючи відмінності у структурі видатків обласних бюджетів та бюджетів сіл селищ та міст, бачимо відмінності у видатковій частині, що залежать від рівня компетенцій місцевих бюджетів.

Повний, розширений перелік видатків, що здійснюється з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів доступний для перегляду у додатку Е.

Відповідно до статті 91 Бюджетного кодексу України до видатків місцевих бюджетів, що можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів, належать видатки на:

- місцеву пожежну охорону;
- органи місцевого самоврядування;

- соціальний захист та соціальне забезпечення;
- місцеві програми розвитку житлово-комунального господарства та благоустрою населених пунктів;
- культурно-мистецькі програми місцевого значення;
- програми підтримки кінематографії та засобів масової інформації;
- місцеві програми з розвитку фізичної культури і спорту;
- типове проектування, реставрацію та охорону пам'яток архітектури;
- транспорт, дорожнє господарство
- заходи з організації рятування на водах;
- обслуговування місцевого боргу;
- програми природоохоронних заходів місцевого значення, заходи програм у сфері житлово-комунального господарства з будівництва та реконструкції водопровідних та каналізаційних очисних споруд.
- управління комунальним майном;
- регулювання земельних відносин;
- заходи у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру в межах повноважень, встановлених законом;
- заходи та роботи з територіальної оборони та мобілізаційної підготовки місцевого значення;
- проведення місцевих виборів у випадках, передбачених законом, та республіканських Автономної Республіки Крим і місцевих референдумів;
- членські внески до асоціацій органів місцевого самоврядування та їх добровільних об'єднань;
- підвищення кваліфікації депутатів місцевих рад та посадових осіб місцевого самоврядування;

Значення місцевих бюджетів виявляється у їхній здатності перерозподіляти ВВП через видатки місцевих бюджетів.

Одним з важливих інструментів взаємовідносин державного бюджету

з бюджетами органів місцевого самоврядування є трансфerti. Система трансфертів дає можливість збалансувати міжбюджетні відносини в разі виникнення дефіциту в бюджетах територіальних громад при їх низькій платоспроможності, яка не відповідає функціям, покладеним на органи місцевого самоврядування відповідного рівня [2].

У бюджетну систему України виділяють наступні види міжбюджетних трансфертів:

- дотація вирівнювання;
- субвенція;
- кошти, які передаються до Державного бюджету України та до місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів;
- інші дотації.

З 2001 року розрахунок дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету, здійснюється за спеціально розробленою формулою. Незважаючи на те, що її введення зробило механізм розподілу трансфертів простіше, головне - прозоріше, і дозволило в певній мірі відійти від ручного управління бюджетними коштами, діючий порядок розрахунку міжбюджетних трансфертів не позбавлений недоліків.

Так, в цій формулі при визначенні розрахункового обсягу доходів бюджету застосовують індекс відносної податкової платоспроможності адміністративно-територіальної одиниці. Даний показник характеризує рівень збору податків з розрахунку на 1 жителя громади в порівнянні із середнім рівнем по країні.

Чим вище рівень збору податків забезпечують відповідні території, тим більшим виходить показник розрахункового обсягу їх доходів, а таким чином менше стає сума дотації вирівнювання, покладена відповідного бюджету. Виходить, що замість того щоб заохочувати органи влади, їх фактично карають, зменшуючи суму покладеної допомоги. Крім того, індекс податкової платоспроможності є відносним показником, а тому в окремих

випадках взагалі може давати спотворені результати.

Формування фінансових ресурсів місцевих бюджетів на місцевому рівні складається з 4-х етапів. Зокрема таких :

- складання проектів бюджетів;
- рішення про місцеві бюджети;
- виконання бюджету та внесення змін до рішень про місцеві бюджети;
- підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету та прийняття

відповідного рішення.

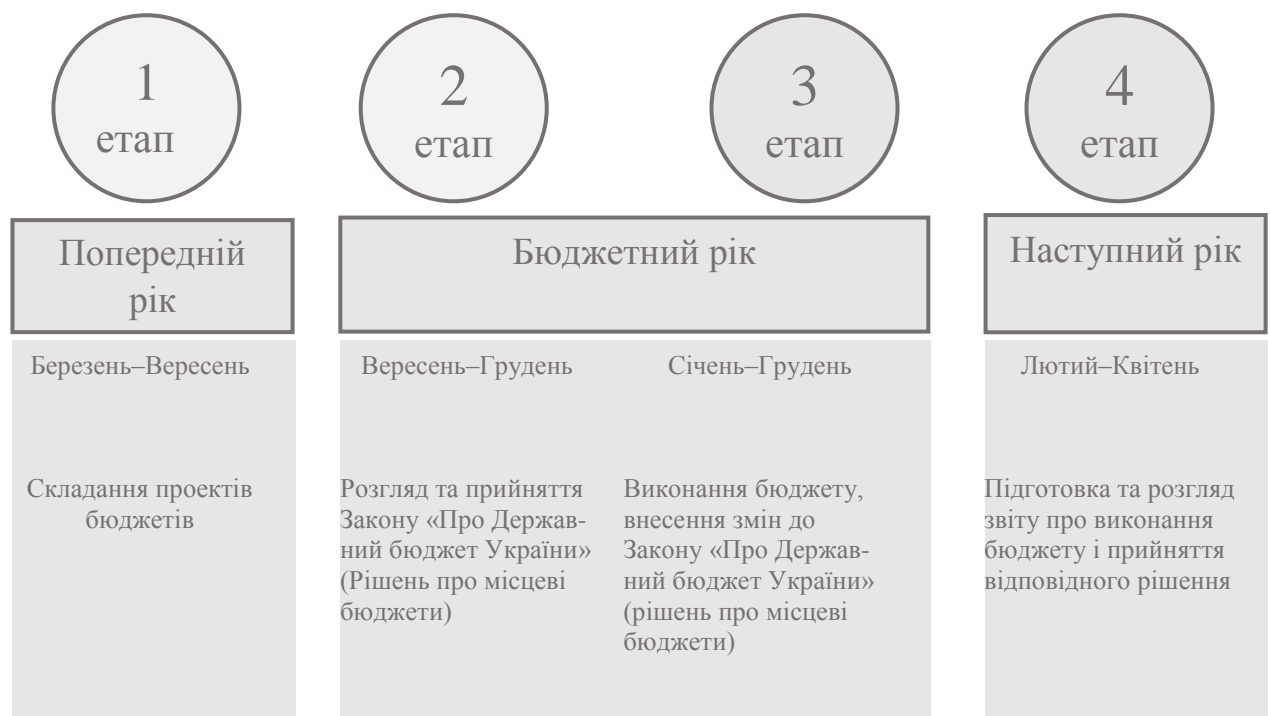

Рис. 1.9 Етапи бюджетного процесу на місцевому рівні [5, 2]

На першому етапі Міністерство фінансів доводить до виконавчих органів місцевих рад особливості формування проектів місцевих бюджетів на наступний бюджетний період.

Далі виконавчі органи місцевого самоврядування надають надають профільним міністерствам та відомствам інформацію необхідну для визначення обсягів трансфертів з державного бюджету та інших показників бюджету. На цьому етапі місцеві фінансові органи розробляють інструкції з підготовки бюджетних запитів та доводять їх до головних розпорядників

бюджетних коштів.

Головні розпорядники бюджетних коштів підготавлюють бюджетні запити, забезпечуючи їх достовірність та своєчасність.

Наступним кроком Місцеві фінансові органи проводять аналіз бюджетних запитів щодо відповідності меті, пріоритетності та ефективності використання бюджетних коштів а також приймають рішення за результатами проведеного аналізу про включення бюджетних запитів до проекту місцевого бюджету.

Слідом за цим Міністерство фінансів протягом тижня з дня схвалення Кабінетом Міністрів проекту закону про Державний бюджет України доводить виконавчим органам місцевих рад прогнозних обсягів трансфертів з державного бюджету. У другому читанні закону про Державний бюджет України Міністерство фінансів доводить до виконавчим органам місцевих рад обсяги трансфертів з державного бюджету, а також вимоги щодо складання проектів місцевих бюджетів.

Наступним кроком виконавчі органи місцевих повинні схвалити рішення про місцевий бюджет перед його розглядом на сесії місцевої ради.

Формування проекту місцевого бюджету проходить наступним чином.

Для прийняття рішення щодо підготовки проекту місцевого бюджету місцеві органи самоврядування утворюють робочу групу з підготовки бюджету.

Далі розподіляють між учасниками бюджетного процесу обов'язки заходи та завдання. Визначають терміни виконання завдані та заходів.

До повноважені органів місцевого самоврядування входять такі завдання. Затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку. Затвердження цільових програми з інших питань місцевого самоврядування. Затвердження місцевого бюджету.Визначення розмірів частки прибутку комунальних підприємств та установ і організацій, що підлягає зарахуванню до місцевого бюджету. Ухвалення рішення про

надання пільг зі сплати місцевих податків та зборів. Встановлення місцевих податків та зборів. Таким чином основним документом, що формується на першій стадії бюджетного процесу є рішення про місцевий бюджет.

Рішення про місцевий бюджет формується відповідно до Типової форми, яку Міністерство фінансів надає до місцевим фінансовим органів [2].

Рішення про місцевий бюджет ґрунтується на підставі прогнозних розрахунків доходів, прогнозних розрахунків видатків, а також на основі інформації, яка міститься у бюджетних запитах.

Процес складення бюджетних запитів проходить у два етапи.

На першому етапі Місцеві фінансові органи розробляють інструкцію з підготовки бюджетних запитів і доводять їх до головних розпорядників коштів.

На другому етапі головні розпорядники бюджетних коштів скоштів розробляють бюджетні запити та подають ці запити до органів місцевого самоврядування у встановлені терміни та відповідно до порядку, встановленого ч.4 статті 75 Бюджетного Кодексу України.

Якщо структура бюджетного запиту не забезпечує мінімально необхідний рівень видатків для діяльності, то місцевий фінансовий орган має право повернути такий бюджетний запит на допрацювання головним розпорядником бюджетних коштів.

Процес схвалення рішення про місцевий бюджет та затвердження місцевого бюджету відбувається у декілька етапів:

- згідно частини 1 статті 76 Бюджетного кодексу України Проект рішення про місцевий бюджет схвалює виконавчий орган відповідної місцевої ради, після схвалення проекту рішення про місцевий бюджет, його розглядають на сесії місцевої ради;

-відповідно до ч.2 статті 77 Бюджетного Кодексу України місцеві бюджети затверджуються місцевими радами до 25 грудня(включно) року, який передує плановому;

-керуючись частиною 2 статті 77 Бюджетного Кодексу України, протягом двох тижнів з дня офіційного опублікування закону про Державний бюджет України місцева рада приводить обсяги міжбюджетних трансфертів у відповідність із законом про державний бюджет.

Розподіл загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів ґрунтується на принципах самостійності місцевих бюджетів, їх державної підтримки, територіального формування бюджетних доходів. Обсяг бюджету повинен бути достатнім для виконання органами місцевого самоврядування наданих їм законом повноважень та забезпечення населення послугами на рівні, не нижче мінімальних соціальних потреб.

Місцеві фінанси відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової безпеки держави, що є одним з найважливіших складників економічної безпеки країни.

Фінансова безпека – порівняно нова і надзвичайно широка за своїм змістом категорія, яку протягом останніх років активно досліджують у вітчизняній економічній літературі. До основних індикаторів фінансової безпеки відносять, перш за все, ступінь виконання зведеного і державного бюджету, дефіцит державного бюджету та його фінансування, формування і використання позабюджетних фондів, рівень перерозподілу валового внутрішнього продукту через зведений бюджет тощо.

Важливим показником ефективної діяльності місцевого самоврядування є здатність реалізовувати заплановані соціально-економічні програми. В свою чергу здатність самостійно реалізовувати ті, чи інші програми органами місцевого самоврядування є фінансова незалежність.

Тому досліджуючи різні аспекти фінансів місцевого самоврядування вітчизняні вчені звертають свою увагу на такий індикатор, як рівень фінансової стійкості місцевого самоврядування.

Для комплексного аналізу фінансово стійкості місцевих бюджетів виділять декілька блоків показників. Така система характеристик дозволяє

комплексно оцінити рівень фінансової автономії бюджетів місцевого самоврядування. Для комплексного аналізу фінансової стійкості місцевих бюджетів виділяють декілька блоків показників.

Кожен блок аналізу складається з системи показників, спрямованих на дослідження та аналіз найважливіших складових фінансової стійкості місцевого бюджету.

Рис. 1.10 Напрями та система показників комплексного аналізу фінансової стійкості місцевого бюджету [20]

Підвищення фінансової стійкості та фінансової безпеки місцевого бюджету можливе за рахунок посилення доходної бази, підвищення ефективності і результативності використання бюджетних коштів, урахування зовнішніх та внутрішніх факторів.

Розробка бюджету в регіоні як збалансованої розпису надходжень і витрат, яка формується на основі багатоваріантного аналізу з метою забезпечення оптимального співвідношення структури витрат в напрямку стимулювання соціально-економічного розвитку та джерел фінансування певних заходів, грає ключову роль.

Формування місцевих бюджетів має здійснюватися таким чином, щоб це давало можливість органам місцевого самоврядування мати фінансову

базу для реалізації повноважень, визначених Конституцією України, законами, іншими нормативно-правовими актами, сприяло забезпеченню необхідними ресурсами виконання завдань соціально-економічного розвитку відповідних адміністративно-територіальних утворень.

Процедура складання місцевих бюджетів повинна давати можливість місцевої влади проявляти фінансово-господарську самостійність у витрачанні коштів на утримання і розвиток закладів освіти, охорони здоров'я, культури, соціального забезпечення та ін.

Що стосується питань, пов'язаних з функціонуванням місцевих бюджетів, то вони потребують глибокого аналізу і науковому обґрунтуванні. Місцеві бюджети - категорія динамічна, тому їх дослідження необхідно здійснювати з урахуванням багатьох факторів, які впливають на економічне життя держави.

1.3. Нормативно – правове забезпечення фінансів місцевого самоврядування

До базових нормативних актів, які регламентують функціонування місцевих фінансів, слід віднести Конституцію України (1996), Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" (1997), Бюджетний кодекс України (2010), Податковий кодекс України (2010), щорічні закони про Державний бюджет України.

У Конституції України закріплюється існування інституту місцевого самоврядування в Україні. Так згідно статті 142 матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти

їхньої спільної власності, одо перебувають в управлінні районних та обласній рад [1].

Згідно статті 143 Конституції України органи місцевого самоврядування можуть виконувати деякі функції виконавчої влади, відповідно до своїх компетенцій, при цьому здійснюється фінансування за рахунок коштів державного бюджету України, або шляхом віднесення до місцевого бюджету окремих загальнодержавних податків.

Таблиця 1.2

Чинна нормативна база регулювання місцевих фінансів

Нормативний акт	Основні положення
Конституція України (28.06.96р.)	- закріплення інституту місцевого самоврядування в Україні; - визначення повноважень органів місцевого самоврядування, матеріальної і фінансової основи самоврядування; - гарантування фінансування державою делегованих повноважень
Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (21.05.97р.)	визначення принципів місцевого самоврядування; - закріплення повноважень органів місцевого самоврядування (рад, їх голів, виконавчих органів), а також організаційноправову, матеріальну і фінансову основу місцевого самоврядування.
Бюджетний кодекс України (22.06.01р., 8.07.2010р.)	- визначення складу місцевих бюджетів; - розподіл доходів і видатків між бюджетами; - формування процедури міжбюджетних відносин; - визначення порядку розрахунку базової дотації; - визначення порядку організації місцевих запозичень; - встановлення відповідальності і контрольних повноважень всіх учасників бюджетного процесу;
Щорічні Закони України «Про Державний бюджет України»	- визначення складу загального і спеціального фондів місцевих бюджетів; - формування взаємозв'язку між Державним бюджетом та місцевими бюджетами; - визначення обсягів та особливостей перерахування міжбюджетних трансфертів; - визначення додаткових положень, що регламентують бюджетний процес

21 травня 1997 року в Україні ухвалено Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні", в якому конкретизовано основні положення

Конституції щодо місцевого самоврядування, визначено організаційні питання функціонування інституту місцевого самоврядування, окреслено повноваження рад, їхніх голів, виконавчих органів, а також організаційно-правову, матеріальну і фінансову основу місцевого самоврядування [5].

У Законі України "Про місцеве самоврядування в Україні" (стаття 61) відзначено, що органи місцевого самоврядування самостійно розробляють, затверджують і виконують відповідні місцеві бюджети відповідно до чинних законів. Особливо підкреслено, що втручання державних органів у ці процеси не допускається. Одночасно вказано, що держава фінансово підтримує місцеве самоврядування, бере участь у формуванні доходів місцевих бюджетів, здійснює контроль за законним, доцільним, економним, ефективним витрачанням коштів і належним їх обліком. Держава гарантує органам місцевого самоврядування дохідну базу, достатню для забезпечення населення послугами на рівні мінімальних соціальних потреб (стаття 62).

Законом закріплено один із визначальних принципів функціонування місцевих бюджетів – самостійність, як невключення місцевих бюджетів до бюджетів інших рівнів та видів. Крім того, відзначено, що самостійність місцевих бюджетів гарантується власними і закріпленими за ними на стабільній основі доходами, а також правом самостійно визначати напрями використання коштів місцевих бюджетів відповідно до чинного законодавства (статті 1, 61) [5].

Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" встановив концептуальні підходи до формування доходів і збалансування місцевих бюджетів, а також витрачання бюджетних коштів (статті 63, 64 і 65). Передбачено поділ місцевих бюджетів на поточний бюджет і бюджет розвитку; виділення в дохідній і видатковій частинах коштів, пов'язаних із виконанням власних і делегованих повноважень органів місцевого самоврядування. Кошти поточного бюджету спрямовуються на фінансування бюджетних закладів і установ. З бюджету розвитку проводиться

фінансування програм соціально-економічного розвитку відповідної території, інвестиційна та інноваційна діяльність, субвенцій та інших видатків, пов'язаних із розширеним відтворенням [5].

Важливе значення мають норми закону, які стосуються фінансування витрат, пов'язаних із здійсненням органами місцевого самоврядування повноважень органів виконавчої влади та виконанням рішень органів виконавчої влади (стаття 67). Визначено, що держава фінансово забезпечує здійснення органами місцевого самоврядування наданих законом повноважень органів виконавчої влади у повному обсязі шляхом закріплення за відповідними місцевими бюджетами джерел доходів бюджету, надання трансфертів із державного бюджету, а також передання органам місцевого самоврядування відповідних об'єктів державної власності [2].

У Законі України "Про місцеве самоврядування в Україні" підтверджено право органів місцевого самоврядування встановлювати місцеві податки і збори і зараховувати їх до відповідних місцевих бюджетів (стаття 69), здійснювати місцеві запозичення та отримувати позики місцевим бюджетам (стаття 70). Органи місцевого самоврядування можуть створювати комунальні банки та інші фінансово-кредитні установи, виступати гарантами кредитів підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, розміщувати тимчасово вільні кошти місцевих бюджетів на депозитах з дотриманням установлених вимог .

Бюджетний кодекс у регламентує склад дохідної та видаткової частин місцевих бюджетів, порядок здійснення міжбюджетних трансфертів та міжбюджетні відносини [2].

13 липня 2010 р. Верховна Рада України ухвалила новий Бюджетний кодекс у другому читанні. Теоретично Кодекс можна для зручності поділити на кілька частин: перша регулює всі стадії бюджетного процесу, що є спільними для державного та місцевих бюджетів; друга унормовує специфічні питання, пов'язані з особливостями формування та виконання

державного і місцевих бюджетів; третя закладає підвалини нової системи міжбюджетних відносин в Україні. Заключна частина Кодексу встановлює відповідальність за здійснені бюджетні правопорушення [2]

Правовим підґрунтям нового Бюджетного кодексу є ст. 143 Конституції України і Закон "Про місцеве самоврядування в Україні" від 1997 р. І Конституція, і Закон передбачають посилення децентралізації системи публічних фінансів в Україні.

Згідно зі ст. ст. 140 та 143 Конституції України місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою села, селища, міста. Обласні та районні ради реалізують спільні програми соціально-економічного та культурного розвитку за рахунок коштів місцевих бюджетів та державного бюджету.

Механізм міжбюджетних відносин, закладений у редакції проекту Бюджетного кодексу, ухваленому в першому читанні в травні 1999 р., був не зовсім досконалим. У новій редакції проекту Бюджетного кодексу усунено всі вади, виявлені в його початковому варіанті.

Модель міжбюджетних відносин, окреслена в Кодексі, передбачає фіскальне розмежування бюджетів міст республіканського та обласного значення, а також бюджетів районів.

При розробці рішення про місцевий бюджет органи місцевого Самоврядування спираються на таку нормативно-правову базу:

- Бюджетний кодекс України;
- наказ Міністерства фінансів України №11 від 14.01.2011;
- наказ Міністерства фінансів України №793 від 20.09.2017;
- наказ Міністерства фінансів України №333 від 12.03.2012.

Бюджетний кодекс у регламентує склад дохідної та видаткової частин місцевих бюджетів, порядок здійснення міжбюджетних трансфертів та міжбюджетні відносини.

Наказ Міністерства фінансів України №11 від 14.01.2011 затверджує

класифікацію доходів, функціональну класифікацію видатків та кредитування, економічну класифікацію видатків, класифікацію фінансування бюджету.

Наказ Міністерства фінансів України №793 від 20.09.2017 затверджує структуру програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів, типову відомчу класифікацію видатків та кредитування місцевих бюджетів, типову програмну класифікацію видатків та кредитування місцевих бюджетів а також тимчасову класифікацію видатків та кредитування для бюджетів місцевого самоврядування , які не застосовують програмно-цільового методу.

Наказ Міністерства фінансів України №333 від 12.03.2012 затверджує інструкцію щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та інструкцію щодо застосування класифікації кредитів бюджету.

Окрім спеціалізованих нормативних актів, до базових, що регламентують функціонування місцевих фінансів слід віднести наступні:

- Європейська хартія місцевого самоврядування;
- Закон про міжбюджетні відносини.

22 червня 2001 року було прийнято Бюджетний кодекс України, який визначив засади бюджетної системи України, її структуру, принципи, правові засади функціонування, основи бюджетного процесу і міжбюджетних відносин та відповідальність за порушення бюджетного законодавства.

У зв'язку з тим, що в Бюджетному кодексі України обумовлено засади організації міжбюджетних відносин і зокрема порядку розрахунку дотацій вирівнювання лише для бюджетів міст Києва та Севастополя, міст обласного значення і районних бюджетів, то 1 липня 2004 року був ухвалений Закон України "Про міжбюджетні відносини між районним бюджетом та бюджетами територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань". У законі визначено основні вимоги до формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до районного

бюджету) між районним бюджетом і бюджетами сіл, селищ, міст районного значення та їхніх об'єднань і параметри, які враховуються у формулі.

Проведена в Україні податкова реформа та ухвалення 2 грудня 2010 року Податкового кодексу України справили певний позитивний вплив на формування дохідної бази місцевих бюджетів у частині закріплених і власних доходів, а також на організацію міжбюджетних відносин. Так, Кодексом змінено склад місцевих податків і зборів; запроваджено місцевий податок на нерухоме майно; розширено базу оподаткування податком на доходи фізичних осіб; збільшено ставки плати за землю тощо.

У щорічних Законах України про Державний бюджет України, як правило, проводиться конкретизація механізму реалізації окремих концептуальних положень Бюджетного кодексу України. Так, у цих законах визначається вичерпний перелік доходів загального і спеціального фондів місцевих бюджетів на бюджетний рік, особливості здійснення взаємовідносини між Державним бюджетом України і місцевими бюджетами, встановлюються обсяги та порядок перерахування міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам, а також обумовлюються додаткові положення, які регламентують бюджетний процес протягом бюджетного року [2].

Крім перерахованих документів, в Україні прийнято і введено в дію цілу низку нормативних актів, які регламентують окремі аспекти функціонування місцевих фінансів. Зокрема, 17 червня 2014 року був ухвалений Закон України "Про співробітництво територіальних громад", який визначає організаційно-правові засади співробітництва територіальних громад, принципи, форми, механізми такого співробітництва, його стимулювання, фінансування та контролю за цими процесами.

Однією з визначних подій на шляху децентралізації органів місцевого управління стала дата підписання від імені України 06.11.1996 Європейської хартії місцевого самоврядування. Цим документом зумовлено дотримання

вимог всебічного розвитку місцевого самоврядування, забезпечення автономії місцевої влади.

З 2014 року в Україні розпочату реформу децентралізації. з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (01.04.2014), законів України «Про співробітництво територіальних громад» (17.06.2014), «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (05.02.2015) та змін до Бюджетного і Податкового кодексів – щодо фінансової децентралізації. Цей процес дозволив формувати відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування [28]

За 6 років реформи утворено 1070 ОТГ, у які добровільно об'єдналися 4882 громад. З них у 936 ОТГ відбулись перші місцеві вибори. Урядом затверджено перспективні плани формування територій громад 24 областей, які 100% охоплюють територію областей.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА СТАНУ ФІНАНСІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

2.1. Загальний аналіз місцевих бюджетів України

Важливим показником ефективної діяльності місцевого самоврядування є здатність реалізовувати заплановані соціально-економічні програми. В свою чергу здатність самостійно реалізовувати ті, чи інші програми органами місцевого самоврядування є фінансова незалежність. В цілому рівень фінансової стійкості місцевого самоврядування визначається декількома характеристиками:

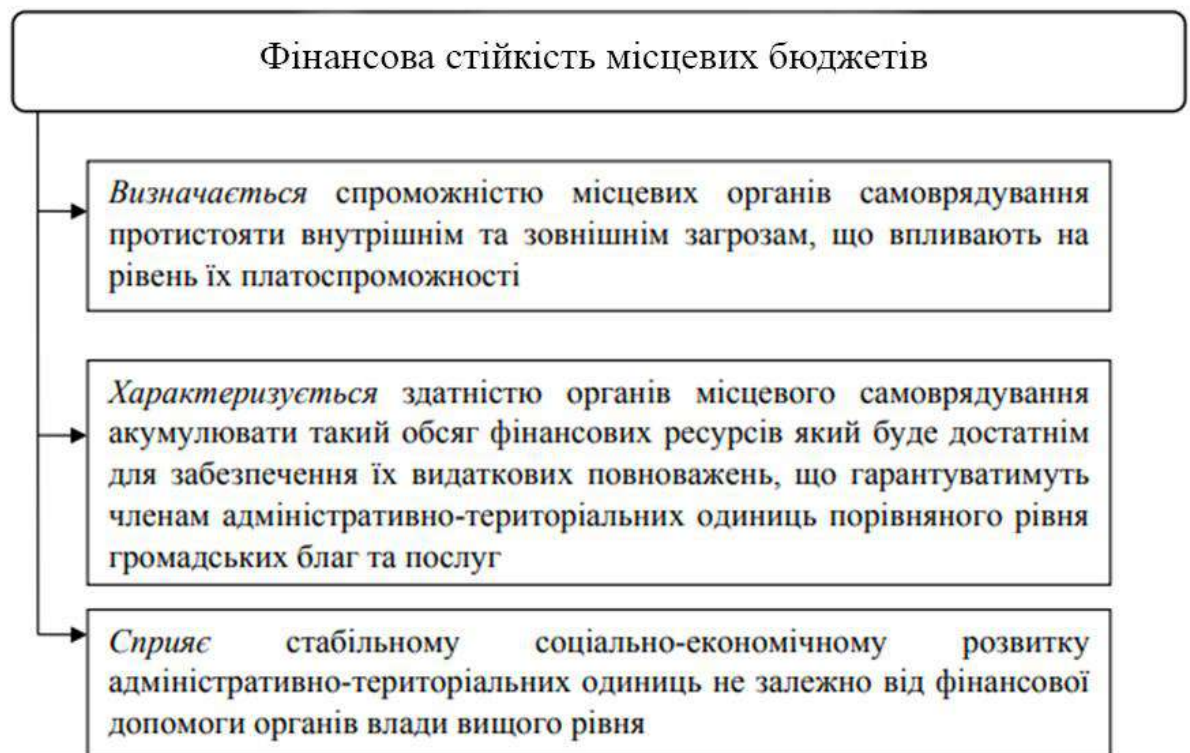

Рис 2.1 Змістовні характеристики фінансової стійкості місцевих бюджетів (сформовано на основі [2, 46])

Під час аналізу автономності місцевих бюджетів важливим показником є частка ВВП, що перерозподіляється через місцеві бюджети.

Проаналізуємо відношення складових місцевих бюджетів до ВВП, у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Відношення складових місцевих бюджетів України до ВВП за 2017-2019рр, млн.грн

Роки	Доходи місцевих бюджетів, млн грн	Частка доходів місцевих бюджетів в доходах зведеного бюджету, %	Доходи місцевих бюджеті в % к ВВП	Видатки місцевих бюджетів, всього, млн грн	Доля видатків місцевих бюджетів в видатках зведеного бюджету, %	Видатки місцевих бюджетів, % к ВВП
2017	502098,3	49,37	47,50	496090,7	46,94	16,63
2018	562421,8	47,49	44,99	570583,7	45,64	16,03
2019	560531,3	43,46	40,84	566255,6	41,26	14,25

Аналізуючи дані таблиці можна дійти висновку про зниження реальної автономії місцевих бюджетів, як відносно питомої ваги доходів і видатків місцевих бюджетів у зведеному бюджеті, так і відносно долі ВВП, що перерозподіляється, через місцеві бюджети. Що свідчить про зниження реальної кількості фінансових ресурсів країни, що проходять через органи місцевого самоврядування.

Так показник питомої ваги дохідної частини місцевих бюджетів в складі зведеного бюджету знизився з 49,37% у 2017-му році до 47,49% у 2018-му році, а у 2019-му становив 43,46% що на 4,38% менше за показник у 2018му.

Показник питомої ваги видаткової частини у в складі зведеного бюджету знизився з 46,94% у 2017му році до 45,64 у 2018му році.

У 2019му році цей показник становив 41,26%, що на 5,31% менше за показник попереднього року.

Так за 9 місяців 2020-му році цей показник становив 30,44%.

Наведені дані свідчать, що спостерігається надмірна централізація у витрачання бюджетних коштів і звуження фінансових можливостей органів місцевого самоврядування, що має негативні наслідки - значно затримується

розвиток регіонів, оскільки за рахунок місцевих бюджетів здійснюється фінансування соціально-економічної та культурної сфер діяльності регіонів.

Таблиця 2.2

**Питома вага видатків в зведеному бюджеті України за 2017-
2019рр, млн.грн**

Роки	2017	2018	2019
Видатки, млн.грн			
Зведеного бюджету	1056973,1	1250189,5	1372350,6
Державного бюджету	566850,1	686912,1	814820,1
Місцевих бюджетів	490123	563277,4	557530,6
Питома вага видатків в зведеному бюджеті			
Державного бюджету	53,6	54,9	59,4
Місцевих бюджетів	46,4	45,1	40,6

Так аналізуючи данні таблиці 2.2 питома вага видатків місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету знизилась з 46,4 % або 490123 млн.грн у 2017 до 45,1% або 563277,4млн.грн у 2018-му році.

У 2019-му році цей показник становив 40,6% або 557530,6млн.грн, що на 4,45 в.п. менше ніж показник за 2018-й рік..

Станом на жовтень 2020 року показник питомої ваги місцевих бюджетів у структурі зведеного складає 30,38%.

За аналізований період з 2017р. по 2019р. зберігається тенденція щодо збільшення питомої ваги державного бюджету у структурі зведеного бюджету України. Так у 2017-му році питома вага державного бюджету у зведеному складає 53,6 % або 566850,1млн.грн, а у 2018-му році цей показник складає 54,9% або 686912,1млн.грн.

У 2019-му році питома вага державного бюджету зросла до 59,4%, або 814820,1млн.грн, що більше минулорічного показник на 4,5%.

Станом на жовтень 2020 року показник питомої ваги державного

бюджету у структурі зведеного складає 81,70%.

Що стосується питань, пов'язаних з функціонуванням місцевих бюджетів, то вони потребують глибокого аналізу і науковому обґрунтуванні.

Проаналізуємо загальний стан виконання дохідної частини місцевих бюджетів України в порівнянні з державним бюджетом, а також порівняємо частку місцевих бюджетів у зведеному бюджеті з часткою державного бюджету у зведеному бюджеті.

Підставою проведення аналізу є офіційна звітність Державної казначейської служби України, інформація Державної служби статистики України, дані Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Комітету Верховної Ради України з питань бюджету та відомості інших офіційних джерел.

Виконання дохідної частини зведеного бюджету у 2017-му році становить 1 016 969,5 млн. грн. Виконання дохідної частини зведеного бюджету у 2018 році становить 1 184 290,8 млн. грн., що на 16% або 167 321,3 млн грн більше ніж у 2017-му році. У 2019-му році виконання дохідної частини зведеного бюджету становить 1 289 849,2 млн. грн. що на 8,9% більше ніж у 2018-му році.

Протягом періоду січень – жовтень 2020го року виконання зведеного бюджету становить 1 082 779,2 млн. грн, або 83% від запланованої частини.

За структурою у 2017му році частина державного бюджету складає 77,4% від зведеного бюджету та 22,6% становлять доходи місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету України.

Станом на 2018-й рік дохідна частина державного бюджету складає 77,8% від зведеного бюджету та 22,2% становлять доходи місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету України.

Станом на 2019-й рік частка державного бюджету в структурі зведеного становила 76,7% , а частка доходів місцевих бюджетів в структурі зведеного зменшилась до 23,3%.

Протягом періоду з січень – жовтень у 2020-му році частка доходів державного бюджету в структурі зведеного дещо зменшилась порівняно з 2019-м роком та становить 75,79% а частка доходів місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету відповідно зросла на 1,03% і становить 24,33% від зведеного бюджету.

У структурі державного бюджету станом на 2017й рік доходи спеціального фонду складають 9,76%, а доходи загального фонду складають 90,24%. В той час як у структурі доходів місцевих бюджетів доходи спеціального фонду складають 9,59%, а доходи загального фонду складають 90,41%.

У 2018му році в структурі державного бюджету 11,22% займають доходи спеціального фонду, а 88,78% доходи загального фонду. Доходи місцевих бюджетів у 2018-му році мають таку структуру: 98,97% доходи загального фонду та 1,03% доходи спеціального фонду.

Станом на 2019-й рік доходи загального фонду державного бюджету складають 90,19%, а доходи спеціального фонду державного бюджету складають 7,31%.

У структурі місцевих бюджетів доходи загального фонду становлять 92,68% а доходи спеціального бюджету становлять 7,31%.

Протягом періоду січень- жовтень 2020го року доходи загального фонду державного бюджету складають 85,5%, в той час як доходи спеціального фонду складають 14,44%.

В структурі доходів місцевих бюджетів доходи загального фонду бюджету складають 90,12%, а доходи спеціального фонду становлять 7,88 % [28].

Проведемо загальний порівняльний аналіз дохідної частини бюджету 2020 за 9 місяців в порівнянні із даними за 2019-й рік відповідного періоду.

Для проведення аналізу скористаємось даними рис.2.2.

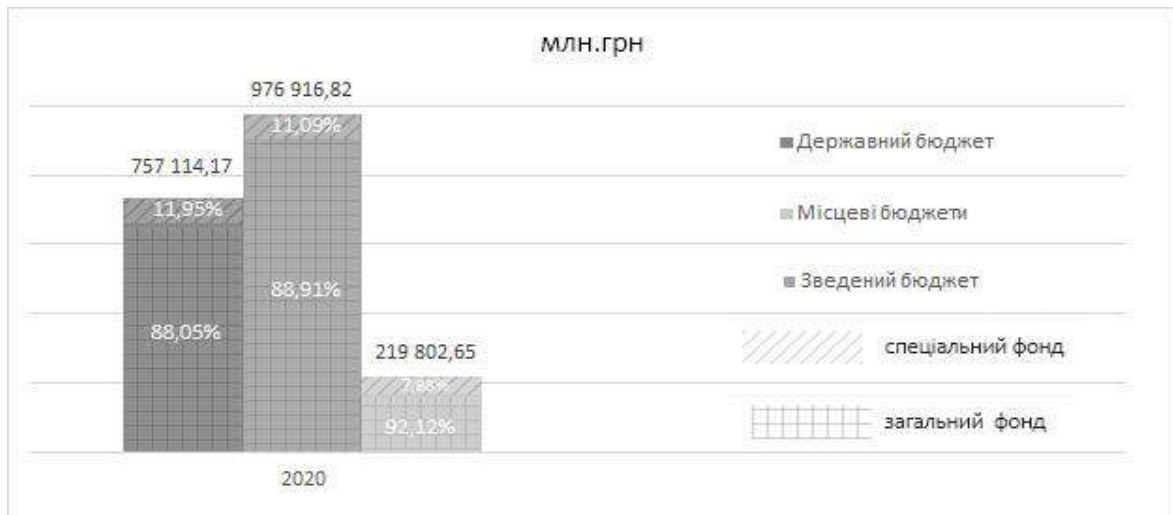

Рис.2.2 Загальна структура доходів Зведеного, Державного та місцевих бюджетів України за 9 місяців 2020-го року[28]

Так, за даними діаграми видно що, у 2020-му році дохідна частини зведеного бюджету становить 976916,82 млн.грн, що на 2,81%, або на 26773,35млн.грн більше ніж дохідна частина зведеного бюджету за аналогічний період 2019-го року.

Порівнюючи данні місцевих бюджетів потрібно зазначити що доходи місцевих бюджетів за 9 місяців 2020-го року становлять 219802,65 млн.грн, що на 1,4% або 3 040,61 млн.грн. більше ніж за аналогічний період 2019-го року.

Доходи місцевих бюджетів становлять 22,50% у структурі зведеного бюджету України за період з січня по вересень 2020-го року в той час, як за аналогічний період 2019-го року доходи місцевих бюджетів в структурі зведеного бюджету становлять 22,81%.

Проаналізуємо загальний стан виконання видаткової частини місцевих бюджетів України. Підставою проведення аналізу є офіційна звітність Державної казначейської служби України.

Аналізуючи дані таблиці 2.3 скажемо, що видатки державного бюджету в структурі зведеного становлять 53,6 % станом на 2017-й рік, 54,94% станом на 2018-й рік, та 59,4% станом на 2019-й рік. Відповідно

доходи місцевих бюджетів в структурі зведеного бюджету становлять 46,4% у 2017-му році, 45,1% у 2018-му році, та 40,6% у 2019-му році. Так, структура видаткової частини місцевих бюджетів у 2017-му році така : 392697,7 млн грн припадає на загальний фонд місцевих бюджетів, та 97425,3млн.грн становить спеціальний фонд місцевих бюджетів.

Таблиця 2.3

**Динаміка та структура видатків місцевих бюджетів України за
2017-2019рр, млн.грн**

Показники	Видатки млн.грн			2019 до 2018	
	2017, (млн грн)	2018 (млн грн)	2019 (млн грн)	Абсолютний приріст (млн грн) 2019-2018	Темп приросту,% 2019/2018
Зведений бюджет	1056973,1	1250189,0	1372350,6	122161,6	9,8
Загальний	888940,6	1043532,7	1143083,7	99551,0	9,5
Спеціальний	168032,5	206640,7	229266,9	22626,2	10,9
Державний бюджет	566850,1	686912,0	814820,1	127908,1	18,6
частка у зведеному бюджеті,%	53,6	54,9	59,4	4,4	8,1
Загальний	496242,8	599133,1	708609,0	109475,9	18,3
Спеціальний	70607,3	87778,7	106210,1	18431,4	21,0
Місцеві бюджети	490123,0	563277,4	557530,6	-5746,8	-1,0
частка у зведеному бюджеті, %	46,4	45,1	40,6	-4,4	-9,8
Загальний	392697,7	444401,6	434473,8	-9927,8	-2,2
Спеціальний	97425,3	118875,8	123056,8	4181,0	3,5

Так станом на 2018-й рік видатки місцевого бюджету складають 45,1% або 563277,4 млн.грн в структурі зведеного бюджету, що на 1,3% менше від структури місцевих видатків минулого року. Видатки загального фонду місцевих бюджетів складають 78,9% або 444401,6 а видатки

спеціального фонду складають 21,1% або 118875,8млн.грн.

Так станом на 2019 видатки місцевих бюджетів зменшились на 1% або на 5746,8 млн.грн та становили 557530,57 млн.грн. Структура видатків місцевих бюджетів на 2019 рік така : видатки загального фонду місцевих бюджетів зменшились на 2,2% або на 9927,8 млн.грн, видатки спеціального фонду місцевих бюджетів збільшились відповідно на 3,5%, або на 4181,81 млн.грн.

Проаналізуємо дефіцит місцевих бюджетів за 2017-2019рр.

Таблиця 2.4

Загальний аналіз дефіциту бюджетів різних рівнів за період 2017-2019рр, млн.грн

Роки	Доходи (млн.грн)	Видатки (млн.грн)	Дефіцит(-) Профіцит(+)	% від ВВП	ВВП (млн.грн)
Зведений бюджет					
2017	1 016 969,50	1 056 973,08	-40 003,58	1,34	2982920
2018	1 184 290,00	1 250 189,52	-65 899,52	1,85	3558706
2019	1 289 849,16	1 372 350,63	-82 501,47	2,08	3974564
Державні бюджети					
2017	787 474,14	839 453,00	-47 882,1	1,74	2982920
2018	928 114,90	985 851,80	-59 251,1	1,83	3558706
2019	989 344,9	1 075 122,10	-80993,7	2,10	3974564
Місцеві бюджети					
2017	502 098,30	496 090,70	5 756,4	0,27	2982920
2018	562 421,80	570 583,70	-8 540,60	0,23	3558706
2019	560 531,30	566 255,60	-6270,50	0,14	3974564

У 2017-му році місцеві бюджети мали профіцит у розмірі 5 756,4млн.грн , або 0,27% від ВВП.

Більшу частину приросту доходів (88,6%) забезпечили: ПДФО (+6,8 млрд грн), єдиний податок (+2,0 млрд грн), земельний податок (+1.0 млрд грн) та акциз на роздрібну торгівлю (+0,9 млрд грн).

Найбільшими темпами на місцях зростали видатки на соціальне забезпечення, які становили 141282,84млн.грн або 28% від загального об'єму видатків місцевих бюджетів.

Дефіцит місцевих бюджетів у 2018-му році склав 8540,6млн.грн або 0,23% від ВВП.

Найбільшими темпами у 2018-му році зростали видатки на освіту та соціальний захист. У 2019-му році дефіцит бюджету становив – 6270,5млн грн. або 0,14% від ВВП.

2.2. Аналіз виконання доходів місцевих бюджетів України

Проаналізуємо склад доходів місцевих бюджетів та їх виконання України за 2017-2019-й роки. Підставою проведення аналізу є офіційна звітність Державної казначейської служби України, інформація Державної служби статистики України, дані Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Комітету Верховної Ради України з питань бюджету та відомості інших офіційних джерел.

Проаналізуємо доходи місцевих бюджетів за виконанням дохідної частини. за 2017р.

Для проведення аналізу виконання дохідної частини місцевих бюджетів за період 2017-го року скористаємось даними наведеними у таблиці 2.5.

Так, станом на 2017-й рік бачимо перевиконання дохідної частини місцевих бюджетів в цілому на 0,8%, або 3850,8 млн.грн.

Так, за статтю податкові надходження у 2017-му році фактичні показники перевищують планові на 4,7% або на 9108,6 млн.грн.

Таблиця 2.5

Виконання дохідної частини місцевих бюджетів України за 2017-й рік, млн.грн

Стаття доходів	2017 ¹		
	План	Факт	Виконання
	млн.грн	млн.грн	%
1	2	3	4
Податкові надходження	191 896,5	201 005,1	104,7
Неподаткові надходження	24 452,3	25 973,0	106,2
Доходи від операцій з капіталом	2 022,4	1 873,6	92,6
Трансферти від органів державного управління	219 023,3	272 602,9	124,5
Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	83,1	23,8	28,6
Цільові фонди	568,9	619,9	109,0
Всього	498 247,5	502 098,3	100,8

¹— Без урахування трансфертів, побудовано автором за даними ДКСУ

За статтею неподаткові надходження місцевих бюджетів України станом на 2017-й рік спостерігається перевищення фактичних показників над плановими на 6,2%, або на 1520,65млн.грн.

Фактичні значення статті трансферти від органів державного управління перевищують планові на 24,5% або 53579,60 млн. грн. у 2017-му році .

Проаналізуємо окремо виконання податкових надходження протягом 2017-го року до місцевих бюджетів.

Для проведення аналізу податкових надходжень скористаємось даними наведеними у таблиці 2.6

Так, станом на станом на 2017-й рік бачимо перевиконання дохідної частини місцевих бюджетів вцілому на 0,8%, або 3850,8 млн.грн.

Так, за статтею податкові надходження у 2017-му році фактичні

показники перевищують планові на 4,75% або 9108,62млн.грн.

Таблиця 2.6

**Виконання місцевих бюджетів за податковими надходженнями
2017-й рік, млн.грн**

Стаття доходів	2017 ¹		
	План	Факт	Виконання
	млн.грн	млн.грн	%
1	2	3	4
Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	111 777,52	117 137,59	104,80
Податки на власність	0,20	1,03	515,00
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	2 363,90	2 471,20	104,54
Внутрішні податки на товари та послуги	12 620,11	13 155,97	104,25
Окремі податки і збори, що зараховуються до місцевих бюджетів	0,01	0,02	200,00
Місцеві податки	49 710,30	52 586,84	105,79
Інші податки та збори	15 424,45	15 652,22	101,48
Всього	191 896,54	201 005,12	104,75

¹ — Без урахування трансфертів, побудовано автором за даними ДКСУ

За статтею податки на доходи, податки на прибуток, місцевих бюджетів України станом на 2017-й рік спостерігається перевищення фактичних показників над плановими на 4,8%, або на 5 360,07 млн.грн.

Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів на 4,54% або на 53579,60 млн. грн. у 2017-му році.

За статтею місцеві податки фактичні показники перевищують планові на 5,79% або на 2 876,54 млн.грн.

Проаналізуємо виконання дохідної частини місцевих бюджетів за 2018-й рік (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

**Виконання дохідної частини місцевих бюджетів за 2018-й рік,
млн.грн**

Стаття доходів	2018 ¹		
	План	Факт	Виконання
	млн.грн	млн.грн	%
1	2	3	4
Податкові надходження	229 814,60	232 532,87	101,18
Неподаткові надходження	29 129,21	28 027,39	96,22
Доходи від операцій з капіталом	2 653,37	2 143	80,78
Транасферти від органів державного управління	304 672,22	298 939,70	98,12
Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	98,86	94,18	95,27
Цільові фонди	555,4	678,1	122,09
Всього	566923,7	562415,7	99,20

¹— Без урахування трансфертів, побудовано автором за даними ДКСУ

Так, станом на станом на 2018й рік бачимо недовиконання дохідної частини місцевих бюджетів вцілому на 0,8%.

За окремими статтями, а саме недовиконання за статтю неподаткові надходження становить 3,78%, за статтю доходів від операцій з капіталом на 19,22%, трансфертами від органів державного управління на 1,88%.

За статтю цільові фонди спостерігаємо перевищення фактичних показників над плановими на 22,09%.

Проаналізуємо окремо виконання податкових надходження протягом 2018-го року до місцевих бюджетів.

Для проведення аналізу виконання місцевих бюджетів скористаємось даними наведеними у таблиці 2.8.

Так, за даними таблиці 2.8 видно, що найбільшу частку в структурі податкових надходжень станом на 2018-й рік займають податки на доходи,

що становлять 63,41%, або 147458,85млн.грн від загального обсягу податкових надходжень, за статтею податки на доходи спостерігається перевиконання планових показників на 2,09% або на 3029,68млн.грн.

Таблиця 2.8

**Виконання місцевих бюджетів за податковими надходженнями
2018-й рік, млн.грн**

Стаття доходів	2018 ¹		
	План	Факт	Виконання, %
1	2	3	4
Податки на доходи	144429,17	147458,85	102,09
Податки на власність	0,107	1,143	1064,9
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	4337,09	4821,19	111,16
Акциз з вироблених товарів в Україні	1498,17	1551,69	103,57
Акциз з ввезених товарів	6049,57	6353,73	105,02
Акциз з роздрібною торгівлі підакцизними товарами	6075,22	5891,96	96,98
Місцеві податки	58899,59	61026,44	103,6
Інші податки та збори	8523,18	5428,57	63,6
Всього ПН	229812,22	232532,87	101,18

¹— Без урахування трансфертів, побудовано автором за даними ДКСУ

Також значну частину податкових надходжень до місцевих бюджетів у 2018му році складають місцеві податки, які займають 26,24% від загального обсягу податкових надходжень до місцевих бюджетів, або 61026,44млн грн.

Так за статтею місцеві податки спостерігаємо перевищення фактичних показників над над плановими на 3,6% або на 2126,85млн.грн.

За статтею доходи від акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів спостерігається перевищення планових показників над фактичними на 3,02% або на 183,2

бмлн.грн. Також планові показники переважають на фактичними за статтею Інші податки і збори на 36,4%, або 3094,61 млн. грн.

Проаналізуємо доходи місцевих бюджетів за 2019й рік за виконанням дохідної частини (див. табл. 2.9).

Таблиця 2.9

**Виконання дохідної частини місцевих бюджетів за 2019-й рік,
млн.грн**

Стаття доходів	2019 ¹		
	План	Факт	Виконання, %
1	2	3	4
Податкові надходження	265338,1	270545,8	101,96
Неподаткові надходження	25880,01	26105,2	100,87
Доходи від операцій з капіталом	3978,33	2928,9	73,62
Трансферти від органів державного управління	273901,1	260302,1	95,04
Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	177,01	44,3	25,03
Цільові фонди	631,61	601,9	95,30
Всього	569906,3	560531,3	98,35

¹— Без урахування трансфертів, побудовано автором за даними ДКСУ

Так, за даними таблиці 2.9 видно, що в цілому за дохідною частиною місцевих бюджетів станом на 2019-й рік спостерігається недовиконання планових показників на 1,65% або 9 375 млн грн.

За статтею податкові надходження спостерігається перевищення фактичних показників над плановими на 1,96% або 5207,69 млн.грн в той час, як за аналогічний період 2018-го року за статтею податкові надходження фактичні показники перевищували планові на 2,09%.

За статтею неподаткові надходження спостерігається перевищення фактичних показників над плановими на 0,87%, або на 225,19 млн.грн, в той

час як за аналогічний період 2018-го року спостерігається недовиконання планових показників на 3,79% або на 1101,82млн.грн за даною статтею.

За статтею доходи від операцій з капіталом спостерігається перевищення планових показників над фактичними, тобто недовиконання за даною статтею на 26,38% або на 1049,43млн.грн.

За статтею трансферти від органів державного управління бачимо недовиконання плану на 4,96%, або на 13599млн.грн., більше на 2,97% або на 7866,48 ніж за аналогічний період 2018го року.

Проаналізуємо окремо виконання податкових надходження протягом 2019-го року до місцевих бюджетів.

Таблиця 2.10

**Виконання місцевих бюджетів за податковими надходженнями
2019-й рік, млн.грн**

Стаття доходів	2019 ¹		
	План	Факт	Виконання
	млн, грн	млн,грн	%
1	2	3	4
Податки на доходи	173612,63	175734,87	101,96
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	4952,73	5277,99	106,56
Акциз з вироблених товарів вУкраїні	1488,42	1446,37	98,72
Акциз з ввезених товарів	6210,86	5949,15	97,17
Акциз з роздрібної торгівлі підакцизними товарами	6196,48	6323,07	102,04
Окремі податки і збори, що зараховуються до місцевих бюджетів	0,02	0,28	1451,6

Продовж. табл. 2.10

1	2	3	4
Місцеві податки	70727,77	73575,31	104,02
Інші податки та збори	2149,17	2238,89	104,17
Всього ПН	265338,08	270545,8	101,96

¹— Без урахування трансфертів, побудовано автором за даними ДКСУ

За даними таблиці 2.10 видно, що в структурі податкових надходжень за 2019-й рік переважають доходи від податку на доходи, за цією статтею фактичні показники перевищують планові на 1,96% або 2122,24 млн. грн. За статтею рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів спостерігаємо перевиконання плану на 6,56% або 325,26 млн. грн.

За статтею акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) спостерігається недовиконання плану на 1,28%, або 42,05млн.грн. в той час як у 2018-му році за цим показником спостерігалось перевищення фактичних показників над плановим на 3,57%, або 53,52млн грн.

За статтею акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) також бачимо недовиконання планових показників на 2,93% або 261,71млн.грн., в той час як за статтею акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі підакцизних товарів спостерігається перевищення фактичних показників над плановими на 2,04% або 126,59млн.грн.

Також фактичні показники перевищують заплановані за статтею місцеві податки, а саме на 4,02% або 2847,54млн.грн., що в порівнянні з даними за цією статтею у 2018му році більше на 0,42% або 720,69млн. грн.

Так за даними таблиці 2.11 видно, що найбільшу питому вагу у структурі доходів місцевих бюджетів у 2017-му році займають трансферти від органів державного управління, та складають 54,29%, або

272602,94млн.грн.

Станом на 2018-й рік найбільшу питому вагу у структурі доходів місцевих бюджетів у 2018-му мають трансферти від органів державного управління та складають 53,15%, або 298 939,8 млн.грн.

Таблиця 2.11

Структура дохідної частини місцевих бюджетів України за 2017-2019рр.,млн.грн

Надходження	2017		2018		2019	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
1	2	3	4	5	6	7
Податкові надходження	201005,12	40,03	232532,8	41,34	270545,8	48,26
Неподаткові надходження	25972,97	5,17	28033,5	4,98	26108,4	4,65
Доходи від операцій з капіталом	1873,55	0,37	2143,5	0,38	2928,9	0,52
Трансферти від органів державного управління	272602,94	54,29	298939,8	53,15	260302,1	46,43
Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав,	23,80	0,01	94,2	0,016749	44,3	0,0079
Цільові фонди	619,89	0,12	678,2	0,12	601,9	0,1
Всього	502098,30	100,00	562421,8	100	560531,3	100

У 2019-му році найбільшу питому вагу серед доходів місцевих бюджетів складають доходи від податкових надходжень та становлять 48,26% або 270545,8млн.грн.

Тобто спостерігається збільшення власних надходжень місцевих бюджетів та зменшення трансфертів з державного бюджету, що свідчить про зростання автономності місцевих бюджетів.

Розглянемо окремо структуру податкових надходжень загального фонду за 2017-2019рр.

Так, за даними діаграми видно, що в структурі податкових надходжень загального фонду найбільшу структуру займають податки на

доходи і становлять 63,07% або 117137,59 млн.грн у 2017-му році.

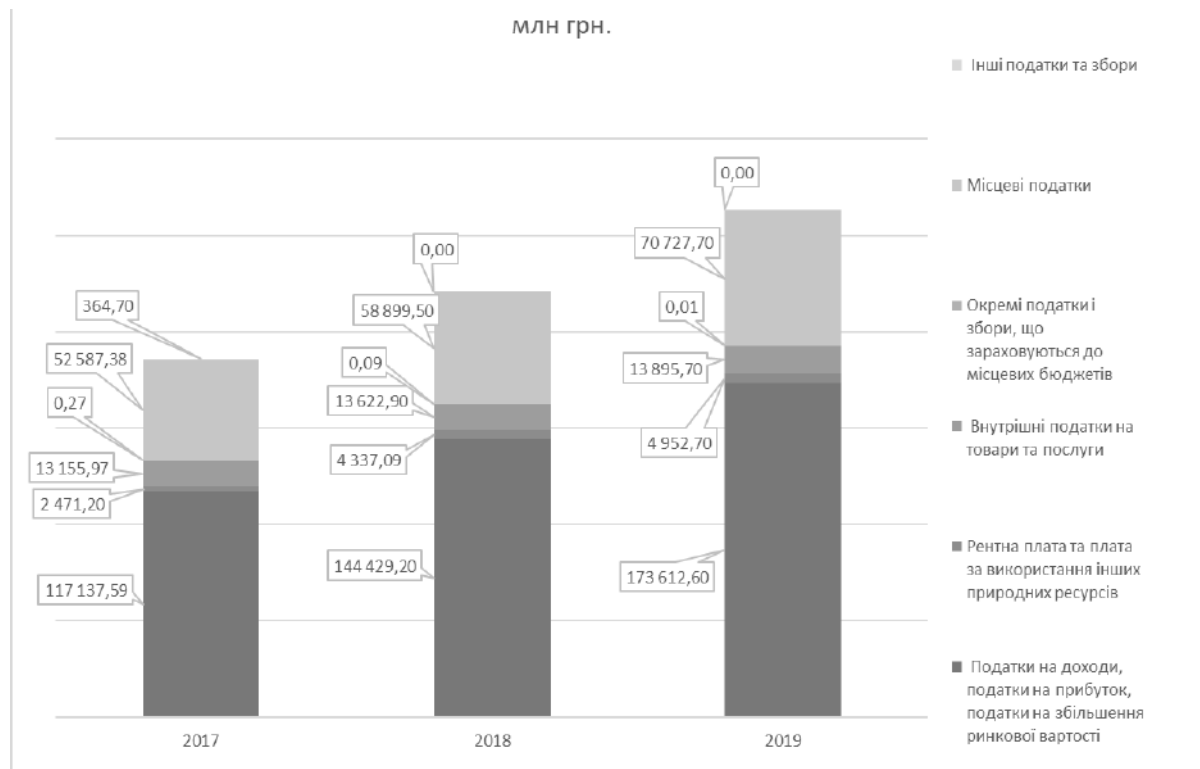

Рис.2.3 Структура податкових надходжень загального фонду за 2017-2019рр., млн.грн [33]

У 2018-му році 65,97 % або 144 429,20 млн.. У 2019-му році цей показник зростає на 1% і становить 66% від загального обсягу податкових надходжень загального фонду податкових надходжень або 173612,6млн.грн.

Відмітимо, що у 2020-му році показник податкових надходжень загального фонду місцевих бюджетів становить 68% від загального обсягу податкових надходжень загального фонду, або 194 243,1млн.грн.

Також значну частину в структурі надходжень загального фонду місцевих бюджетів мають місцеві податки, частка яких у структурі податкових надходжень загального фонду місцевих бюджетів у 2017-му році становить 28,32% або 52587,38млн.грн.

В цілому протягом аналізованого періоду спостерігається зростання податкових надходжень загального фонду місцевих бюджетів з 201005,1млн.грн у 2017-му році до 270545,8млн у 2019-му році.

Розглянемо окремо структуру податкових надходжень спеціального фонду за 2017-2019рр.

Рис. 2.4 Структура податкових надходжень спеціального фонду за 2017-2019рр., млн.грн. [33]

У структурі податкових надходжень спеціального фонду за 2017-й рік найбільшу частину займають кошти отримані місцевими бюджетами з державного бюджету, які становлять 80,51% або 12308,4 млн.грн., Наступним у структурі податкових надходжень місцевих бюджетів за питомою вагою ідуть надходження від екологічного податку, які становлять 19,48% або 2977,60 млн.грн.

У структурі податкових надходжень спеціального фонду за 2018-й рік найбільшу частину надходжень займають трансферти з державного бюджету до місцевих і становлять 69,63% або 5935,2млн.грн. та 24,9% або 2130,1 млн.грн.

Також потрібно відмітити, що 24,99% або 2130,10млн.гр в структурі

спеціального фонду місцевих бюджетів у 2018-му році становлять доходи від екологічного податку.

У 2019-му році спостерігається зменшення трансфертів з державного бюджету до місцевих в структурі податкових надходжень до спеціального фонду, що пов'язано з процесом децентралізації.

Так основну частину податкових надходжень спеціального фонду місцевих бюджетів станом на 2019-й рік складають екологічний податок 99,98% або 2148,9млн грн. та екологічний збір, що складає 0,02% або 0,3 млн.грн. в структурі податкових надходжень спеціального фонду місцевих бюджетів.

Станом на 2020-й рік, за період січень- жовтень податкові надходження спеціального фонду місцевих бюджетів мають таку структуру 0,014% або 0,03млн грн складають податки на власність, 99,991% або 2158,3млн.грн екологічний податок та 0,0093% 0,2млн.грн. збір за забруднення навколишнього середовища.

Розглянемо окремо структуру доходів місцевих бюджетів за 2017-й рік, скориставшись даними на рис.2.5.

Рис. 2.5 Структура доходів місцевих бюджетів за 2017-й рік, %

Станом на 2017-й рік найбільшу масову частку в структурі доходів місцевих бюджетів склали трансфери від органів державного управління та становили трансфери від органів державного управління, які складають 54,29% або 272602,94млн.грн..

У структурі дотацій найбільшу питому вагу займає додаткова дотація з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я та становить 14 900млн.грн.

У структурі субвенцій найбільшу питому вагу займають Освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам 11,63% або 51 487млн.грн та Медична субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам 12,95%, або. 56 220,48 млн.грн.

Розглянемо окремо структуру доходів місцевих бюджетів за 2018-й рік, наведену на рис.2.6.

Рис.2.6 Структура доходів місцевих бюджетів за 2018й рік, %

Станом на 2018-й рік найбільшу масову частку в структурі доходів

місцевих бюджетів склали трансфери від органів державного управління та становили 53% або 298939,7млн.грн.

В тому числі: дотації з державного бюджету місцевим бюджетам 25 166,04млн. грн, або 4,47% від загальної сумми доходів та субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам 273 773,65 млн.грн. або 49,69% від загальної суми доходів.

У структурі субвенцій найбільшу питому вагу займають :

- освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам 10,62% або 60 334млн.грн

- медична субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам 10,95%, або 61607,42млн.грн.

Розглянемо окремо структуру доходів місцевих бюджетів за 2019 рік.

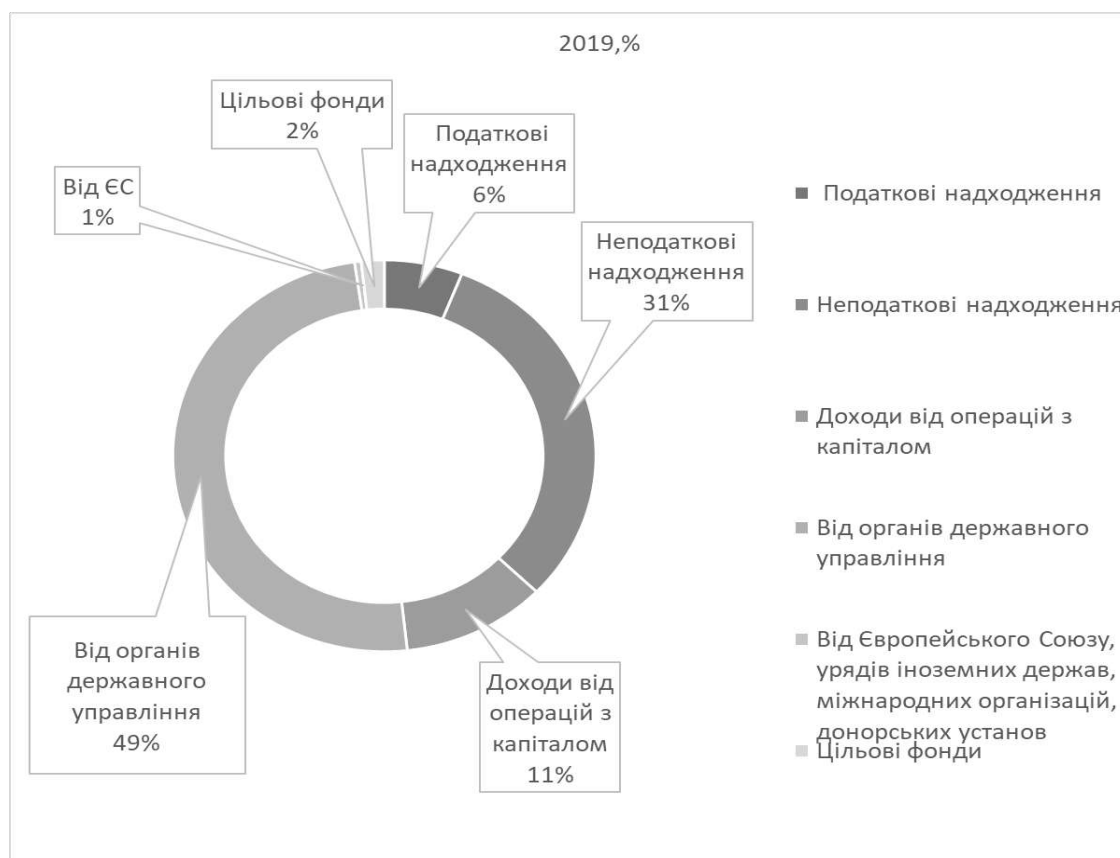

Рис.2.7 Структура доходів місцевих бюджетів за 2019-й рік, %

Так у структурі доходів місцевих бюджетів станом на 2019-й рік найбільшу питому вагу займають доходи від органів державного управління

49% або 17 780,30 млн.грн.

Також вагому частину займають неподаткові надходження, які складають 31,% або 11 227,7 млн.грн, 11% або 3970,7млн.грн приходить на доходи від операцій з капіталом.

Податкові надходження складають 5% в структурі доходів місцевих бюджетів у 2019-му році, або 2149,2 млн.грн.

За статтею цільові фонди маємо таку ситуацію надходження за цією статтею складають 2% в структурі місцевих бюджетів 2019го року, або 631,6 млн.грн.

Найменшу питому вагу в структурі доходів місцевих бюджетів займають доходи від ЄС, що складають 1% або 177,2млн.грн.

2.2.1. Аналіз виконання доходів бюджету м. Запоріжжя.

Проаналізуємо доходи бюджетів місцевого самоврядування на прикладі міського бюджету міста Запоріжжя.

Розглянемо виконання дохідної частини бюджету міста Запоріжжя з розбивкою по фондам за період 2017 - 2019рр.

Таблиця 2.12

Виконання дохідної частини загального фонду бюджету міста Запоріжжя за період 2017-2019рр, млн.грн

Найменування показників	План на 2017	Факт на 2017	Виконання,%	План на 2018	Факт на 2018	Виконання,%	План на 2019	Факт на 2019	Виконання,%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Податок на доходи фізичних осіб	2455,00	2376,25	96,79	3100,00	3132,07	101,03	3667,3	3548,32	96,76
Податок на прибуток підприємств комунальної власності	45,00	45,55	101,22	24,00	24,38	101,58	49,6	49,69	100,18
Збір за спеціальне використання природних ресурсів	0,004	0,003	75,00	0,022	0,023	104,55	0,43	0,44	102,33
Акцизний податок з реалізації СГД роздрібною торгівлю підакцизних товарів	272,00	262,46	96,49	279,000	278,800	99,93	287	272,23	94,85
Місцеві податки та збори	1323,50	1268,25	95,83	1424,100	1435,400	100,79	1625,2	1562,85	96,16

Продовж. табл. 2.12

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Неподаткові надходження	159,39	170,05	106,69	100,370	102,600	102,22	84,37	83,73	99,24
Доходи від операцій з капіталом	0,53	0,65	122,64	0,180	0,360	200,00	0,036	0,033	91,67
Дотації	0,67	0,67	100,00	104,230	104,230	100,00	100,72	100,72	100,00
Субвенції з державного бюджету	3314,56	3274,28	98,78	3329,140	3268,980	98,19	2559,3	2472,08	96,59
Загальний фонд всього	7569,60	7397,00	97,72	8360,870	8346,610	99,83	8374,03	8090,11	96,61

Зазначимо, що за 2017-й рік бюджет міста Запоріжжя виконаний з дефіцитом 335,4 млн.грн [39]

За даними таблиці видно, що у 2017-му надходження доходів загального фонду до бюджету міста склали 7 397 млн.грн., у тому числі офіційні трансферти – 3 274, 35млн.грн., із яких дотації – 0,67млн.грн., субвенції – 3 274,млн.грн.

Вцілому виконання дохідної частини загального фонду бюджету міста Запоріжжя за 2017-й рік становить 97,72% від плану. За статтями податок на прибуток підприємств комунальної власності, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом спостерігається перевищення фактичних значень над плановими від 1,2% до 22,6% відповідно.

За статтями податок на доходи фізичних осіб, збір за спеціальне використання природних ресурсів, місцеві податки та збори спостерігаємо недовиконання планових показників на 4 -25%.

За 2018-й рік обсяг дохідної частини бюджету міста Запоріжжя склав 8 651,9 млн.грн., в тому числі доходи загального фонду – 4 973,4 млн.грн., та офіційні трансферти –3 389,4 млн.грн.

Потрібно зазначити що бюджет за 2018-й рік виконаний з дефіцитом 522,5млн.грн.[40]

Вцілому виконання дохідної частини загального фонду бюджету міста Запоріжжя за 2018-й рік становить 99,83%. За статтями податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств комунальної власності, збір

за спеціальне використання природних ресурсів, неподаткові надходження, спостерігається перевищення фактичних даних над плановими показниками.

За статтями акцизний податок з реалізації СГД роздрібної торгівлі підакцизних товарів, субвенції з державного бюджету, спостерігається перевищення планових показників над фактичними.

У 2019му році обсяг доходної частини бюджету міста склав 8 339,4 млн.грн., в тому числі доходи загального фонду –5 517,3 млн.грн., та офіційні трансферти – 2 586,1 млн.грн..

За статтями податок на прибуток підприємств комунальної власності та збір за спеціальне використання природних ресурсів спостерігаємо перевиконання плану на 0,18- 2%.

Також потрібно зазначити що за 2019й рік бюджет міста Запоріжжя виконаний з дефіцитом 635,2млн.грн [41]

Проаналізуємо виконання доходної частини спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя за 2017 – 2019рр.

Таблиця 2.13

**Виконання доходної частини спеціального фонду бюджету міста
Запоріжжя за період 2017-2019рр, млн.грн**

Найменування показників	План на 2017	Факт на 2017	Виконання,%	План на 2018	Факт на 2018	Виконання,%	План на 2019	Факт на 2019	Виконання,%
Власні надходження бюджетних установ	117,50	235,40	200,34 -	143,20	238,67	166,6	143,72	185,70	129,21
Екологічний податок	21,38	21,75	101,73	23,80	24,80	104,2	24,6	24,41	99,23
Неподаткові надходження	4,50	4,60	102,22	6,70	6,90	102,9	5,58	5,29	94,80
Доходи від операцій з капіталом	26,90	23,40	86,99	16,60	18,60	112,1	20,15	20,275	100,62
Цільові фонди	1,15	1,03	89,57	0,12	0,09	70,8	0,145	0,258	177,93
Субвенція з державного бюджету	99,37	83,33	83,86	22,40	16,18	72,2	35,65	13,302	37,31
Всього спеціальний фонд	270,80	369,51	136,5	212,93	305,20	143,3	229,85	249,32	108,47

За 2017 рік обсяг доходів спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя склав 369,51 млн.грн, з яких 83,33млн.грн складають субвенції з державного бюджету. Так вцілому річний план доходів спеціального фонду перевиконаний.

Фактичні значення доходів спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя перевищують планові на 36,5% або на 98,3 млн.грн.

Таке перевиконання відбулося більшою мірою за рахунок перевиконання показників за статтею власних надходженнях бюджетних установ на 100,34% або на 117,5 млн. грн.

За 2018 рік обсяг дохідної частини спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя склав 305,2 млн.грн., в тому числі власні доходи спеціального фонду– 289,1 млн.грн. та трансферти з державного бюджету 16,18млн.грн.

Фактичні значення доходів спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя перевищують планові на 43,3%.

Таке перевиконання більшою мірою відбулося за рахунок перевиконання плану за статтею власні надходження бюджетних установ на 66,6% або на 95,47млн.грн.

Також потрібно відмітити перевиконання планових показників за статтею доходи від операцій з капіталом на 12%.

За 2019 рік обсяг дохідної частини спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя склав 249,32 млн.грн.з яких 13,3 млн грн – трансферти з державного бюджету.

Вцілому за 2019 рік дохідна частина спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя перевиконана на 8,47% або на 19,47млн. грн.

Перевищення фактичних показників над плановими більшою мірою відбулося за рахунок перевиконання за статтею власні надходження бюджетних установ на 29,1% або 41,98млн.грн

Виконання дохідної частини бюджету міста Запоріжжя станом на 01.10.2020, млн.грн. зобразимо на рисунку 2.8.

Рис.2.8 Виконання дохідної частини бюджету міста Запоріжжя станом на 01.10.2020, млн.грн

Станом на жовтень місяць 2020 обсяг дохідної частини бюджету міста Запоріжжя склав 5 427,0 млн.грн., в тому числі доходи загального фонду – 4 376,9 млн.грн., спеціального фонду – 125,3 млн.грн. та офіційні трансферти – 924,5 млн.грн. [33].

2.3. Аналіз виконання видатків місцевих бюджетів України

Проаналізуємо склад та структуру та виконання видатків місцевих бюджетів України за 2017-2020 роки. Підставою проведення аналізу є офіційна звітність Державної казначейської служби України, інформація Державної служби статистики України, дані Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

Проаналізувавши дані таблиці 2.14 можна сказати що в структурі видатків місцевих бюджетів найбільшу питому вагу займають три основні групи.

Таблиця 2.14

Виконання видатків місцевих бюджетів України за 2017-2020 роки

Назва	2017			2018			2019		
	план	факт	вик.	план	факт	вик.	план	факт	вик.
	млн грн	млн грн	%	млн грн	млн грн	%	млн грн	млн грн	%
Загальнодержавні функції	25822,5	23802,3	92,18	29576,2	28591,9	96,67	36279,7	34914,8	96,24
Громадський порядок, безпека та судова влада	705,4	634,7	89,99	1221,1	1149,6	94,14	1331,1	1304,6	98,01
Економічна діяльність	69553,0	55883,2	80,35	95591,4	77160,5	80,72	96249,6	81854,2	85,04
Охорона навколишнього природного середовища	4445,4	2609,3	58,70	4703,5	3000,8	63,8	4965,8	3413,5	68,74
Житлово-комунальне господарство	30799,8	27170,5	88,22	32156,1	30048,5	93,45	36551,1	34379,2	94,06
Охорона здоров'я	90841,6	85663,4	94,30	92715,7	93229,8	100,5	90236,1	89816,2	99,53
Духовний та фізичний розвиток	17499,2	16444,2	93,97	19485,2	18885,8	96,92	22283,6	21583,1	96,86
Освіта	145392,9	136618,4	93,96	170122,2	165706,1	97,4	193152,	187099,7	96,87
Соціальний захист та соціальне забезпечення	143257,1	141282,8	98,62	147862,2	145498,1	98,4	111921	103158,1	92,17
Міжбюджетні трансферти	6124,4	5967,7	97,44	7396,1	7306,3	98,79	8820,6	8725,1	98,92
Разом	534457,2	496123,0	92,82	600829,7	563277,4	94,96	601791,	557530,6	94,09

Це видатки на освіту, видатки на охорону здоров'я, соціальний захист та соціальне забезпечення.

Так, у 2017-му році видатки на освіту становили 27,54% або 136618,45 млн.грн. в структурі загального обсягу видатків місцевого бюджету.

Тоді як у 2018-му році видатки на освіту становили 29,04% або 165706,1млн.грн.

Видатки на соціальне забезпечення та соціальний захист у 2017-му

році становлять 28,48% або 141282,84млн.грн. Видатки на охорону здоров'я у 2017-му становили 17,27% або 85663,04млн.грн.

Так, у 2018-му році видатки на освіту становили 29%, або 165706,1млн.грн, в той час як у 2019-му році видатки на освіту становили 33% від загального обсягу видатків місцевих бюджетів або 193152,1 млн. грн.

Фактичні значення видатків на освіту у 2018-му році становлять 97,4% від планових показників, тобто за 2018-й рік за статтею видатки на освіту бачимо недовиконання планових показників на 2,6% або на 4416,1 млн.грн, тоді як у 2019-му році виконання видатків на освіту становить 96,87% від планових показників, тобто недовиконання плану за статтею видатки на освіту становить 3,2% або 6052,4млн.грн.

Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення станом на 2018-й рік складають 25,5% або 145498,1млн.грн.

В той час як у 2019-му році частка видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення складає 18,5% або 11921,9 млн.грн. планові значення видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2018-му році на 2,6% або 2364,1 млн. грн перевищують фактичні значення, в той час як у 2019-му році планові значення видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення перевищують фактичні на 7,83% або 8763,8млн.грн.

Станом на 2018-й рік в структурі видатків місцевих бюджетів 17,3%, або 93229,8 млн.грн становили видатки на охорону здоров'я, що становить 100,5% від запланованих показників тобто на 0,5% або на 514,1млн.грн більше від плану.

В той час, як станом на 2019-й рік видатки на охорону здоров'я становили 16% або 89816,2 млн грн, що на 3413,6млн менше ніж за цією статтею у 2018-му році та на 0,47% або на 419,9 млн.грн менше від запланованих показників.

Станом на жовтень місяць 2020-го року в структурі видатків найбільшу питому вагу займають видатки на освіту, а саме 43,5%, або

152 733,2млн.грн., що становить 72% від запланованої суми.

Наступними за часткою в структурі видатків місцевих бюджетів ідуть видатки на економічний розвиток 18%, або 64047,8млн грн., що складає 59% від запланованого показника.

Також спостерігається значне скорочення видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення до 5,2% в структурі місцевих видатків, або 18 675,2 млн.грн. що становить 74% від запланованої сумми (25278,7млн.грн).

Також спостерігаємо скорочення видатків на охорону здоров'я, які становлять 11% в структурі видатків місцевих бюджетів, або 37738,8млн.грн.

Потрібно зазначити, що плановий показник за цією статтею на 24% більший за фактичний [33].

Проаналізуємо видатки за виконанням за період 9 місяців 2020-го року, дивлячись на дані таблиці 2.15

Таблиця 2.15

Виконання видатків місцевих бюджетів України за 9 місяців 2020-го року, млн.грн

Стаття видатків	9 місяців 2020р.		
	план	факт	виконання
	млн грн	млн грн	%
1	2	3	4
Загальнодержавні функції	43075,50	31534,60	73,21
Громадський порядок, безпека та судова влада	1922,80	1418,70	73,78
Економічна діяльність	109332,30	64047,80	58,58
Охорона навколишнього природного середовища	3758,50	1435,20	38,19
Житлово-комунальне господарство	33751,70	23919,70	70,87
Охорона здоров'я	49855,10	37738,80	75,70
Духовний та фізичний розвиток	23216,90	16686,80	71,87

Продовж. табл. 2.15

1	2	3	4
Освіта	211110,60	152733,20	72,35
Соціальний захист та соціальне забезпечення	25278,70	18675,20	73,88
Міжбюджетні трансферти	10619,30	8920,90	84,01
Разом	511921,60	357111,10	69,76

Так видатки на загальнодержавні функції за 9 місяців 2020го року становлять 31534,60млн.грн., що на 2973млн.грн більше ніж за аналогічний період 2019-го року. Видатки на громадський порядок, безпеку та судову владу за 9 місяців 2020-го року становлять 1418,70 млн.гр, що становлять 73,78% виконання від плану. Видатки на економічну становлять 58,58% від плану або 64047,80 млн.грн. Видатки на охорону навколишнього природного середовища виконані на 38,19% від плану або 1435,20 млн.грн. Видатки на житлово-комунальне господарство за 9 місяців 2020го року становлять 70,87% від плану або 23919,70млн. грн. Видатки на охорону здоров'я за 9 місяців 2020-го року виконані в розмірі 75,70% від плану та становлять 37738,80млн.грн.

Видатки на духовний та фізичний розвиток виконані в обсязі 71,87% від плану та становлять 16686,80млн.грн.

Видатки на освіту за період 9 місяців 2020-го року зросли відносно аналогічного періоду 2020-го року на 213,62млн.грн та становили 4,68% в структурі видатків місцевих бюджетів за період 9 місяців. Також потрібно відмітити значне зростання видатків на освіту, які за період 9 місяців 2020го року склали 152733,20млн. грн, або 72,35% від запланованих показників.

Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення виконані в обсязі 73,88% та складають 18675,20млн.грн [33].

Проаналізуємо видатки окремо за кожним роком за розподілом між фондами.

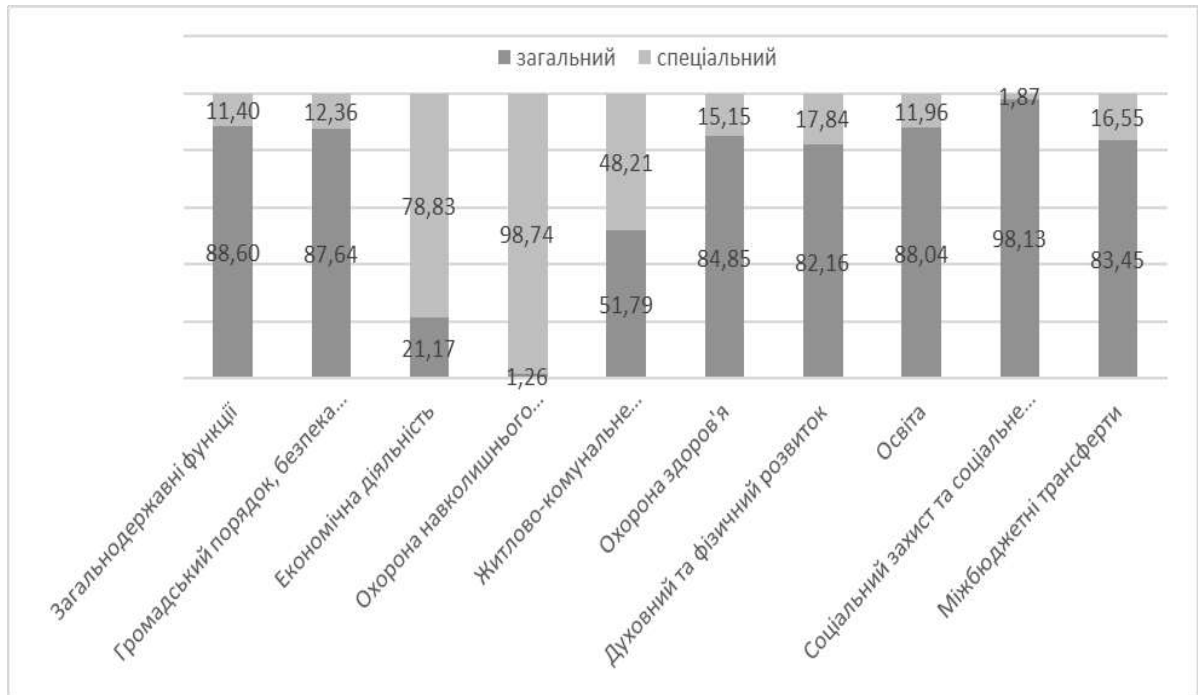

Рис.2.9 Розподіл видатків місцевих бюджетів між загальним та спеціальним фондами у 2017-му році

Так, 88,60% або 21088,89 млн.грн видатків на загальнодержавні функції у 2017-му році входять до структури загального фонду місцевих бюджетів, а 11,40% або 2713,49млн.грн відносяться до спеціального фонду місцевих бюджетів.

Видатки на громадський порядок, безпеку та судову владу у 2017-му році становлять 55883,23 млн грн, 87,64% яких, або 556,35млн.грн входить до структури загального фонду, а 12,36% або 78,44 млн.грн. входять до структури спеціального фонду.

78,83% або 44051,95 млн.грн видатків на економічну діяльність у 2017-му році входить до структури загального фонду, в той час як 21,17% або 11831,27млн.грн. входять до структури спеціального.

Видатки місцевих бюджетів на охорону навколишнього середовища у 2017-му році становлять 2609,31 млн.грн, 98,74% яких входить до складу загального фонду, а 1,26% або 32,94млн.грн до спеціального фонду.

У 2017-му році видатки на житлово-комунальне господарство

становлять 27170,51млн грн, 51,79% або 14071,9 млн.грн. яких входить до структури загального фонду, а 48,21% або 13098,61млн.грн. до спеціального фонду.

Видатки місцевих бюджетів на охорону здоров'я у 2017-му році складають 85663,04млн.грн, 84,85% або 72682,67 млн.грн яких входить до структури загального фонду місцевих бюджетів, а 15,15% або 12980,37млн.грн. до спеціального фонду місцевих бюджетів.

У 2017-му році 82,16% або 13510,31млн.грн входить до структури загального фонду, а 17,84% або 2933,93 млн.грн входить до структури спеціального фонду місцевих бюджетів.

Видатки місцевих бюджетів на духовний та фізичний розвиток у 2017-му році становлять 16444,21млн.грн 82,16% яких входить до структури загального фонду місцевих бюджетів, 17,84% або 2933,93млн.грн. входить до структури спеціального фонду місцевих бюджетів.

Видатки місцевих бюджетів на освіту у 2017-му році розподіляються між фондами у наступному відношенні: 88,04% або 120275,79млн.грн входить до структури загального фонду, а 11,96% або 16342,65млн.грн. входить до структури спеціального фонду.

98,13% видатків місцевих бюджетів на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2017-му році входить до структури загального фонду, тоді як 1,87% або 2642,35млн.грн входить до структури спеціального фонду.

Вцілому у 2017-му році 80% видатків місцевих бюджетів входить до структури загального фонду і 20% до структури спеціального фонду місцевих бюджетів.

Так, 93,85% або 26832,5млн.грн видатків на загальнодержавні функції у 2018-му році входять до структури загального фонду місцевих бюджетів, а 6,15% або 1 759,4 млн.грн відносяться до спеціального фонду місцевих бюджетів.

78,70% або 904,7 млн.грн видатків на громадський порядок безпеку та

судову діяльність відноситься до загального фонду місцевих бюджетів, та 21,30% або 244,8 млн.грн входить до структури спеціального фонду місцевих бюджетів.

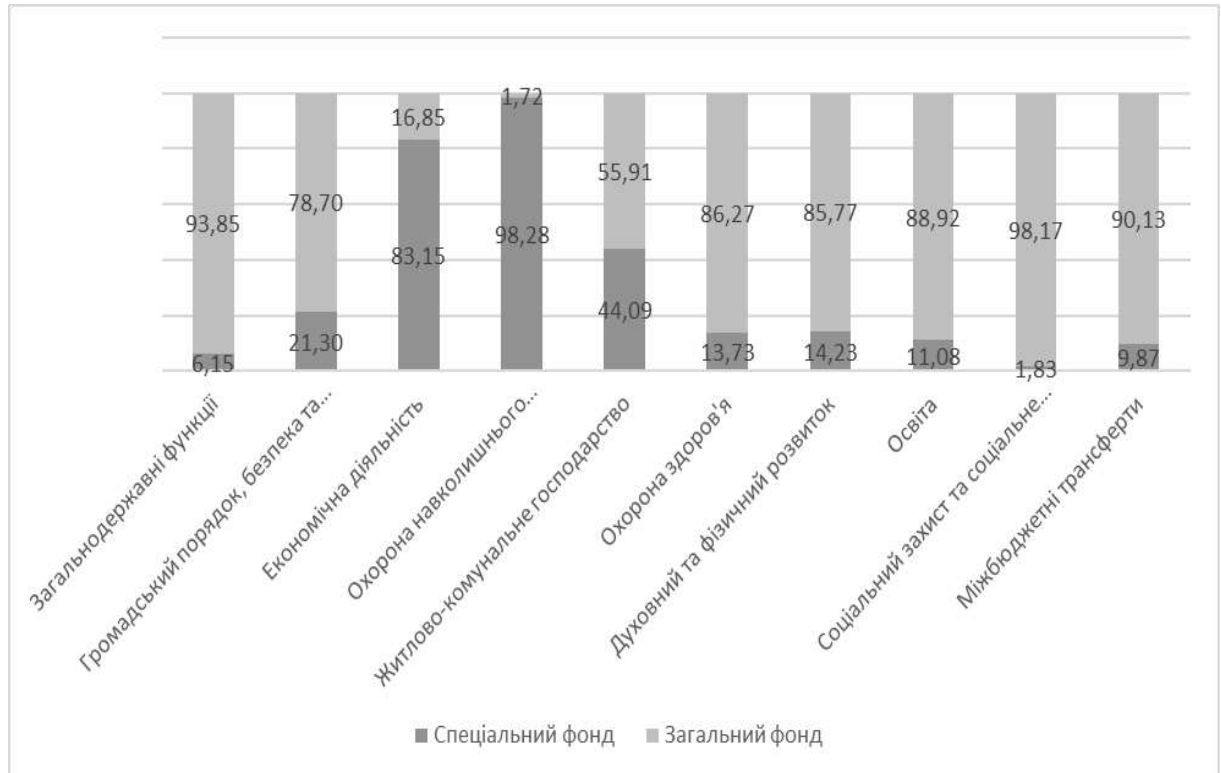

Рис .2.10 Розподіл видатків місцевих бюджетів між загальним та спеціальним фондами у 2018-му році

Значна частина видатків на економічну діяльність входить до структури спеціального фонду, а саме 83,15%, або 64 156,6 млн.грн, тоді як 16,85% видатків на економічну діяльність входить до структури спеціального фонду.

98,28% або 2 949,3 млн.грн. видатків на охорону навколишнього середовища входить до структури спеціального фонду 1,72% або 51,5млн.грн входить до структури спеціального фонду.

Видатки на житлово-комунальне господарство мають таку структуру : 55,91% або 16800,5млн.грн входить до структури загального фонду, а 44,09% або 13248,1млн.грн. входить до структурі спеціального фонду.

86,37% або 80429,3 млн.грн. видатків місцевих бюджетів на охорону

у здоров'я входить до загального фонду, а 13,73% або 12800,5 млн.грн до спеціального.

Видатки на духовний та фізичний розвиток більшою частиною входять до структури загального фонду, а саме 85,77% або 16197,6 млн.грн входить до структури загального фонду, а 13,73% або 2688,2млн. грн. входить до структури спеціального фонду місцевих бюджетів.

До структури загального фонду місцевих бюджетів входить 88,92% або 147342 млн.грн, видатків на освіту, а до спеціального фонду входить 11,08% або 18 364,4 млн.грн.

Основна частина коштів, що спрямовуються на видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення входить до структури загального фонду місцевих бюджетів, а саме 98,17% або 142839,7 млн.грн., тоді як 1,83% або 2658,3млн.грн.

В цілому 79,04% або 450 987,1 млн. грн. в структурі видатків місцевих бюджетів у 2018му році входить до структури загального фонду і 20,96% або 119590,60млн. грн. в структурі видатків місцевих бюджетів у 2018-му році входить до структури спеціального фонду місцевих бюджетів.

Проаналізуємо розподіл видатків місцевих бюджетів між загальним та спеціальним фондом у 2019-му році (див. рис. 2.10).

Так у 2019-му році 94,48%, або 32 986,2 млн.грн видатків місцевих бюджетів на загальнодержавні функції відносяться до загального фонду місцевих бюджетів, а 5,52% або 1928,6 млн.грн відносяться до спеціального фонду місцевих бюджетів.

85,25% або 1112,2 млн грн видатків на громадський порядок, безпеку та судову діяльність відноситься до загального фонду місцевих бюджетів, а 14,25% відносяться до спеціального фонду місцевих бюджетів.

Видатки на економічну діяльність більшою частиною зараховуються до спеціального фонду місцевих бюджетів, а саме 81,48% або 66693,1 млн.грн, в той час як 18,52% або 15161,2 млн.грн зараховується до

спеціального фонду місцевих бюджетів.

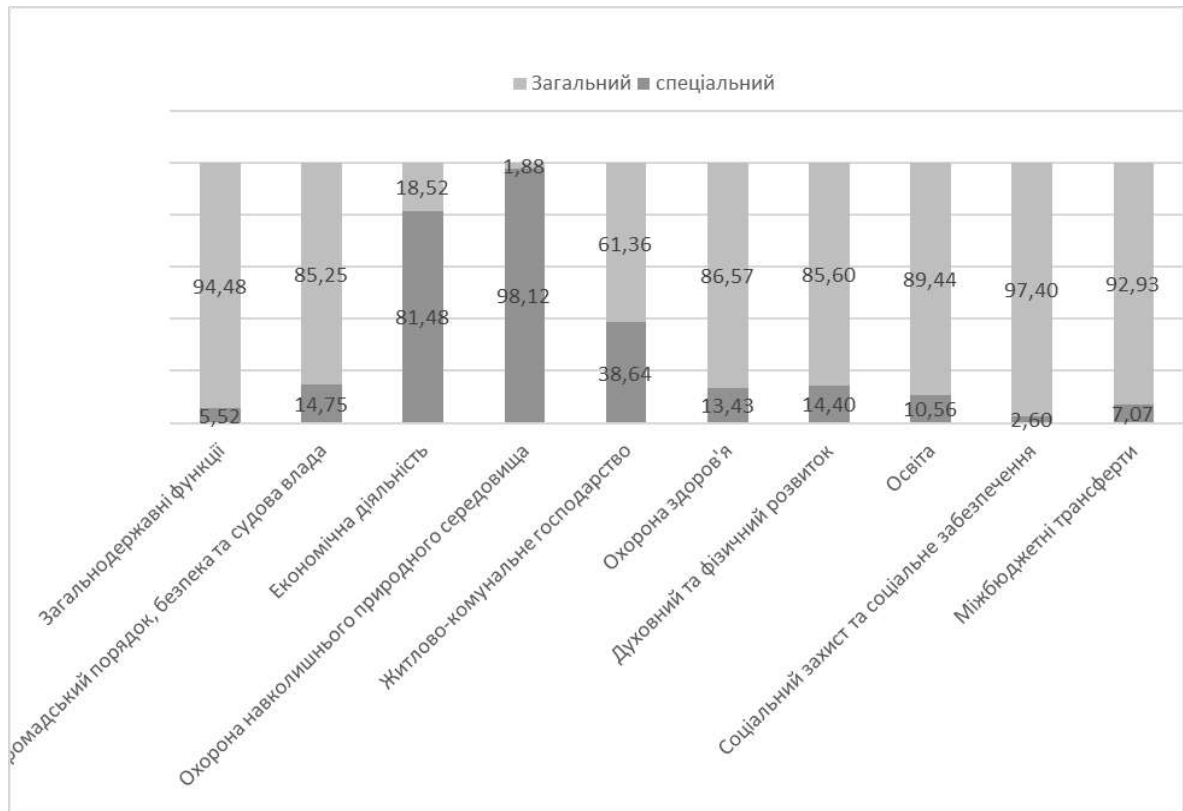

Рис. 2.11 Розподіл видатків місцевих бюджетів між загальним та спеціальним фондами у 2019-му році

98,12% або 3349,2млн.грн видатків на охорону навколишнього середовища у 2019-му році входить до структури спеціального фонду місцевих бюджетів, тоді як 1,88% або 64,3 млн.грн видатків місцевих бюджетів на охорону навколишнього середовища входить до структури загального фонду місцевих бюджетів.

У 2019-му році видатки на житлово-комунальне господарство розподілялись наступним чином: 61,36% або 21096,6 млн.грн входять до структури загального фонду, а 38,64% або 13282,5 млн.грн до спеціального фонду місцевих бюджетів.

86,57% або 77752,9млн.грн видатків на охорону здоров'я відноситься до структури загального фонду місцевих бюджетів, а 13,43% або 12063,3млн.грн до спеціального фонду місцевих бюджетів.

85,60% або 18476,2млн. грн видатків на духовний та фізичний розвиток у 2019му році відноситься до структури загального фонду місцевих бюджетів, а 14,40% або 3106,9млн.грн відноситься до структури спеціального фонду.

Видатки місцевих бюджетів на освіту у 2019-му році становили 187099,80млн.грн, 89,44% яких або 167346,4 млн.грн зараховується до загального фонду місцевих бюджетів, а 10,56% або 19753,4 млн.грн до спеціального фонду.

Видатки місцевих бюджетів на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2019 становили 103159,9 млн.грн. Більша частина яких, а саме 97,40% або 100479,9млн.грн входить до складу загального фонду, в той час як 2,60% або 2678,5 млн. грн входить до структури спеціального фонду місцевих бюджетів.

Вцілому видатки місцевих бюджетів 2019-го складають 566248,50 млн.грн, 78,16% яких зараховується до 442583, 9млн.грн а 21,84% або 123664,6 млн.грн зараховується до спеціального фонду.

2.3.1. Аналіз виконання видатків бюджету м. Запоріжжя.

Проаналізуємо видатки бюджетів місцевого самоврядування на прикладі міського бюджету міста Запоріжжя.

Розглянемо виконання видаткової частини бюджету міста Запоріжжя з розбивкою по фондам за період 2017 - 2019рр.

Таблиця 2.16

Виконання видаткової частини загального фонду бюджету міста Запоріжжя за 2017 -2019рр,млн.грн

Найменування показників	План на 2017	Факт на 2017	Виконання %	План на 2018	Факт на 2018	Виконання %	План на 2019	Факт на 2019	Виконання %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Органи місцевого самоврядування	288,24	273,39	94,85	346,07	345,03	99,70	422,75	396,75	93,85

Продовж. табл. 2.16

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Освіта	1821,10	1774,13	97,42	2227,50	2214,60	99,42	2416,03	2260,13	93,55
Охорона здоров'я	1075,95	1021,76	94,96	1225,31	1222,36	99,76	1109,27	1036,76	93,46
Соціальний захист та соціальне забезпечення	2244,02	2106,06	93,85	2050,46	1990,01	97,05	1282,20	1171,85	91,39
Культура і мистецтво	145,37	139,48	95,95	70,50	69,90	99,15	74,65	69,35	92,91
Фізична культура і спорт	66,85	66,82	99,96	89,97	89,66	99,66	99,29	94,57	95,25
Житлово-комунальне господарство	230,01	229,49	99,77	725,90	722,31	99,51	1080,08	1043,09	96,57
Економічна діяльність	0,00	0,00	94,11	508,93	502,52	98,74	697,49	661,48	94,84
Утримання та розвиток автомобільних доріг та дорожньої інфраструктури за рахунок коштів місцевого бюджету	360,61	333,02	92,35	331,18	326,04	98,45	315,20	290,52	92,17
Інша діяльність	794,79	728,08	91,61	44,80	44,40	99,11	129,42	111,91	86,47
Міжбюджетні трансферти	228,30	228,30	100,00	353,30	353,30	100,00	382,02	371,60	97,27
Реверсна дотація	228,20	228,20	100,00	351,30	351,30	100,00	375,30	364,87	97,22
Всього видатків (загальний фонд)	6867,65	6771,50	98,60	7643,08	7554,34	98,84	7693,20	7217,50	93,82

За 2017 рік видатки бюджету міста Запоріжжя проведені в обсязі 8333,3 млн.грн., з яких 6 771,5 млн.грн. за загальним фондом бюджету або 98,6% річного плану.

Виконання видаткової частини загального фонду бюджету міста Запоріжжя за кожною статтею проведено на рівні від 91% до 100%.

За структурою найвищу питому вагу в видатковій частині загального фонду бюджету міста Запоріжжя у 2017-му році становлять видатки на

соціальний захист та соціальне забезпечення та складають 31% або 2106,06 млн.грн від загального обсягу видатків. Видатки на освіту у 2017-му році складають 26% або 1021,75 млн.грн. Видатки на охорону здоров'я складають 15% або 1021,76 млн.грн.

За 2018-й рік видатки бюджету міста Запоріжжя проведені в обсязі 9 174,4 млн.грн., в тому числі за загальним фондом бюджету – 7 554,4 млн.грн. або 98,8%.

Виконання видаткової частини загального фонду бюджету міста Запоріжжя за кожною статтею проведено на рівні від 97% до 100%.

За структурою найвищу питому вагу в видатковій частині загального фонду бюджету міста Запоріжжя у 2018-му році становлять видатки на освіту, що складають 29% або 2214,60 млн.грн. Видатки загального фонду бюджету міста Запоріжжя складають 26% від загального обсягу видатків, або 1990,01 млн.грн. Видатки на охорону здоров'я складають 16% від загального обсягу видатків, або 1222,36млн.грн.

У 2019-му році видатки бюджету міста Запоріжжя проведені в обсязі 9192,1 млн.грн., 7572,5 млн.грн в структурі якого за загальним фондом або 93,8% від річного плану.

Виконання видаткової частини загального фонду бюджету міста Запоріжжя за кожною статтею проведено на рівні від 86% до 97%.

За структурою найвищу питому вагу в видатковій частині загального фонду бюджету міста Запоріжжя у 2019-му році становлять видатки на освіту, що становить 31% від загального обсягу видатків загального фонду бюджету міста Запоріжжя, або 2260,13млн.грн.

Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення в структурі загального фонду бюджету міста Запоріжжя становлять 16% від загального обсягу, або 1171,85млн.грн.

Видатки на охорону здоров'я становлять 14% в структурі видатків загального фонду бюджету міста Запоріжжя, або 1036,76 млн. грн.

Розглянемо виконання видаткової частини спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя за період 2017 - 2019рр.

Таблиця 2.17

**Виконання видаткової частини спеціального фонду бюджету міста
Запоріжжя за 2017 -2019рр,млн.грн**

Найменування показників	План на 2017 млн.грн	Факт на 2017 млн.грн	Виконання, %	План на 2018 млн.грн	Факт на 2018 млн.грн	Виконання, %	План на 2019 млн.грн	Факт на 2019 млн.грн	Виконання, %
Органи місцевого самоврядування	27,05	31,14	115,12	11,47	11,14	97,16	20,57	17,64	85,72
Освіта	172,32	176,62	102,50	168,40	173,68	103,14	199,87	206,21	103,17
Охорона здоров'я	187,46	229,26	122,30	121,50	172,02	141,58	128,14	119,63	93,36
Соціальний захист та соціальне забезпечення	5,75	6,24	108,50	6,30	9,52	151,18	6,61	7,39	111,71
Культура і мистецтво	14,72	15,63	106,20	8,03	8,41	104,74	11,07	11,99	108,28
Фізична культура і спорт	14,42	16,58	115,00	9,20	10,00	108,73	3,40	8,26	242,88
Житлово-комунальне господарство,	366,73	429,39	117,09	470,80	443,88	94,28	276,51	257,55	93,14
Будівництво та регіональний розвиток	150,56	338,05	224,53	166,37	153,60	92,33	166,87	145,29	87,07
Транспорт та, дорожнє господарство	474,00	480,14	101,30	474,42	463,26	97,65	728,34	688,93	94,59
Зв'язок, телекомунікації та	30,25	29,95	99,00	38,15	37,98	99,57	29,72	29,39	98,87
Інші програми та заходи, пов'язані з	81,29	78,12	96,11	93,12	91,67	98,44	39,85	33,41	83,86
у т.ч. внески До статутного капіталу	95,30	93,68	98,30	89,48	88,22	98,59	39,22	33,12	84,46
у т.ч. виконання заходів за рахунок	1,67	1,65	98,50	3,35	3,28	98,04	0,17	0,09	52,32
Інша діяльність	24,92	23,02	92,36	30,32	20,52	67,68	40,30	35,81	88,86
у т.ч. природоохоронні заходи за рахунок	27,37	26,88	98,20	28,08	18,10	64,47	35,91	31,57	87,91
у т.ч. фінансова підтримка засобів	1,37	1,31	95,80	1,94	1,90	97,92	3,58	3,35	93,73
Субвенція з бюджету міста державному	5,72	5,61	98,00	24,53	24,32	99,14	4,80	1,40	29,25
Всього видатків	1647,15	1561,50	94,80	1622,73	1620,02	93,4	1656,04	1562,88	94,2

У 2017-му році видатки спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя становлять 1 561,5 млн.грн., що становить 94,8% від річного плану.

Перевиконання плану в структурі видатків спеціального фонду

бюджету міста Запоріжжя спостерігаємо за такими статтями видатків, як видатки на органи місцевого самоврядування на 15%, фактичні показники видатків на освіту на 2,5% перевищують планові показники, фактичні занчення видатків на охорону здоров'я на 22,3% перевищують планові, фактичні дані за статтею видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення перевищують планові на 8,5%.

В структурі видатків спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя за 2017-й рік найбільшу частку займають видатки на житлово-комунальне господарство, які становлять 27,5% в структурі спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя або 429,39млн.грн. Видатки на будівництво та регіональний розвиток становлять 21%, або 338,05 млн.грн.

У 2018-му році видатки спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя становлять 1620,02 млн.грн., щостановить 93,4% від річного плану.

Перевиконання плану в структурі видатків спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя спостерігаємо за такими статтями видатків, як видатки на освіту на 3,4%, видатки на охорону здоров'я на 41,5%, видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення на 51,1%, видатки на культуру і мистецтво 4,7%, видатки на фізичну культуру та спорт на 8,7%.

В структурі видатків спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя за 2018-й рік найбільшу частку займають видатки на житлово-комунальне господарство - 27% або 443,88млн.грн , видатки на транспорт, транспортну інфраструктура, та дорожнє господарство – 28,6% або 463,26 млн.грн., видатки на освіту та видатки на охорону здоров'я, які складають по 10% в структурі видатків спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя, або 103,14 та 141,58 млн. грн відповідно.

У 2019-му році видатки спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя становлять 1 619,7 млн.грн., що складає 94,2% від річного плану.

Перевиконання плану в структурі видатків спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя спостерігаємо за наступними статтями:

Фактичні значення видатків на освіту перевищують заплановані на 3,17%. Фактичні значення видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення перевищують заплановані на 11,7%. Фактичні значення видатків на культуру і мистецтво перевищують заплановані на 8,2%. Фактичні значення видатків на фізичну культуру і спорт перевищують заплановані на майже вдвічі.

В структурі видатків спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя за 2019-й рік найбільшу частку займають видатки на транспорт та транспортна інфраструктура 44% або 688,92 млн.грн. Видатки на житлово-комунальне господарство складають 16% в структурі видатків спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя, або 257,55 млн. грн. Видатки на освіту складають 13%, або 206,2 1млн.грн.

Виконання видаткової частини бюджету міста Запоріжжя станом на 01.10.2020р. наведено на рис.2.12.

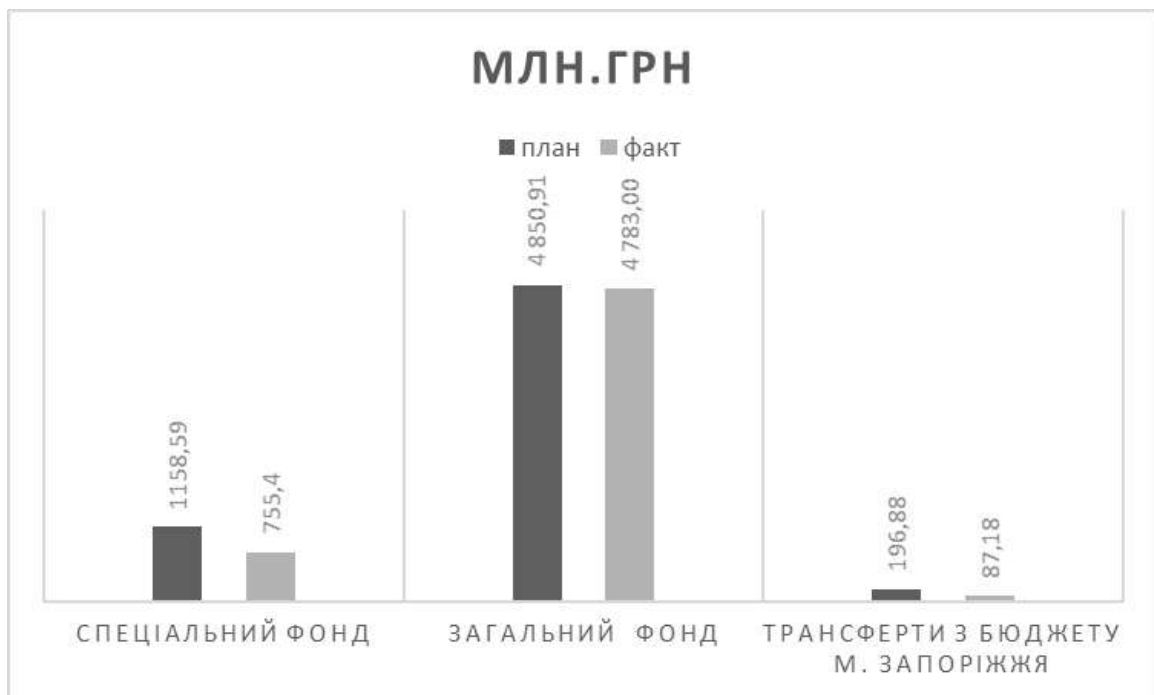

Рис. 2.12 Виконання видаткової частини бюджету міста Запоріжжя станом на 01.10.2020, млн.грн

Станом на жовтень місяць 2020р. обсяг видаткової частини бюджету

міста Запоріжжя склав 5 538,4 млн.грн., в тому числі видатки загального фонду – 4 783,0 млн.грн., спеціального фонду – 755,4 млн.грн., або 65,2% від плану млн.грн. та офіційні трансферти – 924,7 млн.грн.[33].

2.4. Аналіз податкоспроможності та стійкості місцевих бюджетів

Економісти виділяють ряд кількісних показників за якими можливо визначити рівень фінансової автономії органів місцевого самоврядування, які наведені у таблиці 2.18.

Аналізуючи фінансову самостійність місцевих бюджетів використовують ряд показників, таких як :

Коефіцієнт бюджетної залежності показує частку власних доходів місцевого бюджету в загальному обсязі доходів та характеризує ступінь самостійності адміністративної одиниці за рахунок власних коштів. Чим вищий коефіцієнт, тим більш залежною є адміністративно-територіальна одиниця.

Частка дотації вирівнювання у загальній сумі трансфертів. Чим істотніша частка бюджетних дотацій у загальній сумі бюджетних трансфертів, тим більшу свободу мають місцеві колективи.

Коефіцієнт загальної податкової стійкості показує відношення податкових надходжень до загальної суми видатків без урахування трансфертів вказує на те, у скільки разів видатки перевищують податкові надходження. Для узагальнюючої оцінки фінансової стійкості місцевого бюджету регіону та виявлення загальних тенденцій доцільно розрахувати інтегральний показник фінансової стійкості з урахуванням ваги кожного з показника цієї групи.

Коефіцієнт стійкості доходної бази характеризує частку податкових

та неподаткових надходжень у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів

Таблиця 2.18

**Система показників для оцінки поточної фінансової стійкості
місцевих бюджетів**

Блок аналізу	Значущість групи	Ключові показники	Алгоритм розрахунку показника	Рекомендоване значення	Значущість показників
Аналіз збалансованості місцевого бюджету	0,37	Коефіцієнт бюджетного покриття	$K_{\text{бп}} = \frac{\text{БД}}{\text{БВ}}$	□	0,31
		Коефіцієнт стійкості бюджету	$K_{\text{с}} = \frac{\text{МТ}}{\text{БД}}$	<0,30	0,23
		Коефіцієнт загальної податкової стійкості	$K_{\text{зпс}} = \frac{\text{ПД}}{\text{БВ}}$	≥ 0,2-0,5	0,21
		Коефіцієнт покриття видатків міжбюджетними трансфертами	$K_{\text{пт}} = \frac{\text{МТ}}{\text{БВ}}$	<0,3	0,25
Аналіз фінансової самостійності	0,33	Коефіцієнт бюджетної залежності	$K_{\text{пт}} = \frac{\text{МТ}}{\text{БД} + \text{МТ}}$	≤ 0,10	0,3
		Частка дотації вирівнювання у загальній сумі трансфертів	$K_{\text{дз}} = \frac{\text{МТ}_{\text{д}}}{\text{МТ}}$	< 60	0,24
		Коефіцієнт податкової самостійності	$K_{\text{па}} = \frac{\text{ПД}}{\text{БД}}$	≥ 0,3	0,25
		Коефіцієнт стійкості доходної бази	$K_{\text{па}} = \frac{\text{ПД} + \text{НД}}{\text{БД}}$	≥ 0,6	0,21
Аналіз ефективності бюджету	0,30	Коефіцієнт дефіцитності місцевого бюджету	$K_{\text{бд}} = \frac{\text{БД} - \text{БВ}}{\text{БВ}}$	≤ 0	0,29
		Коефіцієнт бюджетної результативності	$K_{\text{бр}} = \frac{\text{БД}}{\text{Ч}}$	↑	0,22
		Коефіцієнт бюджетної забезпеченості населення	$K_{\text{бз}} = \frac{\text{БВ}}{\text{Ч}}$	↑	0,22
		Показник стабільності доходної частини бюджету	$K_{\text{па}} = \frac{\text{ПД}}{\text{МТ}}$	≥ 1	0,27
Примітки: БД – бюджетні доходи; БВ – бюджетні видатки; МТ – міжбюджетні трансферти з державного бюджету; ПД – податкові доходи; МТД – сума дотацій вирівнювання; НД – неподаткові доходи; Ч – середня чисельність населення за рік					

Характеризуючи порогові значення інтегрального показника фінансової стійкості місцевих бюджетів, ряд науковців нормальним фінансовим станом бюджету пропонують вважати такий, при якому інтегральний коефіцієнт фінансової стійкості бюджету знаходиться в межах 0.7–0.8. Найбільш бажаним є наближення такого коефіцієнта якомога ближче

до 1.

$$I\Pi_{\text{фс}} = \text{УСП}_{\text{фз}} * g_{\text{фз}} + \text{УСП}_{\text{фсам}} * g_{\text{фсам}} + \text{УСП}_{\text{еб}} * g_{\text{еб}}, \quad (2.1)$$

де $I\Pi_{\text{фс}}$ – інтегральний показник фінансової стійкості місцевого бюджету;

$\text{УСП}_{\text{фз}}$ – укрупнений стандартизований показник за блоком фінансової збалансованості;

$\text{УСП}_{\text{фсам}}$ – укрупнений стандартизований показник за блоком фінансової самостійності;

$\text{УСП}_{\text{еб}}$ – укрупнений стандартизований показник за блоком ефективності місцевих бюджетів;

$g_{\text{фз}}$, $g_{\text{фсам}}$, $g_{\text{еб}}$ – вага укрупненого стандартизованого показника за блоком фінансової збалансованості, фінансової самостійності та ефективності бюджету відповідно.

Розрахуємо коефіцієнт податкоспроможності та визначимо потребу в базовій та реверсній дотації.

Показник середньої податкоспроможності в масштабах держави розраховується за формулою :

$$P_c = \text{ВВП}_c / N_c \quad (2.2)$$

де ВВП_c - абсолютний обсяг ВВП, що створюється в межах держави і може бути об'єктом комунального оподаткування;

N_c - населення держави.

Данні розрахунків занесемо в таблицю 2.19.

Так, у 2017-му році показник середньої податкоспроможності в масштабах держави становив 71021,9 млн грн, у 2018-му 84731,1млн. грн. у 2019-му 94632,48 млн грн.

Таблиця 2.19

Дані для розрахунку податкоспроможності за 2017-2019рр.

Показники, млн	2017	2018	2019
ВВП абсолютний	2982920,00	3558706,00	3974564,00
Населення	42,00	42,00	42,00
Пс	71021,90	84731,10	94632,48

Відповідно до прогнозного показника опублікованого Міністерством фінансів у 2020-му році показник середньої податкоспроможності в масштабах держави становитиме 97207,32.

Розрахуємо коефіцієнт податкоспроможності окремої громади на прикладі Запорізької області за формулою :

$$Пт = ВВПт/Нт, \quad (2.3)$$

де ВВПт - абсолютний обсяг ВВП, що створюється в межах адміністративно-територіальної одиниці і може бути об'єктом комунального оподаткування;

Нт - населення адміністративно-територіальної одиниці;

Данні розрахунків занесемо в таблицю 2.20

Таблиця 2.20

Розрахунок показника податкоспроможності Запорізької області

Млн.	2017	2018	2019
ВРП Запорізької області	130377	147076	148546
Населення Запорізької області	1,739	1,723	1,705
Пт	74972,40	85360,42	87123,75

Дані для розрахунків взяті з державного порталу статистики, сайту Мінфіну та регіонального управління статистики у Запорізькій області.

Так у 2017му році показник податкоспроможності у Запорізькій області становив 74972,4млн.грн. У 2018му році цей показник збільшився до

85360,42млн.грн,а у 2019му році до 87123,75.

За попередніми даними прогнозне значення цього показника станом на 2020-й рік очікується на рівні 89904,96млн.грн.

Розрахуємо коефіцієнт податкоспроможності території за формулою:

$$K_p = P_t / P_c, \quad (2.4)$$

де P_t - податкоспроможність окремої території;

P_c - середня податкоспроможність у масштабах країни.

Якщо $K_p < 1$, то така територія отримує фінансову допомогу з державного бюджету. в процесі фінансового вирівнювання. Якщо ж $K_p > 1$, то адміністративно-територіальна одиниця передає офіційні трансферти до Державного бюджету.

Дані для розрахунків занесемо в таблицію 2.21

Таблиця 2.21

Розрахунок коефіцієнта податкоспроможності Запорізької області

	2017	2018	2019
P_c	71021,90	84731,10	94632,48
P_t	74972,40	85360,42	87123,75
K_p	1,1	1,5	1,3

Так, бачимо, що коефіцієнт податкоспроможності Запорізької області у 2017-му році становить 1,1, що свідчить про рівень податкоспроможності території Запорізької області, за якого територія Запорізької області передає офіційні трансферти до державного бюджету, за даними про виконання бюджету Запорізької області на сайті Запорізької обласної державної адміністрації реверсна дотація з бюджету Запорізької області становить 81,2 млн грн., а субвенція з місцевого бюджету державному бюджету на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів 42,13млн.грн. [27].

Станом на 2018-й рік коефіцієнт податкоспроможності Запорізької області становить 1,5 реверсна дотація з бюджету Запорізької області складає 209,7млн.грн, а субвенція з місцевого бюджету державному бюджету на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів 34,5 млн.грн.

Станом на 2019-й рік коефіцієнт податкоспроможності Запорізької області становить 1,3 реверсна дотація з бюджету Запорізької області складає 101,6 млн.грн, а субвенція з місцевого бюджету державному бюджету на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів 14,5 млн.грн.

За попередніми даними станом на 2020-й рік за період січень-жовтень коефіцієнт податкоспроможності Запорізької області становить 1,02. Реверсна дотація з обласного бюджету Запорізької області за період січень жовтень становить 102,3 млн.грн, а субвенція з місцевого бюджету державному бюджету на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів 1,05 млн.грн.[33].

Для зображення динаміки податкоспроможності території Запорізької області побудуємо діаграму.

Рис. 2.13 Динаміка показників податкоспроможності Запорізької області

Як видно з рис. 2.13 у 2018 значення реверсної дотації виросли на 128,5 млн.грн відносно 2017-го року, що свідчить про зростання податкоспроможності Запорізької області у 2018му, в той час як у 2019-му році значення цього показника знизилось відносно попереднього року на 108,1 млн.грн, що свідчить про скорочення дохідної частини бюджету Запорізької області у 2019-му році відносно попереднього року.

Для аналізу рівня фінансової автономії бюджету Запорізької області, попередньо занесемо дані необхідні для аналізу фінансової автономії бюджету Запорізької області до таблиці 2.22

Таблиця 2.22

**Доходи, видатки та чисельність населення Запорізької області за
2017-2019рр, млн.грн**

Найменування	2017	2018	2019
Бюджетні доходи,млн.грн	22271,30	24741,20	24306,30
Бюджетні видатки, млн.грн	22198,90	25942,60	25179,40
Міжбюджетні трансферти з державного бюджету, млн.грн	11392,30	12234,00	10737,80
Податкові доходи, млн.грн	9676,50	11344,80	12477,50
Сума дотацій вирівнювання, млн.грн	156,10	223,40	269,30
Неподаткові доходи, млн.грн	1148,30	1100,30	1020,10
Чисельність населення, тис. осіб	1739,50	1723,20	1705,80

За даними таблиці 2.18 видно, що протягом 2017-го – 2019-го років доходи Запорізької області зростали. Так у 2017-му році доходи бюджету Запорізької області становили 22271,30млн.грн.

У 2018-му доходи бюджету Запорізької області становили 24741,2 млн.грн, що на 2 469,9млн.грн більше ніж минулого року. У 2019му доходи місцевого бюджету Запорізької області становили 24306,30 млн.грн, що на 434,9 млн.грн менше ніж минулого року.

Потрібно зазначити що зростання дохідної частини бюджету Запорізької області забезпечене податковими надходженнями до бюджету за період 2017-го – 2019-го років.

Так, протягом 2017-2019 податкові надходження зростали з 9676,50 млн. грн у 2017-му році до 12477,50 млн.грн у 2019-му році.

В той час неподаткові надходження бюджету Запорізької області протягом періоду 2017-2019рр. мали тенденцію до зниження.

Так у 2017-му році неподаткові надходження бюджету Запорізької області становили 1148,30 млн.грн. У 2018-му році неподаткові надходження бюджету Запорізької області становили 1100,30млн.грн, що на 30млн. грн менше ніж минулого року.

У 2019-му році неподаткові надходження бюджету Запорізької області знизились до 1020,10 млн.грн., що менше від минулого року на 80,2 млн.грн.

Бюджетні видатки протягом 2017-го – 2019-го року також зростали. Так у 2017-му році видатки бюджету Запорізької області становили 22198,90 млн. грн.

У 2018-му році бюджетні видатки становили 25942,60 млн.грн, що на 3 743,7 млн.грн більше ніж видатки минулого року. Потрібно відмітити що відносно 2018-го року видатки 2019-го року дещо скоротились та становили 25179,40 млн.грн., що на 763,2 млн.грн. менше ніж у 2018-му році.

Міжбюджетні трансферти з державного бюджету протягом 2017-го - 2019-го років коливались. Так, у 2017-му році міжбюджетні трансферти з державного бюджету до бюджету Запорізької області становили 11392,30 млн.грн.

У 2018-му році міжбюджетні трансферти з державного бюджету до бюджету Запорізької області становили 12234,00млн грн., що більше ніж в минулому році на 841,7 млн.грн.

Так у 2019-му році міжбюджетні трансферти з державного бюджету до бюджету Запорізької області становили 10737,80млн.грн, що на

1 496,2млн.грн. менше ніж минулого року.

Для аналізу фінансової автономії бюджету Запорізької області скористаємося системою інтегральних показників наведених у таблиці 2.19 та даними таблиці 2.22.

Для зручності сприйняття перенесемо розрахунки в таблицю 2.23.

Таблиця 2.23

Аналіз фінансової автономії бюджету Запорізької області

Показники/роки		2017	2018	2019
Аналіз збалансованості місцевого бюджету	Коефіцієнт бюджетного покриття	1,00	0,95	0,97
	Коефіцієнт стійкості бюджету	0,51	0,49	0,44
	Коефіцієнт загальної податкової стійкості	0,44	0,44	0,50
	Коефіцієнт покриття видатків міжбюджетними трансфертами	0,51	0,47	0,43
УСП _{фз}	укрупнений стандартизований показник за блоком збалансованості	2,46	2,36	2,33
Аналіз фінансової самостійності	Коефіцієнт бюджетної залежності	0,34	0,33	0,31
	Частка дотації вирівнювання у загальній сумі трансфертів	0,01	0,02	0,03
	Коефіцієнт податкової самостійності	0,43	0,46	0,51
	Коефіцієнт стійкості доходної бази	0,49	0,50	0,56
УСП _{фсам}	укрупнений стандартизований показник за блоком фінансової самостійності	1,27	1,31	1,40
Аналіз ефективності бюджету	Коефіцієнт дефіцитності місцевого бюджету	0,00	-0,05	-0,03
	Коефіцієнт бюджетної результативності	12,80	14,36	14,25
	Коефіцієнт бюджетної забезпеченості населення	12,76	15,05	14,76
	Показник стабільності дохідної частини бюджету	0,85	0,93	1,16
УСП _{еб}	укрупнений стандартизований показник за блоком ефективності	26,42	30,29	30,14

Відповідно до виконання принципу збалансованості, згідно з яким повноваження на здійснення витрат бюджету повинні відповідати обсягу надходжень до бюджету на відповідний бюджетний період, коефіцієнт бюджетного покриття показує відповідність власних доходів місцевих

бюджетів і повноважень, покладених на місцеві органи влади (Кп), здатність бюджету області покривати видаткову частину за рахунок власних доходів [21].

Оптимальна межа коефіцієнта бюджетного покриття, за якого бюджет визначається фінансово стійким – вище 0,6; середній ступінь фінансової стійкості – від 0,2 до 0,6; низький ступінь фінансової стійкості визначається при значенні коефіцієнта менше як 0,2.

Як видно за даними таблиці 2.19 впродовж періоду з 2017 по 2019 роки коефіцієнт бюджетного покриття становить вище 0,6, що характеризує його, як фінансово-стійкий, проте потрібно відмітити що з кожним роком цей показник зменшується зі значення 1,00 у 2017-му році до значення 0,97 у 2019-му році.

Коефіцієнт стійкості характеризує залежність бюджету Запорізької області від трансфертів. Зниження цього коефіцієнта позитивно впливає на місцевий бюджет, оскільки знижується об'єм трансфертів з міського та державного бюджетів. Нормативне значення цього показника $<0,3$.

В той час, як динаміка показників розрахованих з 2017 по 2019-й рік ілюструє зниження цього показника з 0,51 у 2018 до 0,43 у 2019-му, але потрібно сказати, що цей показник є вищим за нормативні значення. Що свідчить про те, що в структурі доходів є "залучений" капітал у вигляді трансфертів, а також на низький рівень фінансової стійкості в цьому регіоні.

Величина коефіцієнта загальної податкової стійкості загальної податкової стійкості протягом 2017-го -2019-го років залишається в межах норми (0,2-0,5), проте потрібно відмітити підвищення значень цього коефіцієнта з 0,44 до 0,50. Підвищення цього показника свідчить про перевищення темпів зростання видатків першого та другого кошиків над темпами зростання податкових надходжень, що є негативним проявом підвищення залежності місцевих бюджетів від державного і виявляється у збільшенні частки трансфертів у доходах.

Коефіцієнт покриття видатків міжбюджетними трансфертами відображає міру впливу державної влади на формування доходів місцевих бюджетів. Відповідно, якщо значення цього коефіцієнта буде меншим ніж 0,3, то це свідчатиме про реальне забезпечення децентралізації фінансових ресурсів на рівні місцевих бюджетів. Протягом 2017-го - 2020-го років в динаміці цих показників є тенденція до зниження з 0,51 до 0,43, проте ці значення є вищими за нормативні, що свідчить про високу ступінь залежність від трансфертів з державного бюджету, але можна сказати про позитивну тенденцію зменшення залежності бюджету Запорізької області від державних трансфертів.

Коефіцієнт бюджетної залежності показує частку власних доходів місцевого бюджету в загальному обсязі доходів та характеризує ступінь самостійності адміністративної одиниці за рахунок власних коштів. Чим вищий коефіцієнт, тим більш залежною є адміністративно-територіальна одиниця [21]. Значення цього показника протягом 2017-го – 2019-го років зменшується зі 0,34 у 2017-му році до 0,31 у 2020му році, що свідчить про зменшення залежності від державного бюджету, проте ці показники є вищими за нормативні ($<0,1$) що вказує на значну ступінь залежності бюджету Запорізької області.

На рівень фінансової забезпеченості місцевого бюджету суттєво впливає такий показник, як частка дотацій у загальній сумі трансфертів. Протягом 2017-2020го років показник частка дотацій у загальній сумі трансфертів становить 0,01 у 2017-му році, 0,02 у 2018-му році та 0,03, у 2019-му році при нормі $<0,6$. Така ситуація є позитивною для областного бюджету Запорізької області, оскільки свідчить про низьку концентрацію офіційних трансфертів у сукупних доходах місцевого бюджету Запорізької області.

Коефіцієнт стійкості доходної бази місцевого бюджету Запорізької області протягом 2017-го – 2019-го років становив 0,49 у 2017-му році, 0,50

у 2018-му році 0,56 у 2019-му році. Такі значення є меншими за нормативний показник $\geq 0,6$. Цей показник характеризує кількість власних доходів в структурі доходів бюджету Запорізької області.

Зменшення фактора фінансової стійкості дохідної бази місцевих бюджетів залежить від перевищення темпів зростання поточних витрат над темпами зростання власних дохідних можливостей територій. Так, у Запорізькій області співвідношення зміни обсягів поточних витрат перевищило зміну податкових і неподаткових доходів. Значне перевищення темпів зростання цих витрат над обсягом власних доходів призводить до погіршення фінансової стійкості дохідної бази територіальних бюджетів у результаті розбалансування дохідних можливостей і необхідності виконання першочергових витратних зобов'язань.

Значення коефіцієнту дефіцитності місцевого бюджету ілюструють відношення між доходами і видатками. Протягом 2017-го -2019-го року значення цього показник коливалися від -0,02 у 2017-му році до -0,03 у 2019-му році. Такі значення відповідають нормативному (<0). Таке становище показує що серед доходів і видатків місцевого бюджету Запорізької області є певна збалансованість.

Коефіцієнт бюджетної результативності показує ступінь забезпеченості фінансовими ресурсами на душу населення. Так протягом 2017-го – 2019-го років коефіцієнт бюджетної результативності зменшується, що свідчить про динаміку зменшення доходів, що припадає на одного жителя.

Коефіцієнт бюджетної забезпеченості населення відображає, кількість наданих послуг та товарів місцевого бюджету в розрахунку на одного жителя. Зменшення цього показника з 15,05 до 14,76 свідчить про скорочення частки видатків яка припадає на одного жителя території. Та свідчить про зниження рівня забезпеченості жителів регіону, який обслуговується даним бюджетом.

Показник стабільності дохідної частини бюджету має нормативне значення (>1). Протягом 2017-го-2018-го років цей показник зростав, але все ще був нижчим від нормативного значення, а у 2019-му році сягнув значень 1,16, що свідчить про зростання стійкості дохідної частини бюджету Запорізької області, протягом аналізованого періоду.

Порогові значення інтегрального показника фінансової стійкості місцевих бюджетів, визначають нормальним фінансовим станом бюджету такий, що при цьому інтегральний коефіцієнт фінансової стійкості бюджету знаходиться в межах 0,7–0,8. Проте бажанішим є наближення цього коефіцієнта ближче до 1.

Розрахуємо інтегральний показник фінансової стійкості бюджету Запорізької області:

$$ІП_{\text{фс}2017} = 2,46 * 0,37 + 1,27 * 0,33 + 26,42 * 0,30 = 9,22.$$

$$ІП_{\text{фс}2018} = 2,036 * 0,37 + 1,31 * 0,33 + 30,29 * 0,30 = 10,27.$$

$$ІП_{\text{фс}2019} = 2,33 * 0,37 + 1,4 * 0,33 + 30,14 * 0,30 = 10,36.$$

Для зручності сприйняття згрупуємо одержані дані до таблиці 2.24.

Таблиця 2.24

Динаміка показників фінансової стійкості бюджету Запорізької області за період 2017-2019рр.

Роки	2017	2018	2019
$ІП_{\text{фс}}$	9,22	10,27	10,36

Результати розрахунків аналізу фінансової стійкості наведені у таблиці 2.20, вказують на те, що протягом аналізованого періоду з 2017-го по 2019-й роки бюджет Запорізької області є стійким.

Проведений аналіз формування і використання обласного бюджету Запорізької області показує, вагому частку трансфертів у структурі доходів місцевого бюджету.

Потрібно зазначити, що також вагому частину в основі формування

фінансових ресурсів обласного бюджету Запорізької області становлять податкові надходження.

Разом з тим, результати аналізу свідчать про зниження інтегрального показника фінансової стійкості обласного бюджету Запорізької області протягом аналізованого періоду з 2017-го по 2019-й рік (див. рис.2.14).

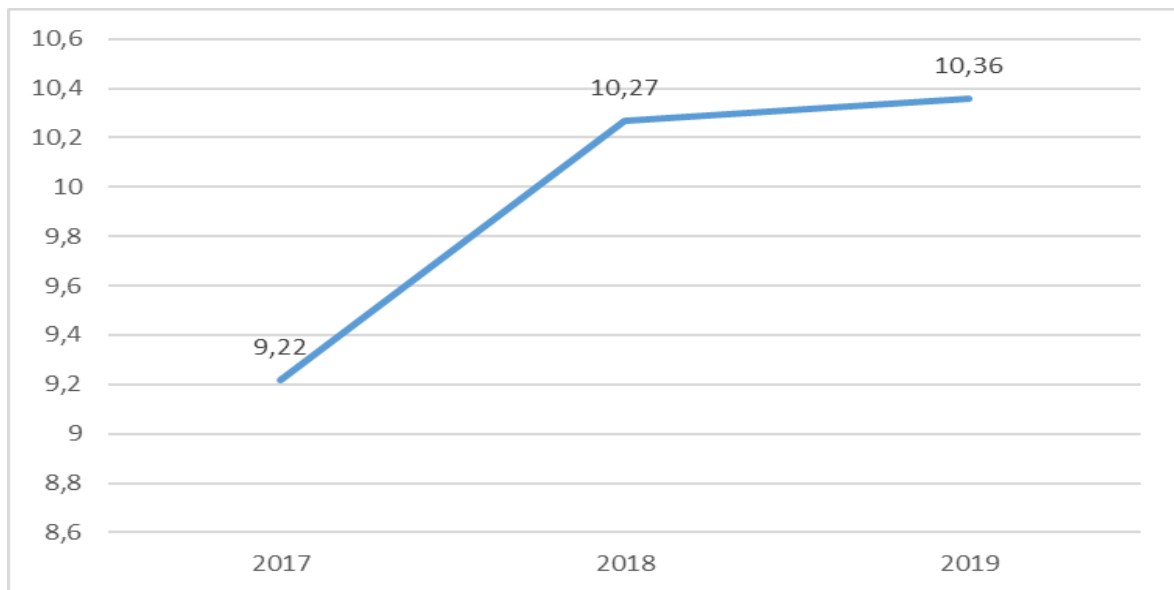

Рис. 2.14 Динаміка показників фінансової стійкості обласного бюджету Запорізької області за період 2017-2019рр.

Проведений аналіз свідчить, що основна проблема стійкості Запорізької області – висока фінансова залежність органів місцевого самоврядування від фінансових ресурсів загальнодержавного значення.

Таким чином, потрібно розробляти стратегію стабільного розвитку (нарощування бюджетних можливостей), що передбачає активізацію роботи органів місцевого самоврядування для розширення податкових та неподаткових джерел формування дохідної частини бюджету за рахунок виявлення резервів та\або використовуючи альтернативні джерела для формування власних доходів органів місцевої влади.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

3.1. Зарубіжний досвід формування фінансів місцевого самоврядування та можливості його застосування в Україні

Розглядаючи особливості формування доходів місцевих бюджетів в Україні, необхідно звернутися до зарубіжного досвіду в даній області, з тим щоб виявити принципові відмінності в сфері фінансової забезпеченості муніципалітетів і на основі цього визначити можливість і необхідність адаптації окремих досягнень зарубіжних країн до Українських реалій.

Проте серед вітчизняних авторів спостерігається недостатньо приділення уваги до проблеми формування фінансів місцевих бюджетів в тому числі в контексті зарубіжного досвіду. В той час, як проблеми які пов'язані з наповненням місцевих бюджетів України реалізацією бюджетних прав органів місцевого самоврядування, набувають все більшого значення, що можна спостерігати і в інших країнах з перехідною економікою. Така ситуація склалася по-перше через перехід від адміністративно-командної до ринкової економіки, а по-друге це пов'язано з становленням незалежної демократичної держави.

Бюджетна система базується на економічно-правових нормах а також організаційно залежить від форми державного устрою. Тобто, для федеральних країн таких, як наприклад, США, Німеччина, Росія, Канада, Швейцарія притаманна трирівнева бюджетна система, яка складається з :

- федерального, або центрального бюджету;
- бюджету федеральних суб'єктів,
- місцевих бюджетів.

Тоді як бюджетна система в унітарних країнах, таких як наприклад, Італія, Україна, Японія, Франція представлена двома рівнями бюджетів:

- державним бюджетом
- місцевими бюджетами.

Місцеві бюджети федеральних штатів за типами, як правило, мають чітке визначення у федеральному законодавстві, в той час, як в унітарних країнах місцеві бюджети чітко визначені на рівні національного законодавства.

В деяких країнах місцеві бюджети мають певні свої особливості. Наприклад, в Іспанії до місцевих бюджетів належать також бюджети спільних підприємств, які створені за участю держави та мають назву торгових компаній.

Країни в яких рівень розбіжності у бюджетному забезпеченні є досить високим мають достатньо високий рівень централізації бюджетної системи. Проте бюджетні системи більшості країн світу характеризуються, як децентралізовані, тобто в цих країнах місцеві бюджети становлять окрему ланку бюджетної системи та не входять до складу державного бюджету або місцевих (регіональних) бюджетів найвищих рівнів.

Таким чином, місцеві бюджети є центральною ланкою у фінансах органів місцевих бюджетів, які формуються на території адміністративних одиниць, виборними органами державної влади.

Формування кожного місцевого бюджету зумовлене необхідністю фінансової підтримки реалізації повноважень органів місцевого самоврядування. Ці повноваження, у свою чергу, пов'язані з вирішенням питань місцевого значення.

Формування місцевих бюджетів в різних країнах, відбувається, як правило за рахунок таких видів надходжень:

- податки;
- неподаткові надходження;

- субсидії та дотації з центрального бюджету;
- позики (кредити).

Одним із найважливіших джерел доходів місцевих бюджетів є податки. Рівень доходів від податків коливається досить широко. В Італії, Ірландії і Нідерландах він найнижчий і становить менше 10% від доходів місцевих бюджетів. У Бельгії, Франції, Німеччині, Данії, Великобританії доходи від місцевих податків перевищують 20% бюджетних доходів. В Данії і Франції ця стаття доходів перевищує 40% [30].

Фінансовим підґрунтям діяльності Європейського союзу є загальний бюджет ЄС та спеціальні структурні фонди.

Загальний бюджет Європейського Союзу – це документ, який встановлює і санкціонує загальну суму доходів і витрат на кожен рік, що вважаються необхідним для Співтовариства.

Доходи бюджету Європейського Союзу складаються із: внесків країн-учасниць (пропорційно розміру ВВП), ввізних мит, що компенсують різницю в цінах на сільськогосподарські продукти в країні імпортерів та на зовнішньому ринку, мит за загальним митним тарифом, окрім мита Європейського об'єднання вугілля і сталі, певної частини відрахувань від податку на додану вартість та інші кошти [30].

У формуванні доходів місцевих бюджетів Проаналізуємо частку доходів місцевих бюджетів країн ЄС у% до ВВП в порівнянні з часткою доходів місцевих бюджетів України у % до ВВП.

Для аналізу звернемося до таблиці 3.1.

За даними таблиці видно, що країни Європейського Союзу протягом періоду 2017-го -2019-го рр. мали таке співвідношення доходів бюджету до ВВП.

Середнє значення частки доходів місцевих бюджетів у ВВП становить 10,86%, в той час як середнє значення частки доходів місцевих бюджетів до ВВП в Україні становить 6,5 за аналогічний період.

Таблиця 3.1

Частка доходів у відношенні до ВВП(%) в країнах ЄС та в Україні

Роки	Частка доходів місцевих бюджетів у ВВП, %		Частка доходів державного бюджету у ВВП, %		Частка доходів зведеного бюджету у ВВП, %	
	Країни ЄС	Україна	Країни ЄС	Україна	Країни ЄС	Україна
2017	10,9	6,5	23,1	23,9	46,7	35,43
2018	10,8	6,3	22,7	23,7	46,6	34,47
2019	10,9	6,7	22,5	23,3	46,7	35,13
Середнє значення	10,86	6,5	22,7	23,3	46,6	35,3

Середнє значення частки доходів державного бюджету у ВВП за період з 2017-го по 2019-й рік становить 22,7%, тоді як в Україні середнє значення частки доходів державного бюджету у ВВП становить 23,3% місцевих бюджетів – 11,8% ВВП та 26,1% в структурі доходів загальнодержавного рівня.

Середнє значення частки доходів зведеного бюджету до ВВП в країнах Європи становить 46,6%, тоді як в Україні середнє значення частки доходів зведеного бюджету у ВВП за період з 2017-го по 2019-й становить 35,5%.

Потрібно зазначити, що значення частки доходів місцевих бюджетів у ВВП в Європейських країнах дуже різняться.

Так, найвищим значенням частки ВВП, що перерозподіляється через місцевий бюджет характеризується Швеція, частка доходів місцевих бюджетів у ВВП якої становить 16,43% (див. рис. 3.1).

Фінляндія перерозподіляє 14,65% ВВП через місцеві бюджети, а частка доходів місцевих бюджетів Данії у ВВП становить 14,11%.

В четвірку країн з найвищою часткою доходів місцевих бюджетів у

ВВП входить Ісландія, яка перерозподіляє 11,78% ВВП через місцеві бюджети.

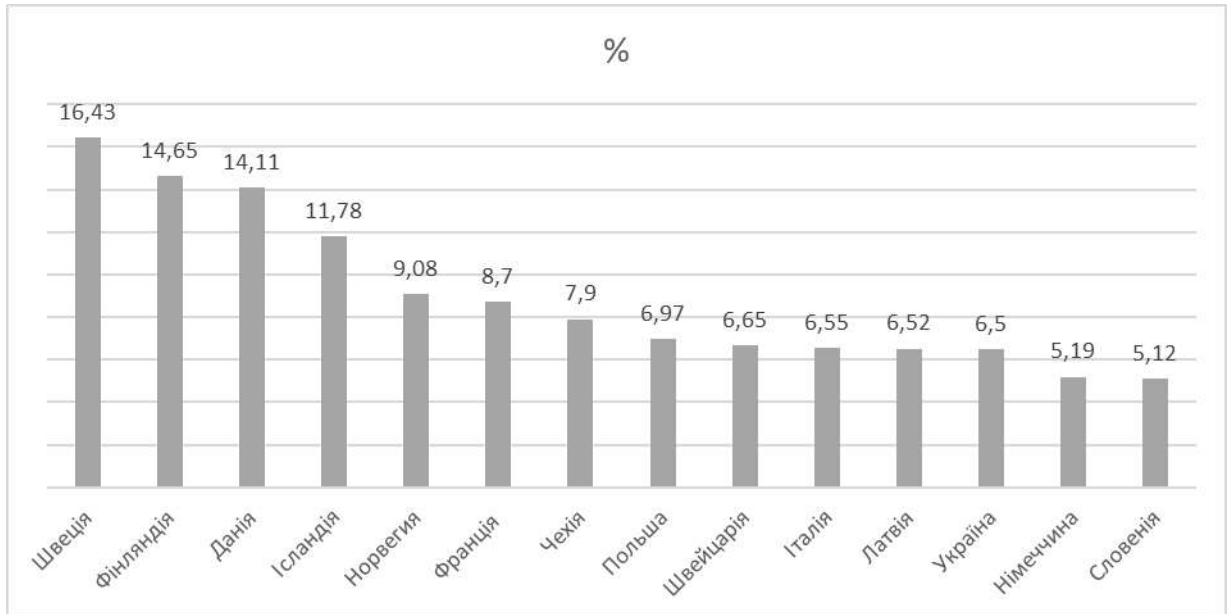

Рис. 3.1 Частка доходів місцевих бюджетів у ВВП в Європейських країнах у 2019-му році [30]

Такі країни як Норвегія, Франція, Чехія характеризуються значенням частки доходів місцевих бюджетів у ВВП на рівні від 7,9% до 9,08%.

Польща, Швейцарія, Італія, Латвія перерозподіляють через місцеві бюджети від 6,5% до 6,65% ВВП.

За даними ОЕСД головними джерелами формування дохідної частини бюджету ЄС є податки, соціальні відрахування, доходи від продажу, гранти та інші доходи.

Станом на 2019-й рік податкові надходження країн ОЕСД складають 60%, соціальні відрахування складають близько 25% , 8 % проходиться на доходи від продажу та близько 7% складають дотації.

Проте співвідношення структури доходів між різними країнами ЄС різниться. Так податкові надходження становлять 88% доходів Данії. Також високою часткою податкових надходжень можуть похизуватися Австралія, Нова Зеландія, та Швеція, частка яких в структурі доходів бюджету

становить понад 79%. В той же час у Словкії частка податкових надходжень в структурі доходів бюджету становить тільки 46%.

Найбільша частка в структурі надходжень дохідної частини бюджету приходить на Соціальні відрахування, які складають 37,5% від загальної структури доходів.

Такі країни як Норвегія та Мексика характеризуються найбільшою частиною дотацій та грантів в структурі дохідної частини, а також інших доходів, таких як плата за користування природними ресурсами (нафта, газ). Так у Норвегії цей показник становить 23%, тоді як у Мексиці 34%.

Найвищі показники податків з продажу спостерігаються в таких країнах як Фінляндія (13%) Швейцарія(12%), в основному за рахунок абонентської плати у фінансування місцевих служб.

В структурі податкових надходжень країн ОЕСД найбільшу частину займають податки на прибуток та доходи, в середньому цей показник становить 34% станом на 2019й рік в країнах ОЕСД. Наступним за значимістю ідуть податки на товари та послуги, які складають близько 33% податкових надходжень.

Проте потрібно зазначити, що структура податкових надходжень країн ОЕСД відрізняється від середніх значень. Найменша частка доходів від податку на доходи та прибуток спостерігається у таких країнах як Угорщина, Литва, та Словенія та складає приблизно 19%. Найбільша частка доходів від податку на доходи та прибуток спостерігається у таких країнах як Данія 63%, Австрія 57%, та Нова Зеландія 56%.

Найбільшою часткою в структурі податкових надходжень бюджету від податку на товари та послуги характеризуються такі країни як Чилі 55%, Турція 44%, та Естонія. В той час як найменшою часткою від податку на товари та послуги характеризуються такі країни як Японія 20%, та Швейцарія 21%.

На відміну від доходів державного бюджету країн ОЕСД, доходи

місцевих бюджетів досить відрізняються за своєю структурою [30].

Так наприклад країни з федеральною системою такі як Німеччина мають структуру доходів 70% якої складають доходи отримані за рахунок податків, крім соціальних внесків, що становить понад 70% державних фінансів.

На відміну від цього, мексиканські штати збирають менше 6% своїх доходів за рахунок податків та соціальних внесків. Міжурядові гранти та інші доходи є ключовою особливістю фінансів органів місцевого самоврядування в більшості країн, що становить в середньому понад 61% місцевих доходів.

Обмеження можливості субрегіональних органів влади встановлювати власні місцеві бази оподаткування, ставки та пільги зменшують їхню здатність генерувати власні джерела доходів і, можливо, їх здатність надавати більш спеціальні державні послуги.

Досвід Швеції підказує, що краще починати з відносно простої системи вирівнювання, щоб її формули та її вплив на муніципалітети було легко зрозуміти та проаналізувати.

Податки є важливим джерелом доходів європейських муніципалітетів. Конкретний податковий режим у кожній країні вирішується по-різному, він може включати податки на майно або доходи.

Однак у кожному випадку громадяни муніципалітетів знають, що їх податки сприяють діяльності місцевого самоврядування, і вимагають підзвітності. Цей зв'язок стає ще сильнішим, якщо органи місцевого самоврядування мають повноваження, як і в деяких європейських країнах, встановлювати податкові ставки (іноді в межах, визначених законодавством).

Європейські країни запровадили не лише сильний режим моніторингу, але й повноваження центрального уряду втручатися у випадки безгосподарного управління на місцях.

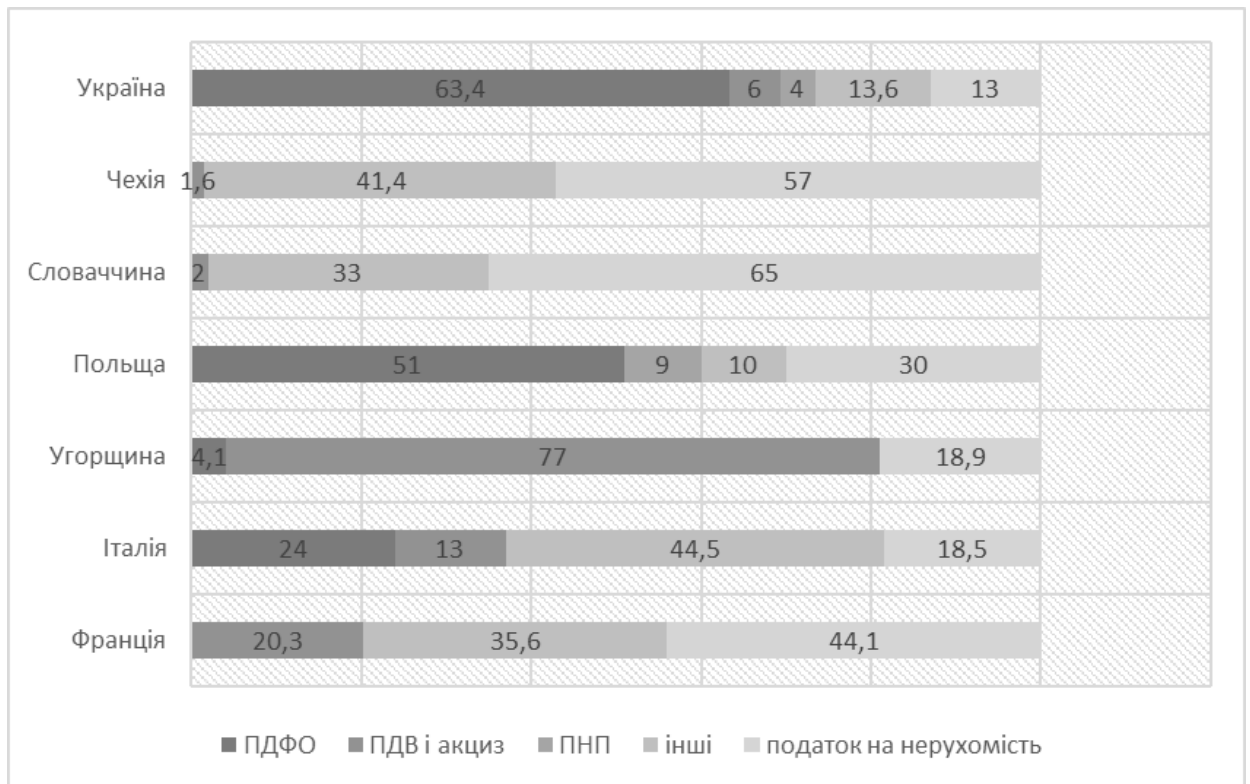

Рис. 3.2 Структура податкових надходжень місцевих бюджетів країнах Європейського союзу, %

Як видно з вище наведеної діаграми місцеві бюджети України за своєю структурою більше подібні до місцевих бюджетів Польщі. Однак порівнюючи структуру місцевих бюджетів України та місцевих бюджетів Польщі можна сказати, що в структурі доходів місцевих бюджетів в Україні ПДФО становить більше половини від усіх надходжень, а саме 63,4 % в той час коли в дохідній частині Польщі ПДФО становить 51% від усіх надходжень.

Пояснити таку досить високу питому вагу ПДФО в структурі надходжень можна тим, що в країнах Європи не існує. В той же час доходи самозайнятих осіб в країнах ЄС оподатковуються на загальних підставах, а на кінець податкового року застосовують податкове відшкодування.

У Польщі, згідно із Законом про доходи місцевого самоврядування, органи місцевого самоврядування можуть отримувати власні доходи. Джерелами таких доходів є, серед іншого: податок на нерухоме майно,

сільськогосподарський податок та податок на ліс, доходи від активів комуни, частка в податку на доходи фізичних осіб, що сплачується жителями комуни (39,9%), та податок на прибуток підприємств підприємствами, створеними в комуні (6,7%).

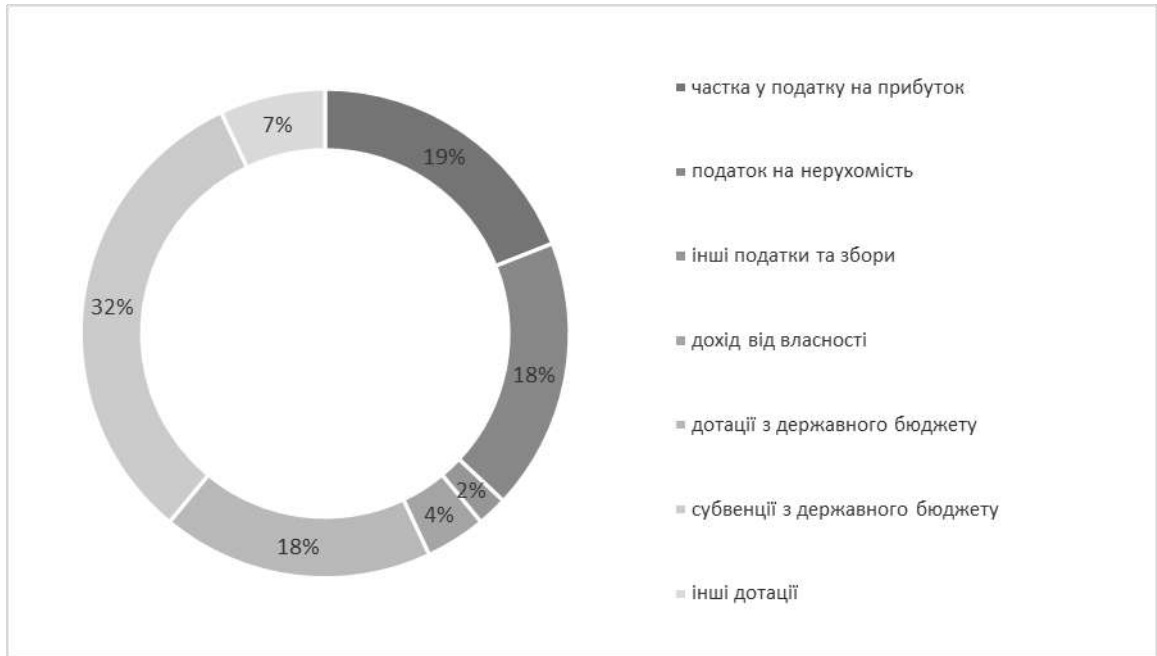

Рис.3.3 Структура податкових надходжень місцевих бюджетів Польщі

Загалом три види податків становили близько 18% від усієї суми надходжень до бюджетів комун. Це майже дорівнює державним субсидіям та частці податку на прибуток. Таким чином, вони є значним джерелом доходу.

Причиною того, чому податки на нерухомість вважаються хорошим джерелом доходу для місцевих органів влади, є зв'язок між багатьма послугами, які зазвичай фінансуються на місцевому рівні, та вигодами, які вони приносять вартості майна.

Місцевий податок на прибуток визнається прямим (наприклад, зведена школа) або непрямим (наприклад, збільшення вартості нерухомості внаслідок привабливості місця) податковою перевагою, оскільки сума сплачених податків подібна до суми пільг, пов'язаних із послугами, які місцеві органи влади безкоштовно надають жителям.

Податок на нерухомість має певні відмінні риси, що роблять його

певним чином унікальним. Головним чином, це: об'єкт оподаткування існує незалежно від економічного стану та результатів діяльності (тому він сплачується незалежно від наявності доходу чи прибутку), нерухомість твердо пов'язана з точним місцем розташування, а отже податок з нього сплачується та спрямовується до місцевих бюджетів. Польська система податку на нерухомість була розроблена в період централізовано контрольованої економіки.

Фіскальна система країни включає одинадцять податкових категорій, охоплених спеціальним податковим законодавством та регульованих положеннями Податкового розпорядження.

У Польщі місцевий бюджет служить для оплати: поточних витрат, включаючи субсидії місцевим установам, що фінансуються з бюджету (6%), та допомоги, що виплачуються фізичним особам безкоштовно та не підлягають поверненню. Ці виплати включають гранти, пенсії по інвалідності та за віком та компенсації.

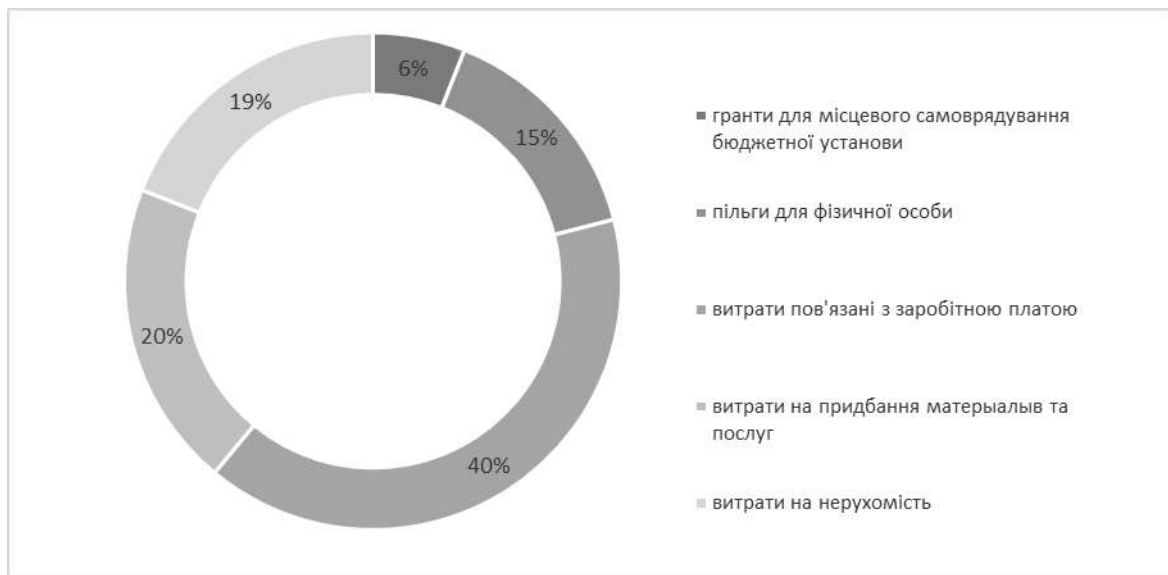

Рис.3.4 Структура видатків місцевих бюджетів Польщі

Поточні видатки установ, що фінансуються з бюджету (40%), складають: зарплата та відповідні виплати, а також придбання матеріалів та послуг. Ще однією групою витрат комуни є витрати, пов'язані з власністю:

інвестиційні проекти в закладах, що фінансуються з бюджету, придбання акцій та внески комерційним компаніям.

Основними проблемами формування доходів місцевого бюджету України є неефективне бюджетне планування та прогнозування, на роботу якого впливає ряд факторів: значний масштаб тіньового сектора, інфляція та інфляційні очікування, нестабільність правового поля та законодавства, неточності та час змісту вхідних параметрів прогнозу. Серед проблем - високий рівень тіньового копіювання економіки, причини поширення яких є хронічний дефіцит бюджету, нелегальне підприємництво та корупція.

Аналізуючи практику формування доходів місцевого бюджету в зарубіжних країнах, можна ствержувати, що ефективним досвідом для України може стати введення наступних заходів: збільшення ресурсів місцевого бюджету за рахунок скорочення зайнятості в місцевому управлінні, але скорочення адміністративного персоналу має здійснюватися розумно.

Для розвитку місцевих бюджетів територіальних громад в Україні потрібно посилити фінансову незалежність бюджетів територіальних громад.

До методів посилення фінансової незалежності цих бюджетів можна віднести: включення податку на прибуток комунальних підприємств, податку на землю, плату за торговий патент на підприємницьку діяльність, єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва до дохідної частини місцевих бюджетів; збільшення надходжень до місцевих бюджетів, за рахунок запровадження податку на нерухомість та розкіш (багатство) для фізичних осіб та включення цих податків до бюджетів територіальних громад.

В той же час закріплення певної частини загальнодержавних податків на рівні бюджетів територіальних громад може стати ще одним джерелом надходжень місцевих бюджетів. До цієї частини можна віднести такі податки: акцизний збір з вітчизняних товарів, податок на прибуток та ПДВ.

3.2. Розвиток бюджетної децентралізації місцевого самоврядування в Україні

З розвитком інституту місцевого самоврядування змінюється зміст і роль місцевих бюджетів. Організаційний устрій муніципальної влади визначає значимість місцевих бюджетів у бюджетній системі країни, в потенціалі використання централізованих на різних рівнях фінансових ресурсів для вирішення соціально-економічних, соціокультурних, комунально-побутових проблем [27].

На даний час в рамках реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні проводиться активна робота по формуванню спроможних територіальних громад.

Бюджети об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, матимуть прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом. В результаті буде забезпечено виконання одного із напрямків реформи міжбюджетних відносин – перехід від триступеневої до двоступеневої бюджетної системи [24].

Розглядаючи історію розвитку та становлення органів місцевого самоврядування потрібно зазначити, що такі органи місцевого самоврядування, як ради (сільська, селищна, міська, районна, обласна) статутів не мали, а отже не могли називатися органами місцевого самоврядування, а являли собою органи державної влади.

З прийняттям Декларації про державний суверенітет України розпочався поступовий перехід в процесі якого місцеві ради народних депутатів перетворилися на органи місцевого самоврядування. За цією декларацією було визначено поділ державної влади на законодавчу, виконавчу і судову, і побудову на цій основі правової держави.

Першочерговим основним кроком на етапі переходу став прийнятий 7 грудня 1990 року Верховною Радою України Закон „Про місцеві ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування” [28].

Місцеві ради визначались як представницькі органи державної влади та територіального самоврядування з визначеними організаційною, правовою, та матеріально–технічною самостійністю.

27 березня 1992 року Верховна Рада України прийняла Закон „Про місцеві ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування”, який встановлював правові засади роздержавлення місцевих рад народних депутатів усіх рівнів, перетворення їх на органи місцевого і регіонального самоврядування, звільнення їх від виконання загальнодержавних функцій та зосередження їхніх зусиль на вирішенні питань місцевого життя в інтересах населення відповідної території [8].

Однією з визначних подій на шляху децентралізації органів місцевого управління стала дата підписання від імені України 06.11.1996 Європейської хартії місцевого самоврядування.

У 1997 році, а саме 15.07.1997 Україна ратифікувала Європейську хартію місцевого самоврядування – основний документ, за яким проводиться регулювання та розподіл адміністративних та виконавчих повноважень у межах певної країни яка підписала вищенаведений документ, а також в цій хартії містяться фундаментальні структурні та юридичні вимоги до запровадження нових органів влади на місцевому рівні. Цим документом зумовлено дотримання вимог всебічного розвитку місцевого самоврядування, забезпечення автономії місцевої влади [7].

Відповідно до ст. 9 Європейської Хартії про місцеве самоврядування органи місцевого самоврядування мають право в рамках національної економічної політики на власні адекватні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатися в межах своїх повноважень. Обсяг фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування відповідає

повноваженням, передбаченим конституцією або законом. Принаймні частина фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування формується за рахунок місцевих податків та зборів, розмір яких вони мають повноваження встановлювати в межах закону [7].

Незважаючи на підписання Україною Європейської Хартії про місцеве самоврядування більшість положень цього документу ніяк не відобразилось в основних законодавчих актах України. У Конституції України, прийнятій Верховною Радою 28 червня 1996 року [7], певним чином окреслено поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, викладено концептуальні засади місцевого самоврядування, визнані і законодавчо закріплені місце і роль місцевого самоврядування.

З 2014 року в Україні розпочату реформу децентралізації. з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (01.04.2014), Законів України «Про співробітництво територіальних громад» (17.06.2014), «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (05.02.2015) та змін до Бюджетного і Податкового кодексів – щодо фінансової децентралізації.

Цей процес дозволив формувати відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування [28] значний дієвий і спроможний інститут місцевого самоврядування на базовому рівні – об'єднані територіальні громади (ОТГ). За 6 років реформи утворено 1070 ОТГ, у які добровільно об'єдналися 4882 громад. З них у 936 ОТГ відбулись перші місцеві вибори. Урядом затверджено перспективні плани формування територій громад 24 областей, які 100% охоплюють територію областей [28].

Взагалі, децентралізація (від латинського *de* – “заперечення”, *centralize* – “середній, центральний”) визначається як “знищення, скасування або ослаблення централізації і розширення прав низових органів управління”. [29] Децентралізацією передбачається передача органам місцевого самоврядування компетенції щодо вирішення низки завдань, пов'язаних із

місцевими потребами.

Реформа децентралізації дозволила суттєво наростити доходну частину місцевих бюджетів. Однак, в той же час фінансування більшої частини видатків, пов'язаних з життям територіальних громад, тепер здійснюється за рахунок їхніх бюджетів.

ОТГ мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом (до реформи прямі відносини мали лише обласні та районні бюджети, бюджети міст обласного значення), для виконання делегованих державою повноважень їм надаються відповідні трансферти (дотації, освітня та медична субвенції, субвенція на розвиток інфраструктури громад тощо).

Законодавчі зміни також надали право органам місцевого самоврядування затверджувати місцеві бюджети незалежно від дати прийняття закону про Державний бюджет [24].

Такі покращення вже дали перші помітні результати. Власні доходи місцевих бюджетів з 2014 по 2019 рік збільшилися на 200 млрд. грн. (з 68,6 млрд. грн. до 267 млрд. грн). Це - реальний інструмент впливу на досягнення результату та відповідальність за довіру громад [24].

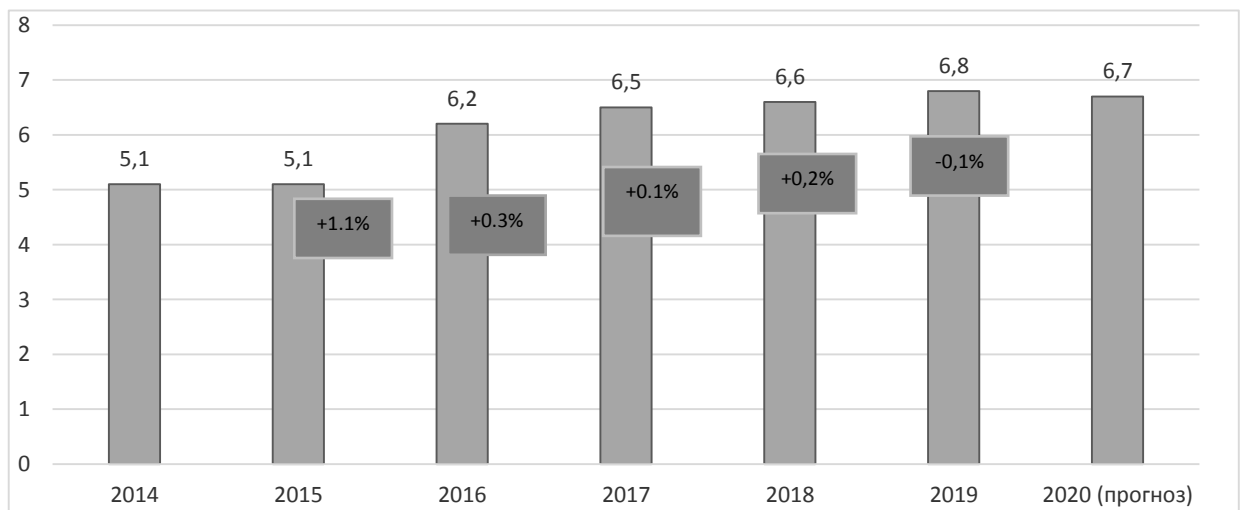

Рис.3.5 Частка власних доходів місцевих бюджетів (загальний фонд) у ВВП,% [33]

Так, з розвитком бюджетної децентралізації за період з 2014-го по

2020-й роки частка ВВП що перерозподіляється через місцеві бюджети постійно зростає, але повільними темпами що свідчить про зростання ефективності у функціонуванні місцевих бюджетів України.

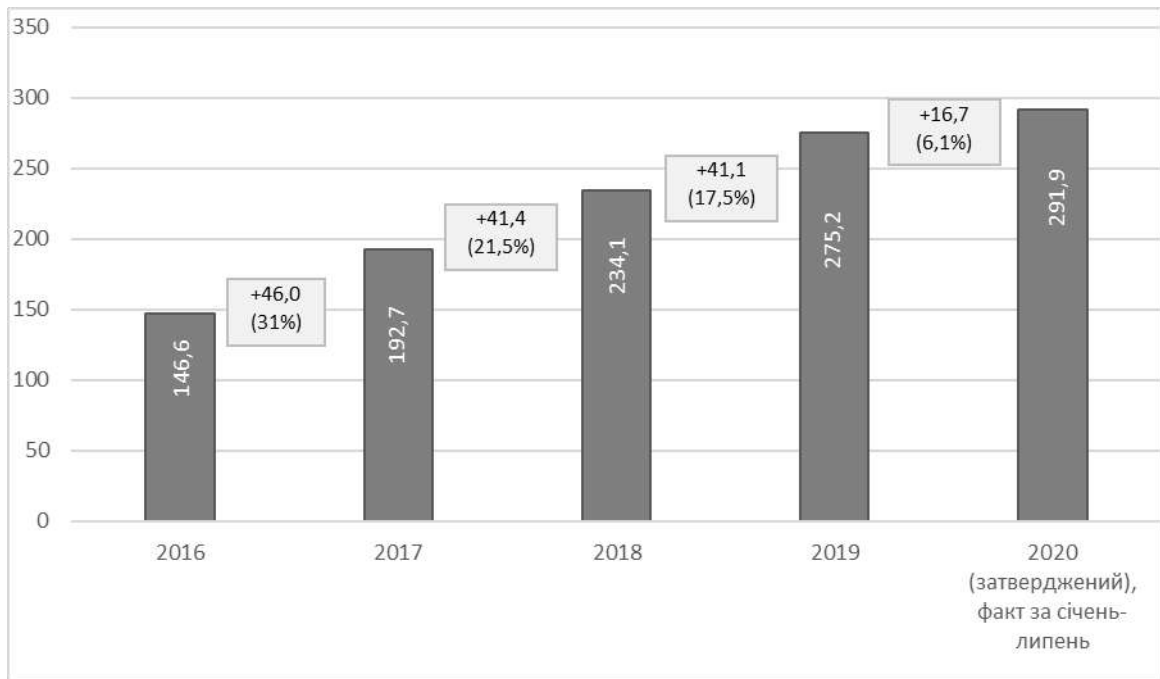

Рис.3.6 Власні доходи загального фонду місцевих бюджетів, млрд грн

Також потрібно відмітити значне зростання власних надходжень місцевих бюджетів з початком процесу децентралізації.

Так у 2014-му році власні надходження місцевих бюджетів зросли на 42%, або на 29,6млрд.грн. У 2015-му році зростання власних надходжень місцевих бюджетів відбувалося на рівні 49% або 48,4млрд.грн. [33].

Протягом 2016-го року власні надходження місцевих бюджетів збільшились на 31%, або 46,0млрд.грн.

Станом на 2017-й рік власні доходи місцевих бюджетів зросли на 21,5% або 41,4 млрд. грн.

Протягом 2018-го року власні доходи місцевих бюджетів зросли на 17,5% або 41,1млрд грн.

За 2019-й рік власні доходи місцевих бюджетів зросли на 6,1% або 16,7млрд. грн.

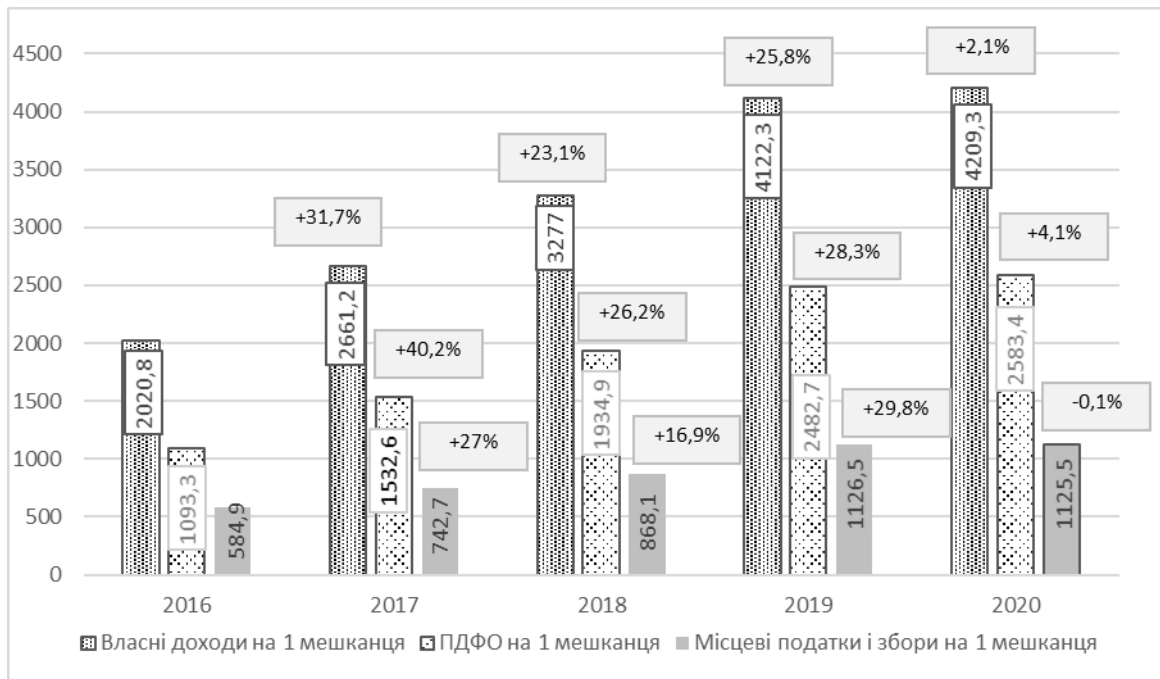

Рис.3.7 Зростання доходів загального фонду місцевих бюджетів на 1 мешканця за січень-липень 2016-2020 рр., % та грн.

Потрібно також відмітити зростання таких показників, як кількість власних доходів місцевих бюджетів на одного мешканця.

Так, станом на 2017-й рік показник власних доходів місцевих бюджетів на одного мешканця зріс на 31,7%, податок на доходи фізичних осіб на одного мешканця зріс на 40,2%, місцеві податки і збори на одного мешканця зросли на 27%.

У 2018-му році також спостерігаємо зростання таких показників як кількість власних доходів на одного мешканця на 23,1%. Показник ПДФО на одного мешканця зріс на 26,2%, а місцеві податки і збори на одного мешканця зросли на 16,9%. Протягом 2019-го року власні доходи на одного мешканця зросли на 25,8%, показник податку на доходи фізичних осіб на одного мешканця зріс на 28,3%, а показник місцевих податків і зборів на одного мешканця зріс на 29,8%.

Сьогодні все більшого значення набуває використання місцевих бюджетів як найдієвішого інструменту побудови ефективної системи органів місцевого самоврядування. Запровадження нових підходів у

взаємовідносинах державного бюджету з місцевими бюджетами, формування нової моделі фінансового забезпечення місцевих бюджетів розпочаті в грудні 2014 року разом із запровадженням реформи міжбюджетних відносин спільно з прийняттям відповідних змін до Бюджетного кодексу України. Такі підходи забезпечили формування нових відносин в управлінні бюджетними ресурсами.

Зазначена спрямованість розвитку бюджетної системи неодмінно потребує удосконалення підходів до побудови та розвитку оптимальної системи міжбюджетних відносин, поліпшення організаційно-правових засад механізму функціонування складових бюджетної системи та унормування проблемних питань, які виникають на всіх стадіях бюджетного процесу. Основними проблемами місцевих фінансів на даному етапі розвитку бюджетної системи є:

- недосконала система розподілу повноважень між державою та місцевим самоврядуванням;
- незабезпеченість делегованих повноважень;
- низька якість бюджетного планування;
- негнучка структура видатків;
- недостатня ефективність місцевих податків та зборів.

Пропонуємо для аналізу стратегічних цілей розвитку фінансів місцевого самоврядування використовувати SWOP- матрицю (див. додаток Ж).

В результаті SWOP аналізу виокремлено ряд стратегічних цілей для вирішення існуючих проблем, а саме:

- збільшити власні ресурси місцевих бюджетів;
- підвищити фінансову самостійність громад;
- забезпечити належне фінансування делегованих повноважень;
- покращити бюджетне планування;
- удосконалити казначейське обслуговування.

3.3. Виявлення основною тенденції розвитку дохідної частини місцевих бюджетів України

Для виявлення основної тенденції скористаємось методом аналітичного вирівнювання. Для виявлення основної тенденції розвитку доходів місцевих бюджетів найефективнішими буде використати лінійну залежність.

Для того щоб знайти параметри a та b скористаємося системою нормальних рівнянь.

$$\begin{cases} na + b\sum t = \sum y \\ a\sum t + b\sum t^2 = \sum yt \end{cases}, \quad (3.1)$$

де n – число членів рядів динаміки;

y – фактичні рівні рядів динаміки

Система рівнянь наведена за формулою 3.1 спрощується, у разі, якщо t підібрати так, щоб їх сума дорівнювала нулю, тобто початок відліку часу перенести в середину даного періоду.

Так, у разі виконання умови рівняння матиме спрощений вигляд:

$$a = \frac{\sum y}{n}, \quad (3.2)$$

$$b = \frac{\sum yt}{\sum t^2}, \quad (3.3)$$

Тоді, проведемо розрахунок, скориставшись даними таблиці 3.2.

Знайдемо параметри a і b за формулами 3.2 та 3.3 відповідно.

$$a = 2285654,70/5 = 457130,94.$$

$$b = 728420,9/10 = 72842,09.$$

Тоді рівняння тренду матиме такий вигляд:

$$Y=457130,94 +72842,09t.$$

Таблиця 3.2

Розрахунок теоретичних рівнів лінійного тренду

Роки	Доходи місцевих бюджетів, млн .грн, y_t	Розрахункові показники					
		t	t^2	$y_t t$	Y_t	$(y_t - Y_t)^2$	$(y_t - \bar{y})^2$
2015	294 460,2	- 2	4	-588920,4	311446,76	288543220,6	26461769652
2016	366 143,1	- 1	1	-366143,1	384288,85	329268243,1	8278787028
2017	502 098,3	0	0	0	457130,94	2022063465	2022063465
2018	562 421,8	+1	1	562421,8	529973,03	1052922675	11086165200
2019	560 531,3	+2	4	1121062,6	602815,12	1787921434	10691634448
Разом	2285654,70	0	10	728420,9	2285654,7	5480719037	58540419793

Зобразимо динаміку доходів місцевих бюджетів за 2015-2019рр.та лінію тренду на рисунку 3.8.

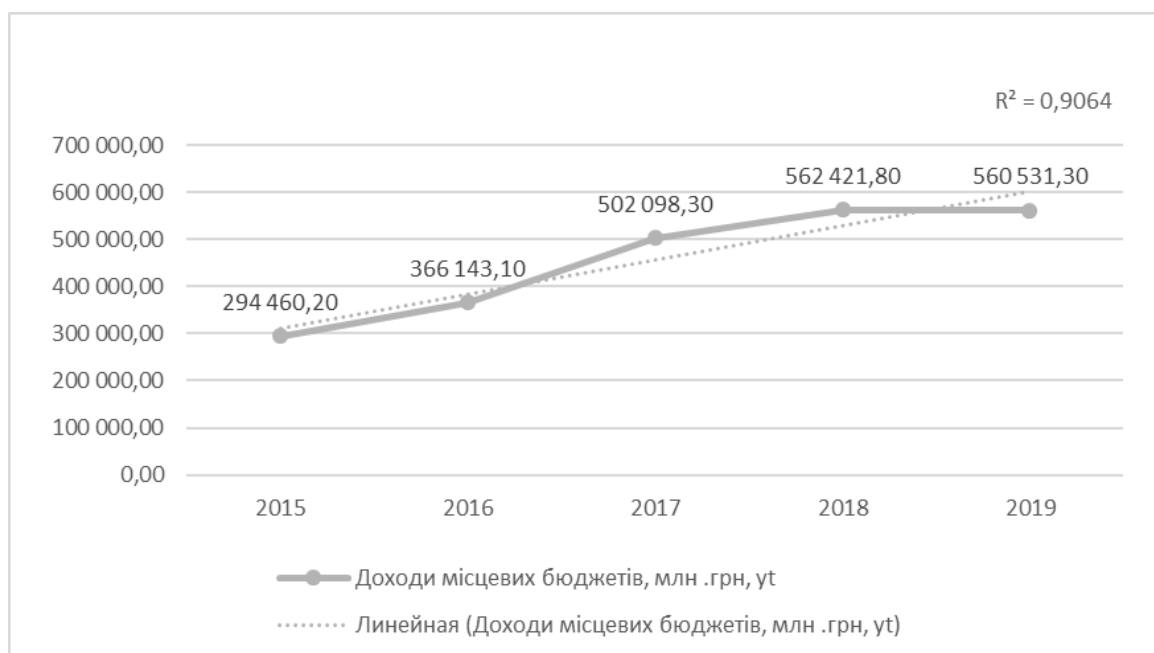

Рис. 3.8 Динаміка доходів місцевих бюджетів Запорізької області за період 2015 -2019 рр., відносно лінії тренду, млн.грн.

Знайдемо прогнозний рівень доходів місцевих бюджетів України за допомогою методу екстраполяції.

Так, прогнозний рівень доходів місцевих бюджетів у 2020-му році визначимо, при $t = 3$:

$$Y_{2020} = 457130,94 + 72842,09 * 3.$$

$$Y_{2020} = 675657,21 \text{ млн.грн.}$$

Для того щоб оцінити адекватність трендового рівняння використаємо стандартну похибку вимірювання та коефіцієнт детермінації.

Для визначення стандартної похибки вимірювання скористаємось формулою :

$$S_e = \sqrt{\frac{\sum_1^n (y_t - Y_t)^2}{n - m}}; \quad (3.4)$$

де n — довжина ряду,

m — кількість параметрів функції (для лінійної функції $= 2$).

Для визначення коефіцієнту детермінації скористаємось формулою :

$$R^2 = 1 - \frac{\sum (y_t - Y_t)^2}{\sum (y_t - \bar{y})^2}, \quad (3.5)$$

де n — довжина ряду,

m — кількість параметрів функції (для лінійної функції $= 2$).

Необхідні дані для розрахунку цих характеристик наведено в таблиці

Визначимо стандарту похибку вимірювання :

$$S = \sqrt{(5480719037 / (5 - 2))} = 42742,32 \text{ млн.грн.}$$

Визначимо коефіцієнт детермінації :

$$R^2 = 1 - (5480719037 / 58540419793) = 0,9063.$$

Для того щоб визначити межі довірчого інтервалу скористаємось

похибкою прогнозу S_p , яка є функцією стандартної похибки. Для визначення похибки прогнозу скористаємось наступною формулою:

$$S_p = S_e \sqrt{\frac{n+1}{n} + \frac{3(n+2v-1)^2}{n(n^2-1)}}. \quad (3.6)$$

$$S_p = 42742,32 \sqrt{\frac{5+1}{5} + \frac{3(5+2*1-1)^2}{5(5^2-1)}} = 61939,5.$$

Таким чином, довірчий інтервал для прогнозованого рівня доходів місцевих бюджетів України, з імовірністю 0,95 буде в межах $675657,21 \pm 2,02 * 61939,5$ млн.грн.

Таким чином прогнозне значення доходів місцевих бюджетів у 2020 році буде знаходитись в межах інтервалу від 550 539,42 до 800 775 млн.грн.

3.3.1. Виявлення основної тенденції розвитку дохідної частини бюджету м. Запоріжжя.

Проведемо розрахунок, скориставшись формулами параграфу 3.3 та даними таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Розрахунок теоретичних рівнів лінійного тренду

Роки	Доходи бюджету м. Запоріжжя, млн .грн, y_t	Розрахункові показники					
		t	t ²	$y_t t$	Y_t	$(y_t - Y_t)^2$	$(y_t - \bar{y})^2$
2015	4 379,1	- 2	4	-8758,2	4942,4	317306,9	7570752,3
2016	6 067,0	- 1	1	-6067,0	6036,5	930,3	1131244,9
2017	7 997,9	0	0	0	7130,6	752209,3	752209,3
2018	8 651,9	+1	1	8651,9	8224,7	182499,8	2314353,7
2019	8 556,9	+2	4	17113,8	9318,8	580491,6	2034331,7
Разом	35652,8	0	10	10940,5	35652,8	1833437,9	13802891,9

Знайдемо параметри a і b за формулами 3.2 та 3.3 відповідно.

$$a = 35652,8/5 = 7130,6.$$

$$b = 10940,5/10 = 1094,1.$$

Тоді рівняння тренду матиме такий вигляд :

$$Y = 7130,6 + 1094,1t.$$

Зобразимо динаміку доходів м. Запоріжжя за 2015-2019 рр. та лінію тренду на рисунку 3.9.

Знайдемо прогнозний рівень доходів м. Запоріжжя за допомогою методу екстраполяції.

Так, прогнозний рівень доходів бюджету м. Запоріжжя у 2020-му році визначимо, при $t = 3$:

$$Y_{2020} = 7130,6 + 1094,1 * 3.$$

$$Y_{2020} = 10412,9 \text{ млн.грн.}$$

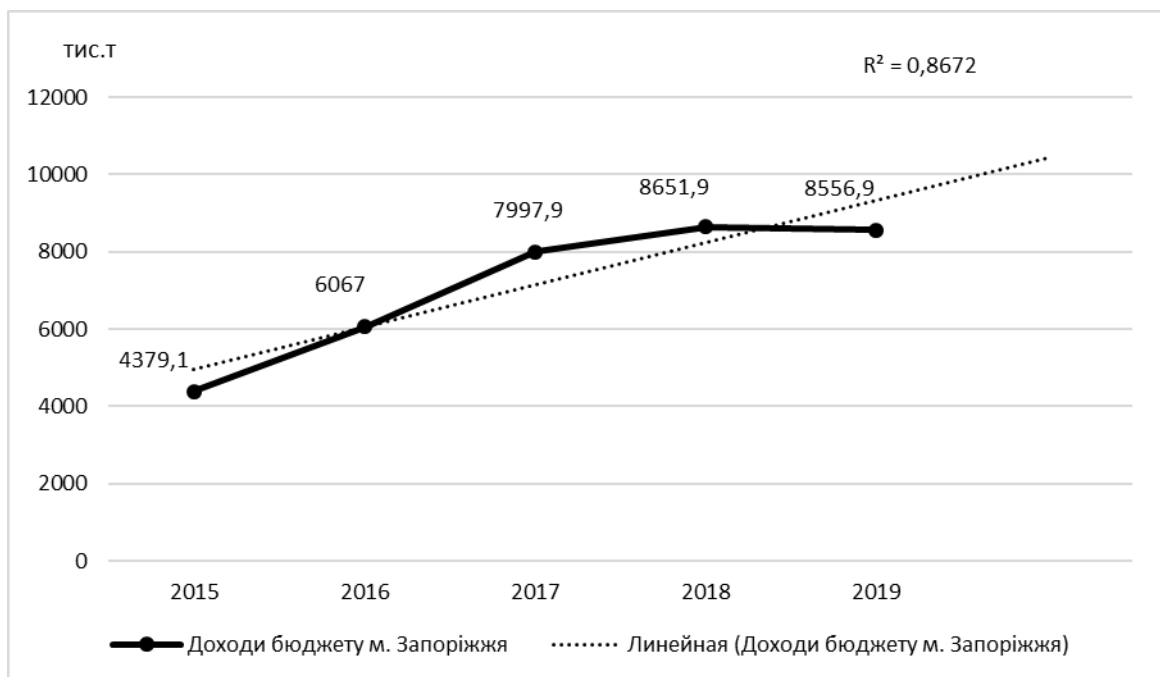

Рис. 3.9 Динаміка доходів бюджету м. Запоріжжя за 2015 -2019 рр., відносно лінії тренду, млн.грн

Розрахуємо стандартну похибку за формулою (3.4):

$$S_e = \sqrt{\frac{1833437,9}{5-2}} = 781,8.$$

Для визначення коефіцієнту детермінації скористаємось формулою (3.5):

$$R^2 = 1 - \frac{1833437,9}{13802891,9} = 0,867, \text{ або } 86,7\% .$$

Визначемо похибку прогнозу за формулою (3.6):

$$S_p = 781,8 \sqrt{\frac{5+1}{5} + \frac{3(5+2 \cdot 1-1)^2}{5(5^2-1)}} = 1132,9 .$$

Таким чином, довірчий інтервал для прогнозованого рівня доходів бюджету м. Запоріжжя, з імовірністю 0,95 буде в межах $10412,9 \pm 2,02 \cdot 1132,9$.

Таким чином прогнозне значення доходів бюджету м. Запоріжжя у 2020 році буде знаходитись в межах інтервалу від 8124,4 до 12701,4 млн.грн.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Оскільки тема магістерської роботи – «Фінанси місцевого самоврядування: стан, перспективи розвитку», передбачає виконання посадових обов'язків та проведення досліджень та розрахунків в галузі фінансів у приміщенні обладнаному персональними комп'ютерами (далі ПК) з візуальними дисплейними терміналами (далі ВДТ), тому нижче розглянемо заходи по забезпеченню безпеки, виробничої санітарії, гігієни праці, пожежної і цивільної безпеки для приміщення обладнаного ПК з ВДТ.

Аналіз потенційних небезпек. Ідентифікацію небезпек здійснюють згідно принципу, що «усе впливає на усе», тобто все може бути як джерелом небезпеки, так і зазнати небезпеки.

На основі аналізу роботи існуючого обладнання і технологічних процесів у приміщенні обладнаному ПК з ВДТ, згідно ГОСТ 12.0.003-74 «ССБТ. Опасные и вредные производственные факторы. Классификация» [42], виявлені наступні небезпечні та шкідливі виробничі фактори, здатні привести до травм або ушкодження здоров'я працівників в галузі фінансів:

- оскільки приміщення обладнане електротехнічними приладами та пристроями, тому, у разі порушення ізоляції, умов експлуатації або необережного поводження осіб, що працюють з комп'ютерами існує можливість ураження електричним струмом, тобто отримання електротравм та опіків різного ступеню важкості;

- можливість ураженням електромагнітних полів, які створюються офісним обладнанням, на організм працюючого. Вироби, які генерують електромагнітні поля, оснащені захисними елементами (екранами,

поглиначами і т.д.).

- підвищена напруга органів зору, під час з роботи з монітором.

Пересихання оболонки ока, так звана сухість ока.

- негативний вплив підвищеного рівня шуму на психоемоційний стан працюючого, який пов'язаний з використанням застарілої периферійної техніки, кондиціонерів, копіювальної техніки, освітлювальних приладів.

- механічне травмування внаслідок нераціонального розташування робочих місць, що є порушенням вимог ергономіки;

- підвищене нервово-психічне навантаження, внаслідок специфіки роботи, а саме постійний контакт з клієнтами, колегами по роботі, керівництвом, контрагентами при вирішенні робочих питань (деякі з них можуть бути конфліктними, суперечливими), що може викликати емоційний дискомфорт, внутрішнє роздратування та емоційну нестабільність під час короткотривалих певних негативних ситуацій, та може призвести до захворювань нервової системи, зниження наснаги на працю та стресових станів та помилкових дій;

- оскільки робота користувача ПК вимагає тривалого статичного напруження м'язів спини, шиї, рук і ніг тому не раціональна або неправильна конструкція, організація та обладнання комп'ютеризованого робочого місця не забезпечує правильного та комфортного положення при роботі за комп'ютером, що може привести до швидкої втоми, а як наслідок до помилок, зниженню працездатності та кістково-м'язовим порушенням;

- порушення основних вимог до ергономічних характеристик моніторів, такі як: блимання зображення, відсутність можливості регулювання яскравості та контрастності або наявності на екрани відблисків і відбиття приводить до підвищеної стомлюваності тобто може негативно позначитися на здоров'ї осіб, що працюють з комп'ютерами;

- недостатнє або надмірне освітлення робочих місць, в зв'язку з несправністю, або хибним вибором освітлювальних приладів, в зв'язку з

неправильним розташуванням робочих місць по відношенню до джерел природного та штучного освітлення, що призводить до помилкових дій, погіршення зору або ефекту засліплення;

- підвищена або знижена температура, вологість і рухливість повітря в приміщенні, у випадку не якісної або нераціональної системи вентиляції та кондиціонування повітря, приводить до підвищеної стомлюваності, а як наслідок до помилок, зниженню працездатності, а також може бути причиною простудних захворювань;

- наявність пилу в приміщенні обладнаному ПК з ВДТ, який може містити до 80% шкідливих речовин, що можуть призвести до алергії та інших захворювань дихальних шляхів. Причини появи пилу у приміщенні обладнаному ПК з ВДТ можуть бути наступними: ПК та периферійна техніка при своїй роботі має властивість накопичувати пил; проблеми із системами опалення, вентиляції та зволоження повітря у приміщенні, що перешкоджають процесу його нормального обміну; відсутність або нерегулярні процедури прибирання у офісному приміщенні;

- відсутність або неправильний вибір типу та необхідної кількості первинних засобів гасіння пожеж (вогнегасників) у результаті помилок у розрахунках, може стати причиною поширення пожежі, а як наслідок причиною термічних опіків різного ступеню важкості;

- неправильні або нераціональні дії персоналу в умовах надзвичайних ситуацій, які призводять до паніки, отримання пошкоджень різного ступеню важкості та загибелі людей.

Заходи по забезпеченню безпеки. У приміщенні обладнаному ПК з ВДТ застосовується широке різноманіття електроприладів: периферійні пристрої (копіювальні пристрої, факсимільна техніка), прилади для забезпечення комфортних умов праці (освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо). Небезпека ураження електричним струмом при використанні цих приладів з'являється при недотриманні заходів

обережності, а також при відмові або несправності цього обладнання. Наслідки ураження електричним струмом залежать від багатьох факторів: опору організму, величини, тривалості дії, роду і частоти струму, шляхів його проходження через життєво важливі органи, умов зовнішнього середовища.

Так, як робота у сфері фінансів передбачає постійну роботу з монітором ПК та великою кількістю документообігу – це призводить до постійного напруження органів зору. Для уникнення ураження органів зору комп'ютерним випромінюванням та постійною напругою передбачений ряд заходів щодо забезпечення нейтралізації негативного впливу даного фактору небезпеки. Працюючи з банківськими виписками, оборотно-сальдовою відомістю, потрібно частіше моргати та при необхідності скористатися краплями для очей «штучні сльози», користуватися комп'ютерними окулярами.[11]

Для запобігання ураження електричним струмом, відповідно до вимог п. 6.7.4. НПАОП 40.1-1.21-98 «ПБЕЕС» [43] усі доступні для доторкання металеві деталі електрообладнання у приміщенні з ПК, яке може опинитись під напругою, у випадку пошкодження ізоляції, з'єднані з заземлюючим пристроєм.

Згідно «ПУЕ» [44] електрообладнання приміщення обладнаного ПК з ВДТ характеризується як електроустановки до 1 кВ, тому для забезпечення безпеки персоналу відповідно до вимог п. 1.7 «ПУЕ» [44] все електрообладнання заземлене. Величина опору контуру захисного заземлення, у будь-яку пору року, не перевищує – 4 Ом.

Відповідно до вимог розділу «Мінімальні вимоги з охорони праці», директиви ЄС 90/270/ЄЕС [45] та НПАОП 0.00-7.15-18 «Вимоги щодо безпеки та захисту здоров'я працівників під час роботи з екранними пристроями» [46] виконано такі п'ять основних вимог до моніторів, які жорстко регламентують безпечні умови роботи і захист здоров'я осіб, що

працюють з комп'ютерами:

- символи на екрані чіткі і добре розрізняються;
- зображення позбавлене блимання;
- яскравість та / або контрастність легко регулюються;
- екрани вільні від відблисків і відбиття;
- випромінювання знижені до надзвичайно малих рівнів.

Також врахований такий важливий чинник загальної ергономіки монітора, як можливість його регулювання. Також можливе інколи необхідне ручне регулювання геометричних розмірів і положення зображення на екрані, а також корекція спотворень.

Ймовірність механічного травмування може виникнути внаслідок нераціонального розташування робочих місць, захаращення робочих місць або у зв'язку з недбалістю та неуважністю обслуговуючого персоналу. Для виключення травматизму згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» [47] зроблено більш зручне та раціональне розташування робочих місць, таким чином збільшена відстань між ними, яка відповідає нормованим значення (площа на одне робоче місце має становити не менше ніж $6,0 \text{ м}^2$, а об'єм не менше ніж $20,0 \text{ м}^3$). Поверхня підлоги є рівною, неслизькою, з антистатичними властивостями.

У зв'язку із стресовими ситуаціями та нервово-емоційними навантаженнями у працівників може виникнути ймовірність захворювань загально-невротичного характеру.

З метою зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» [47] для робітників із застосування ЕОМ, передбачені регламентовані

перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні дві години, а також обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімната психологічного розвантаження. В кімнаті психологічного розвантаження передбачені пристрої для приготування й роздачі тонізуючих напоїв, а також місця для занять фізичною культурою.

Для оптимізації відносин у колективі проводяться тренінги з залучанням психологів на теми: «Адаптація у новому колективі», «Поведінка в суспільстві».

Обладнання та організація робочих місць користувачів ПК, забезпечують відповідність конструкцій всіх елементів робочого місця та їх взаємного розташування ергономічним вимогам з урахуванням характеру і особливостей трудової діяльності відповідно до ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» [47].

При розташуванні елементів робочого місця користувача ПК були враховані: робоча поза користувача; простір для розміщення користувача; можливість огляду елементів робочого місця; можливість ведення записів, розміщення документації і матеріалів, які використовуються користувачем.

Конструкція робочого місця користувача ПК забезпечує підтримання оптимальної робочої пози. Робочі місця з ПК розташовані відносно вікон, щоб природне світло падало збоку переважно зліва. Висота робочої поверхні столу з ПК регулюється в межах 680-800 мм, а ширина і глибина – забезпечує можливість виконання операцій у зоні досяжності моторного поля (рекомендовані розміри: ширина – 600-1400 мм, глибина – 800-1000 мм). Робочий стіл має простір для ніг висотою 600 мм, шириною – 500 мм, глибиною (на рівні колін) – 450 мм, на рівні простягнутої ноги – 650 мм. Поверхня сидіння і спинки стільця напівм'яка з нековзним повітронепроникним покриттям, що легко чиститься і не електризується.

Заходи з виробничої санітарії і гігієни праці. Основними причинами

недостатньої або надмірної освітленості робочих місць є несправність або хибний вибір освітлювальних приладів, неправильне розташування робочих місць по відношенню до джерел освітлення.

Незадовільна освітленість на робочому місці або на робочій зоні може бути причиною зниження продуктивності та якості праці, отримання травм. Недостатнє або надмірне освітлення викликає зоровий дискомфорт, що виражається у відчутті незручності або напруженості. Тривале перебування в умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровій і загальній втомі.

У приміщенні обладнаному ПК з ВДТ, згідно ДБН В.2.5-28-2018 «Природне і штучне освітлення» [48] передбачене природне та штучне освітлення.

Природне освітлення здійснено через світлові прорізи, які орієнтовані на південь і забезпечують коефіцієнт природної освітленості (КПО) не нижче 1,5 %. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють прямі та відбиті відблиски на поверхні екранів і клавіатури, передбачено сонцезахисні пристрої, на вікнах встановлені жалюзі.

Штучне освітлення приміщення, розмірами: довжина – 6 м, ширина – 6 м, висота – 3 м і використанням світильника типу ЛПО, здійснено системою загального рівномірного освітлення відповідно до розрахунку.

Розрахунок кількості рядів світильників у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot [L/h]}, \text{ шт}; \quad (4.1)$$

де B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м (для кабінету $h_p = 0,8\text{ м}$);

$[L/h]$ – числове значення коефіцієнта світильника ($L/h = 1,4$).

$$N_p = \frac{5,5}{(3,1 - 0,8) \times 1,4} = 2, \text{ шт.}$$

Визначення максимально припустимої відстані між рядами світильників L_{\max} :

$$L_{\max} = \frac{B}{N_p}, \text{ м;} \quad (4.2)$$

$$L_{\max} = \frac{5.5}{2} = 2,75, \text{ м.}$$

Визначення значення індексу приміщення i , що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення і висоти розміщення світильників:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)}; \quad (4.3)$$

де A – довжина приміщення, м.

$$i = \frac{6 \times 5.5}{(3,1 - 0,8) \times (6 + 5,5)} = 1,25.$$

Визначення значення коефіцієнта використання світлового потоку η , створюваного світильниками типу ЛПО.

Виходячи з залежності від виду джерела світла, типу світильника, коефіцієнтів відбиття поверхонь приміщення та індексу приміщення $\eta = 48\%$.

Визначення сумарного світлового потоку освітлювальної установки у даному приміщенні Φ_{Σ} :

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{E_H \cdot A \cdot B \cdot k_3 \cdot z}{\eta}, \text{ лм;} \quad (4.4)$$

де E_H – рівень нормованого загального освітлення, лк ($E_H = 300$ лк);

k_s – коефіцієнт запасу ($k_s = 1,4$);

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості), як правило дорівнює (для люмінесцентних ламп $z = 1,1$);

η – коефіцієнт використання світлового потоку.

$$\Phi = \frac{300 \times 6 \times 5,5 \times 1,4 \times 1,1}{0,47} = 32438, \text{ лм.}$$

Визначення умовної загальної кількості світильників у приміщенні $N_{св}^*$:

$$N_{св}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\max}^2}, \text{ шт}; \quad (4.5)$$

$$N_{св} = \frac{6 \times 5,5}{2,75^2} = 4, \text{ шт.}$$

Розрахунок світлового потоку умовного джерела світла Φ_l^* :

$$\Phi_l^* = \frac{\Phi_{\Sigma}}{N_l^*}, \text{ лм}; \quad (4.6)$$

де N_l^* – загальна кількість ламп у світильнику, яка розраховується за формулою:

$$N_l^* = N_{св}^* \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.7)$$

де n – кількість ламп у світильнику, шт.

$$N_l^* = 4 \times 4 = 16, \text{ шт.}$$

$$\Phi_l^* = \frac{32438}{16} = 2027, \text{ лм.}$$

Вибір типу стандартної лампи з найближчим значенням фактичного

світлового потоку лампи Φ_l , і визначення коефіцієнту m (співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи Φ_l^* та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи Φ_l):

$$m = \frac{\Phi_l^*}{\Phi_l}; \quad (4.8)$$

$$m = \frac{2027}{1200} = 1,6.$$

Визначення оптимальної (фактичної) кількості світильників у приміщенні $N_{св}$:

$$N_{св} = N_{св}^* \cdot m, \text{ шт}; \quad (4.9)$$

$$N_{св} = 4 \times 1,6 = 6, \text{ шт.}$$

Визначення фактичної кількості ламп у приміщенні N_l :

$$N_l = N_{св} \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.10)$$

$$N_l = 6 \times 4 = 24, \text{ шт.}$$

Визначення загальної розрахункової освітленості E_p у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп:

$$E_p = \frac{\Phi_l \cdot N_l \cdot \eta}{A \cdot B \cdot k_3 \cdot z}, \text{ лк}; \quad (4.11)$$

$$E_p = \frac{1200 \times 28 \times 0,47}{6 \times 5,5 \times 1,4 \times 1,1} = 310,74, \text{ лк.}$$

Виходячи з розрахунку значення освітленості на поверхні робочого столу в зоні розміщення документів становить 310,74 лк, що відповідає

нормованому значенню освітлення і яке забезпечується за допомогою 6 світильників типу ЛПО.

Метеорологічні умови для приміщення з комп'ютеризованими робочими місцями – температура повітря, відносна вологість повітря й швидкість його переміщення цілком відповідають вимогам ДСН 3.3.6.042-99 «Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень» [49] і ГОСТ 12.1.005-88 «ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны» [50]. Роботи у приміщенні з ПК, належать до категорії Іб – легка робота, тому передбачені наступні оптимальні значення параметрів мікроклімату:

- у холодний період року: температура 21-23°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с;

- у теплий період року: температура 22-24°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с.

Ці параметри забезпечуються системами опалення, кондиціонування і вентиляції відповідно до вимог ДБН В.2.5-67:2013 «Опалення, вентиляція та кондиціонування» [51].

Згідно вимог ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні стандартні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» [47], у приміщенні з ВДТ забезпечений 3-кратний обмін повітря за годину. Для забезпечення 3-кратного повітрообміну у приміщенні передбачена система припливно-витяжної механічної вентиляції відповідно до вимог ДБН В.2.5-67:2013 «Опалення, вентиляція та кондиціонування» [61].

Для запобігання алергічних реакцій та інших хвороб у зв'язку з великою кількістю пилу, розроблено графік прибирань, згідно з яким вологе прибирання робиться два рази на день, вранці та ввечері. Для запобігання хвороб за рахунок мікро- і макроорганізмів, продуктів їхньої життєдіяльності і життєдіяльності людей, передбачено графік дезінфекції усіх поверхонь два

рази на день, вранці та ввечері.

Заходи безпеки у надзвичайних ситуаціях.

Заходи з пожежної безпеки. Заходи з пожежної безпеки для приміщення обладнаного ПК з ВДТ, розроблені відповідно до вимог НАПБ А.01.001-2014 «Правила пожежної безпеки в Україні» [52].

Виходячи з аналізу речовин та матеріалів, які використовуються при роботі у приміщенні обладнаному ПК з ВДТ:

- згідно ДСТУ EN 2:2014 «Класифікація пожеж (EN 2:1992, EN 2:1992/A1:2004, IDT)» [53] у приміщенні обладнаному ПК з ВДТ можлива пожежа класів – А (пожежа, що супроводжується горінням твердих матеріалів) та Е (горіння електроустановок, що перебувають під напругою до 1000 В);

- відповідно до вимог ДСТУ Б В.1.1-36:2016 «Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою» [54], воно належить до категорії «Д» з пожежної небезпеки – простір у приміщенні, у якому перебувають тверді горючі речовини та матеріали.

Оскільки приміщення яке обладнане ПК з ВДТ належить до виробництва категорії «Д» з пожежної небезпеки, тому відповідно до ДБН В.1.1-7:2016 «Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги» [55] воно має II ступінь вогнестійкості.

Згідно вимог ДБН В.2.5-56:2014 «Системи протипожежного захисту» [56], в приміщенні обладнаному ПК з ВДТ встановлені теплові пожежні сповіщувачі Артон ТПТ-4 українського виробництва.

Оскільки приміщення що обладнане ПК з ВДТ має площу 36 м², тому відповідно до вимог п. 5 розділу VI «Вибір типу та необхідної кількості вогнегасників», «Правил експлуатації та типових норм належності вогнегасників» [57], для гасіння електроустановок, що знаходяться під напругою, передбачено вуглекислотні вогнегасники типу ВВК-3,5 у кількості

2 штуки (з розрахунку один вогнегасник с величиною заряду вогнегасної речовини 3 кг. і більше, на 20 м² площі приміщення). Додатково, на кожному поверсі будівлі, в якій розміщене приміщення обладнане ПК з ВДТ, передбачене два переносних порошкових вогнегасника – ВП-5.

Укриття населення у захисних спорудах цивільного захисту. Згідно статті 32 Кодексу цивільного захисту (далі ЦЗ) України [58] до захисних споруд ЦЗ належать:

- сховище – герметична споруда для захисту людей, в якій протягом певного часу створюються умови, що виключають вплив на них небезпечних факторів, які виникають внаслідок надзвичайної ситуації (далі НС), воєнних (бойових) дій та терористичних актів;

- протирадіаційне укриття – негерметична споруда для захисту людей, в якій створюються умови, що виключають вплив на них іонізуючого опромінення у разі радіоактивного забруднення місцевості;

- швидкосторуджувана захисна споруда ЦЗ – захисна споруда, що зводиться із спеціальних конструкцій за короткий час для захисту людей від дії засобів ураження в особливий період.

Для захисту людей від деяких факторів небезпеки, що виникають внаслідок НС у мирний час, та дії засобів ураження в особливий період також використовуються споруди подвійного призначення та найпростіші укриття.

Споруда подвійного призначення – це наземна або підземна споруда, що може бути використана за основним функціональним призначенням і для захисту населення.

Найпростіше укриття – це фортифікаційна споруда, цокольне або підвальне приміщення, що знижує комбіноване ураження людей від небезпечних наслідків НС, а також від дії засобів ураження в особливий період.

Укриттю підлягають.

У сховищах:

- працівники найбільшої працюючої зміни суб'єктів господарювання, віднесених до відповідних категорій ЦЗ та розташованих у зонах можливих значних руйнувань населених пунктів, які продовжують свою діяльність в особливий період;

- персонал атомних електростанцій, інших ядерних установок і працівники суб'єктів господарювання, які забезпечують функціонування таких станцій (установок);

- працівники найбільшої працюючої зміни суб'єктів господарювання, віднесених до категорії особливої важливості ЦЗ та розташованих за межами зон можливих значних руйнувань населених пунктів, а також працівники чергового персоналу суб'єктів господарювання, які забезпечують життєдіяльність міст, віднесених до відповідних груп ЦЗ;

- хворі, медичний та обслуговуючий персонал закладів охорони здоров'я, які не підлягають евакуації або не можуть бути евакуйовані у безпечне місце;

У протирадіаційних укриттях:

- працівники суб'єктів господарювання, віднесених до першої та другої категорій ЦЗ та розташованих за межами зон можливих значних руйнувань населених пунктів, які продовжують свою діяльність у воєнний час;

- працівники суб'єктів господарювання, розташованих у зонах можливих руйнувань, небезпечного і значного радіоактивного забруднення навколо атомних електростанцій;

- населення міст, не віднесених до груп ЦЗ, та інших населених пунктів, а також населення, евакуйоване з міст, віднесених до груп ЦЗ і зон можливих значних руйнувань;

- хворі, медичний та обслуговуючий персонал закладів охорони здоров'я, розташованих за межами зон можливих значних руйнувань міст, віднесених до груп ЦЗ, і суб'єктів господарювання, віднесених до категорій

ЦЗ, а також закладів охорони здоров'я, які продовжують свою діяльність у воєнний час;

У швидкоспоруджуваних захисних спорудах ЦЗ, найпростіших укриттях та спорудах подвійного призначення – населення міст, віднесених до груп ЦЗ, яке не підлягає евакуації у безпечне місце, а також інших населених пунктів.

Для вирішення питань щодо укриття населення в захисних спорудах ЦЗ центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування та суб'єкти господарювання завчасно створюють фонд таких споруд.

Порядок створення, утримання фонду захисних споруд ЦЗ та ведення його обліку визначається Кабінетом Міністрів України.

Проектування, будівництво, пристосування і розміщення захисних споруд та об'єктів подвійного призначення здійснюються згідно з нормами, які розробляються відповідно до Закону України «Про будівельні норми».

Вимоги щодо утримання та експлуатації захисних споруд визначаються Державною службою України з надзвичайних ситуацій.

Утримання захисних споруд ЦЗ у готовності до використання за призначенням здійснюється суб'єктами господарювання, на балансі яких вони перебувають (у тому числі споруд, що не увійшли до їх статутних капіталів у процесі приватизації (корпоратизації), за рахунок власних коштів.

У разі використання однієї захисної споруди кількома суб'єктами господарювання вони беруть участь в утриманні споруди відповідно до укладених між ними договорів.

Захисні споруди ЦЗ можуть використовуватися у мирний час для господарських, культурних і побутових потреб у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

З моменту виключення захисної споруди із фонду споруд ЦЗ вона

втрачає статус захисної споруди ЦЗ. Володіння, користування та розпорядження спорудами, які втратили статус захисних споруд ЦЗ, здійснюється відповідно до закону.

Захисні споруди ЦЗ державної та комунальної власності не підлягають приватизації (відчуженню).

Захисні споруди у мирний час можуть передаватися в оренду для задоволення господарських, культурних та побутових потреб із збереженням цільового призначення таких споруд, крім тих, що перебувають у постійній готовності до використання за призначенням, а саме:

- в яких розташовані пункти управління;
- призначених для укриття працівників суб'єктів господарювання, що мають об'єкти підвищеної небезпеки;
- розташованих у зонах спостереження атомних електростанцій та призначених для укриття населення під час радіаційних аварій.

Особливості оренди захисних споруд визначаються типовим договором оренди, який затверджується Кабінетом Міністрів України.

Контроль за готовністю захисних споруд ЦЗ до використання за призначенням забезпечує центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки, спільно з відповідними органами та підрозділами ЦЗ, місцевими державними адміністраціями.

Таким чином передбачений в розділі «Охорона праці та безпека у надзвичайних ситуаціях» комплекс заходів, для приміщення обладнаного персональними комп'ютерами з візуальними дисплейними терміналами, по забезпеченню безпеки, виробничої санітарії, гігієни праці, пожежної безпеки і цивільного захисту, забезпечує безпечні та комфортні умови праці персоналу та безпеку персоналу в умовах пожеж та інших надзвичайних ситуацій.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження фінансів місцевого самоврядування сформовано наступні висновки.

У першому розділі було проаналізовано теоретичні основи функціонування місцевих фінансів. Розглянуто історичні передумови виникнення місцевих фінансів. Передумовою існування місцевих фінансів є функціонування інституту місцевого самоврядування, яке властиве лише тим країнам, де держава визнає право на автономію місцевих органів влади.

В Україні появлення першої праці на тему фінансів місцевого самоврядування датується 1898 р. Вітчизняні вчені визнали необхідність наявності місцевих фінансів в умовах формування в Україні основ ринкового господарювання.

Підсумовуючи дослідження багатьох вітчизняних вчених можна сказати, що причиною виникнення місцевих фінансів є наявність територіальних колективів, а також відокремлення функцій і завдань, які покладають на їхні органи влади.

Окреслено основні функції місцевих фінансів, яка виявляється у перерозподілі валового внутрішнього продукту. Та схематично окреслено систему місцевих бюджетів. Формування місцевих бюджетів має здійснюватися таким чином, щоб це давало можливість органам місцевого самоврядування мати фінансову базу для реалізації повноважень, визначених Конституцією України, законами, іншими нормативно-правовими актами, сприяло забезпеченню необхідними ресурсами виконання завдань соціально-економічного розвитку відповідних адміністративно-територіальних утворень.

Розглянуто основні місцеві фінансові інститути, за умови функціонування яких відбувається бюджетний процес на місцях.

Розглянуто склад доходів загального та спеціального фондів місцевих бюджетів. Також окреслено склад видатків місцевих бюджетів, охарактеризовано основні етапи бюджетного процесу на місцевому рівні.

Формування фінансових ресурсів місцевих бюджетів на місцевому рівні складається з 4-х етапів. Зокрема таких : складання проектів бюджетів, рішення про місцеві бюджети, виконання бюджеті та внесення змін до рішень про місцеві бюджети, підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету та прийняття відповідного рішення.

Проаналізовано основні законодавчі акти, та нормативно-правову базу, регулюючу функціонування До базових нормативних актів, які регламентують функціонування місцевих фінансів, слід віднести Конституцію України (1996), Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" (1997), Бюджетний кодекс України (2010), Податковий кодекс України (2010), щорічні закони про Державний бюджет України.

В результаті проведеного дослідження також можна зробити висновок, що місцеві бюджети - це не просто балансові розрахунки доходів і витрат, які мобілізуються і витрачаються на відповідній території, а й важлива фінансова категорія, основу якої становить система фінансових відносин, що складається між місцевими та державним бюджетами, а також всередині сукупності місцевих бюджетів. Місцеві бюджети є головним каналом доведення до населення кінцевих результатів суспільного виробництва, спрямованих на суспільне споживання. Саме через них суспільні фонди споживання розподіляються в територіальному розрізі, тобто між окремими адміністративно-територіальними одиницями і соціальними групами населення.

У другому розділі проведений аналіз виконання місцевих бюджетів за період 2017 -2019рр. Також проаналізовано структуру видатків місцевих бюджетів окремо по рокам з 2017-го по 2019-й рік.

Проаналізовано динаміку питомої ваги місцевих бюджетів у

зведеному бюджеті за період 2017 -2019рр. Так, за результатами аналізу можна зробити висновок про скорочення питомої ваги місцевих бюджетів в структурі зведеного бюджету України за аналізований період з 46,4% до 40,6%.

Вцілому за аналізований період з 2017-го по 2019-й роки місцеві бюджети, державний бюджет та зведений бюджет України виконуються з дефіцитом. Потрібно зазначити, що за аналізований період лише у 2017-му році місцеві бюджети були виконані з профіцитом 5 756,4млн грн., або 0,27% від ВВП.

Охарактеризовано склад дохідної частини місцевих бюджетів та питому вагу кожної статті доходів місцевих бюджетів у складі доходів місцевих бюджетів окремо за кожним роком за період з 2017 -2019.

Протягом аналізованого періоду 2017-2019 рр. в структурі доходів місцевих бюджетів переважають трансферти від державного бюджету, які становлять від 45% до 55% в структурі місцевих бюджетів за аналізований період. Також вагомою складовою в структурі доходів місцевих бюджетів є податкові надходження які протягом аналізованого періоду становлять від 40% до 48% в структурі дохідної частини місцевих бюджетів.

Проаналізовано виконання бюджету міста Запоріжжя, який за аналізований період протягом 2017-го-2019-го років виконується з дефіцитом від 335,4 млн грн у 2017-му році до 635,2 млн.грн у 2019-му році.

Виконання дохідної частини загального фонду бюджету м. Запоріжжя становить 97,72% від запланованих показників, у 2018 дохідну частину бюджету м. Запоріжжя виконано в обсязі 99,83% у 2019-му році виконання дохідної частини бюджету м. Запоріжжя становить 96,61%.

Виконання дохідної частини спеціального фонду бюджету м. Запоріжжя у 2017-му році становить 136,5% від плану, у 2018-му році виконання дохідної частини спеціального фонду бюджету м. Запоріжжя становить 143,3%, а у 2019- му 108,47.

Охарактеризовано склад видаткової частини місцевих бюджетів та питому вагу кожної статті видатків за функціональною класифікацією за період 2017-2019рр.

У 2017му році найбільшу питому вагу в структурі видатків місцевих бюджетів становили видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення та становили 27,54% або 136618,45млн.грн. в структурі загального обсягу видатків місцевих бюджетів

У 2018-му році найбільшу питому вагу в структурі видатків місцевих бюджетів становили видатки на освіту та становили 29,04% або 165706,1млн.грн.

У 2019-му році в структурі видатків місцевих бюджетів найбільшу питому вагу склали видатки на освіту які становили 33% в структурі видаткової частини місцевих бюджетів або 187099,7млн.грн.

Проаналізовано видаткову частину загального та спеціального фондів бюджету м. Запоріжжя. Видатки бюджету м. Запоріжжя протягом аналізованого періоду виконуються в обсязі від 98,6% у 2017-му році до 93,82% у 2019-му році.

За структурою найбільшу питому вагу у видатковій частині загального фонду м. Запоріжжя у 2017-му році складають видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення. У 2018-му році найбільшу питому вагу в структурі м. Запоріжжя складають видатки на освіту, які складають 29% або 2214,6 млн.грн в структурі видатків загального фонду місцевих бюджетів. У 2019-му році видатки на освіту складають 31% від загального фонду бюджету м. Запоріжжя та становлять 2260,13млн.грн.

Видатки спеціального фонду бюджету м. Запоріжжя виконуються за аналізований період в обсязі від 94,8% у 2017-му році до 93,4% у 2018-му році.

У 2017-му році найбільшу питому вагу в структурі видатків спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя займають видатки на житлово-

комунальне господарство, які становлять 27,5% в структурі спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя або 429,39млн.грн.

У 2018-му році в структурі видатків спеціального фонду бюджету міста Запоріжжя найбільшу питому вагу займають видатки на транспорт, транспортну інфраструктуру, та дорожнє господарство – 28,6% або 463,26 млн.грн.

У 2019му році найбільшу частку займають видатки на транспорт та транспортна інфраструктуру, як становлять 44% або 688,92 млн.грн.

Проаналізовано фінансову самостійність місцевих на прикладі бюджету Запорізької області за допомогою системи інтегральних показників та проведено аналіз податкоспроможності території Запорізької області. В результаті проведеного аналізу робимо висновок, про високу податкоспроможність території Запорізької області. Коефіцієнт податкоспроможності якої протягом 2017го -2019-го років зріс з 1,1 до 1,3.

Результати аналізу фінансової стійкості бюджету Запорізької області свідчать про те, що за аналізований період бюджет Запорізької області є стійким.

У третьому розділі описано особливості формування місцевих бюджетів зарубіжних країн. Наведено характеристику доходів місцевих бюджетів Європейських країн. Проведено порівняльну характеристику частку доходів місцевих бюджет у ВВП Європейських країн та України. Описано структуру доходів місцевих бюджетів країн OCED.

Потрібно зазначити, що структура податкових надходжень країн OCED відрізняється від середніх значень. Найменша частка доходів від податку на доходи та прибуток спостерігається у таких країнах як Угорщина, Литва, та Словенія та складає приблизно 19%. Найбільша частка доходів від податку на доходи та прибуток спостерігається у таких країнах як Данія 63%, Австрія 57%, та Нова Зеландія 56%.

Процес формування місцевих бюджетів показав, що на сьогоднішній день місцеві органи влади не володіють достатніми фінансовими ресурсами для організації управління економікою і соціальною сферою на своєму рівні. Це обумовлено цілим рядом обставин:

- високим рівнем концентрації фінансових ресурсів у державному бюджеті країни, що знижує значення регіональних і місцевих бюджетів у вирішенні життєво важливих для населення задач;

- домінуючою роллю трансфертів в структурі надходжень коштів до місцевого бюджету і низькою часткою закріплених за територіями податкових платежів;

Хоча потрібно відмітити що з розпочатим в Україні процесом децентралізації в структурі доходів місцевих бюджетів відбувається поступове зростання частки власних доходів, та зменшення частки трансфертів з державного до місцевих бюджетів.

Реформа децентралізації дозволила суттєво наростити доходну частину місцевих бюджетів. Однак, в той же час фінансування більшої частини видатків, пов'язаних з життям територіальних громад, тепер здійснюється за рахунок їхніх бюджетів.

Так, протягом досліджуваного періоду з 2017го по 2019й рік питома вага місцевих бюджетів і структурі зведеного бюджету зросла з 22,57% або 229 495,36млн.грн до 40,63% або 557530,57млн.грн.

Такі покращення вже дали перші помітні результати. Власні доходи місцевих бюджетів з 2014 по 2019 рік збільшилися на 200 млрд. грн. (з 68,6 млрд. грн. до 267 млрд. грн).

Аналізуючи практику формування доходів місцевим бюджету в зарубіжних країнах, можна затвердити, що ефективним досвідом для України може стати статтею введення наступних заходів: збільшення ресурсів місцевого бюджету за рахунок скорочення зайнятості в місцевому управлінні, але скорочення адміністративного персоналу має здійснюватися

розумна. Основна задача - поліпшити якість місцевих послуг, а не отримати економію бюджету; подолання високого рівня тіньового копіювання економіки, її монополізації та корупції, а також втрати легального підприємництва.

До методів посилення фінансової незалежності цих бюджетів можна віднести: включення податку на прибуток комунальних підприємств, податку на землю, плату за торговий патент на підприємницьку діяльність, єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва до дохідної частини місцевих бюджетів; збільшення надходжень до місцевих бюджетів, за рахунок запровадження податку на нерухомість та розкіш.

У третьому розділі складений прогноз доходів місцевих бюджетів України на 2020-й рік. Прогнозний рівень дохідної частини за результатами розрахунків методом аналітичного вирівнювання становить 675657,21 млн.грн. Значення доходів місцевих бюджетів у 2020 році буде знаходитись в межах інтервалу від 550 539,42 до 800 775 млн.грн.

Також складено прогноз дохідної частини бюджету м. Запоріжжя, на 2020-й рік. Прогнозний рівень дохідної частини бюджету м. Запоріжжя становить 10412,9 млн.грн., довірчий інтервал для якого становить від 8124,4 до 12701,4 млн.грн.

В результаті SWOP аналізу виокремлено ряд стратегічних цілей для вирішення існуючих проблем функціонування фінансів місцевого самоврядування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України* від 28 червня 1996р. № 254/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата зверення 25.07.2020).
2. Бюджетний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України* від 8 липня 2010. № 2456-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата зверення 28.07.2020).
3. Про Державний бюджет України на 2018 рік та внесення змін до деяких законодавчих актів України : Закон України від 28 грудня 2007 р. № 107-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19#Text> (дата зверення 25.08.2020).
5. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України // Урядовий кур'єр. – 1997. – 14 червня.
6. Розпорядження „Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів” від 23 травня 2007 року № 308–р – за даним сайту в Інтернеті www.minfin.gov.ua (дата зверення 27.08.2020).
7. Європейська Хартія місцевого самоврядування. *Відомості Верховної Ради України* від 15 липня 1997 р. № 452/97 - ВР. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата зверення 20.11.2020).
8. Про місцеві ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування : Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки. *Верховна Рада Української РСР на першій і другій сесіях*. травень – грудень 1990 р. С. 127–191.
9. Про місцеві ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування : Закон України. *Відомості Верховної ради України*. 1992. № 28.

10. Бюджетна система : підруч. / за ред. С. І. Юрія, В. Г. Дем'янишина, О. П. Кириленко. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 624 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://dspace.tneu.edu.ua/jspui/bitstream/pdf> (дата зверення 20.08.2020).
11. Бак Н. А. Регулювання міжбюджетних відносин як складова бюджетного регулювання. *Фінанси України*. 2002. № 5. С. 78 - 83.
12. Буковинський С.А. До питання здійснення бюджетної політики в Україні. *Фінанси України*. 2007. №11. С. 3 - 31.
13. Василик О. Д., Павлюк К. В. Бюджетна система України. Київ : 2004, 544 с.
14. Василик О. Д. Державні фінанси України : підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 606 с.
15. Воронова Л. К., Криницький І. Е., Кучерявенко Н. П. Финансовое право. Харьков : Право, 2006. 384 с.
16. Державні фінанси : Теорія і практика перехідного періоду в Центральній Європі / за редакцією Юрая Немеца. Київ : Основи, 1998. 542 с.
17. Місцеві фінанси : підручник / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. 2-ге вид., доп. і перероб. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2014. 448 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/12095/1/Miscevi_finansuPD_2_B5%20%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%9F..pdf (дата зверення 18.06.2020).
18. Місцеві фінанси : підручник / авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко. Київ : УБС НБУ, 2015. 579 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/12268.pdf> (дата зверення 18.06.2020).
19. Місцеві фінанси: навчальний посібник / М.О.Євдокімова; ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Харків, 2014. 343 с. [Електронний ресурс]. Режим

доступу: <http://dspace.knau.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/74/1/.pdf> (дата зверення 22.06.2020).

20. Васильєва Н. В., Гринчук Н. М., Дерун Т. М., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади: навчальний посібник. Київ: 2017. 119 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/pdf>.

21. Васильєва Н. В., Гринчук Н. М., Дерун Т. М., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади: навчальний посібник. Київ : 2017. 119 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/pdf>. (дата зверення 20.11.2020).

22. Власюк Н.І. Місцеві фінанси : навчальний посібник Київ : Алерта, 2011. 328 с.

23. Зайчикова В. В. Прогнозування доходів місцевих бюджетів у процесі міжбюджетного регулювання. *Фінанси України*. 2007. №6. С. 69 - 82.

24. Урядовий портал. Реформа децентралізації. Ключові результати. 2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciy> (дата зверення 14.11.2020).

25. Бюджет України 2019 : статистичний збірник. Міністерство фінансів України. Київ, 2020. 297 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik> (дата зверення 08.10.2020).

26. Фатюха Н. Г., Тертиця О. А. Сучасний стан та перспективи розвитку місцевих бюджетів в умовах децентралізації. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8324> (дата зверення: 28.11.2020).

27. Фатюха Н. Г., Тертиця О. А. Роль місцевих бюджетів в соціально-економічному розвитку території та перспективи розвитку в умовах

децентралізації. *Економічні та інноваційно-інвестиційні процеси в умовах змін ринкового середовища*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м.Львів, 24 жовтня 2020 р. ГО «Львівська економічна фундація». Львів : ЛЕФ, 2020. С. 110-113.

28. Місцеві бюджети : дані за I квартал 2020 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<https://decentralization.gov.ua/news/12481>(дата зверення 18.11.2020).

29. Сало Т. Децентралізація фінансової системи : стан та оцінка рівня в Україні. *Ефективність державного управління*. 2013. Вип. 35. С. 324 - 330 (дата зверення 18.11.2020).

30. International Budget Practices and Procedures Database - OECD [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=OCDE/GD\(94\)116&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=OCDE/GD(94)116&docLanguage=En) (дата зверення 10.10.2020).

31. Про виконання обласного бюджету за 2018 рік. Інформація Департаменту фінансів Запорізької обласної державної адміністрації. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.zoda.gov.ua> (дата зверення 11.10.2020).

32. Оподаткування доходів фізичних осіб : міжнародний досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/3030> (дата зверення 14.11.2020).

33. Державний веб-портал бюджету для громадян Open Budget - Місцеві бюджети. [Електронний ресурс]. Режим доступу: openbudget.gov.ua (дата зверення 14.08.2020).

34. Інформація про надходження доходів та проведення видатків з бюджету міста Запоріжжя за 2017 рік. Офіційний сайт Запорізької міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zp.gov.ua/upload/editor/dovidka_pro_vikonannya_za_2017_rik.pdf (дата зверення 21.11.2020).

35. Інформація про надходження доходів та проведення видатків з бюджету міста Запоріжжя за 2018 рік. Офіційний сайт Запорізької міської ради [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zp.gov.ua/upload/editor/dovidka_pro_vikonannya_za_2018_rik.pdf (дата зверення 21.11.2020).

36. Інформація про надходження доходів та проведення видатків з бюджету міста Запоріжжя за 2019 рік. Офіційний сайт Запорізької міської ради [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zp.gov.ua/upload/editor/dovidka_pro_vikonannya_za_2019_rik.pdf (дата зверення 23.11.2020).

37. Пояснювальна записка до звіту про виконання бюджету міста Запоріжжя за 2015 рік. Офіційний сайт Запорізької міської ради [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zp.gov.ua/upload/editor/dovidka_pro_vikonannya_za_2015_rik.pdf (дата зверення 23.11.2020).

38. Пояснювальна записка до звіту про виконання бюджету міста Запоріжжя за 2016 рік. Офіційний сайт Запорізької міської ради [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zp.gov.ua/uk/page/bugjet> (дата зверення 01.12.2020).

39. Пояснювальна записка до звіту про виконання бюджету міста Запоріжжя за 2017 рік. Офіційний сайт Запорізької міської ради [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zp.gov.ua/uk/page/bugjet> (дата зверення 08.12.2020).

40. Пояснювальна записка до звіту про виконання бюджету міста Запоріжжя за 2018 рік. Офіційний сайт Запорізької міської ради [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zp.gov.ua/uk/page/bugjet> (дата зверення 08.12.2020).

41. Пояснювальна записка до звіту про виконання бюджету міста Запоріжжя за 2019 рік. Офіційний сайт Запорізької міської ради

[Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zp.gov.ua/uk/page/bugjet>(дата звернення 11.12.2020).

42. ГОСТ 12.0.003-74* Система стандартів безпеки праці. Опасные и вредные производственные факторы. Классификация. [Введ. 1976-01-01]. М. : Госстандарт ССРСР, 1974. 4 с.

43. НПАОП 40.1-1.21-98. Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів. На заміну ДНАОП 0.00.1.21-84 ; чинний з 1998-01-09. Київ : Мінпраці України, 1998. 89 с.

44. ПУЕ-2017. Правила улаштування електроустановок. На заміну ПУЕ-86 ; чинний з 2017-08-21. Київ : Міненерговугілля України, 2017. 617 с.

45. 90/270/ЄЕС. Про мінімальні вимоги безпеки та здоров'я при роботі з екранними пристроями. [Чинний від 1990-05-29]. Брюссель : Рада Європейських співтовариств, 1990. 14 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://docs.pravo.ru/document/view/32704903/>. (дата звернення 20.11.2020)

46. НПАОП 0.00-7.15-18. Вимоги щодо безпеки та захисту здоров'я працівників під час роботи з екранними пристроям. На заміну НПАОП 0.00-1.28-10 ; чинний від 2018-05-18. Київ : Мінсоцполітики України, 2018. 6 с. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0508-18>. (Нормативно-правовий акт охорони праці) (дата звернення 21.11.2020).

47. ДСанПіН 3.3.2.007-98. Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин. Чинний від 1998-12-10. Київ : МОЗ України, 1998. URL: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=2445>. (дата звернення 25.11.2020).

48. ДБН В.2.5-28-2018. Природне і штучне освітлення. На заміну ДБН В.2.5-28-2006 ; чинний з 2019-03-01. Київ : Мінрегіон України, 2018. 133 с.

49. ДСН 3.3.6.042-99. Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень. Чинний від 1999-12-01. Київ : МОЗ України, 1999. 106 с. URL:

<http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/va042282-99>. (дата звернення 25.11.2020).

50. ГОСТ 12.1.005-88. Система стандартов безопасности труда. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны. На заміну ГОСТ 12.1.005-76 ; чинний з 1989-01-01. Москва : МОЗ СРСР, 1988. 50 с.

51. ДБН В.2.5-67:2013. Опалення, вентиляція та кондиціонування. На заміну СНиП 2.04.05-91 ; крім розділу 5 та додатка 22. ; чинний від 2014-01-01. Київ : Мінрегіонбуд України, 2013. 149 с.

52. НАПБ А.01.001-14. Правила пожежної безпеки в Україні. На заміну НАПБ А.01.001-04 ; чинний від 2014-12-30] Київ : МВС України, 2014. 91 с.

53. ДСТУ EN 2:2014. Класифікація пожеж (EN 2:1992; EN 2:1992/A1:2004, IDT). На заміну ГОСТ 27331-87 ; чинний з 01.01.2016. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 7 с.

54. ДСТУ Б В.1.1-36:2016. Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою. На заміну НАПБ Б.03.002-2007 ; чинний від 2017-01-01. Київ : Мінрегіонбуд України, 2016. 66 с.

55. ДБН В.1.1-7:2016. Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги.[На заміну ДБН В.1.1.7-2002 ; чинний від 2017-06-01. Київ : Мінрегіон України, 2017. 47 с.

56. ДБН В.2.5-56:2014. Системи протипожежного захисту. На заміну ДБН В.2.5-56:2010 ; СНиП 2.04.05-91 (розділи 5 та 22) ; чинний від 2015-07-01. Київ : Мінрегіон України, 2014. 191 с.

57. Правила експлуатації та типових норм належності вогнегасників. На заміну НАПБ Б.03.001-2004 ; чинний від 2018-02-23. Київ : МВС України, 2018. 23 с.

58. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. Редакція від: 03.07.2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>. (дата звернення

27.11.2020).

59. Шоботов В. М. Цивільна оборона : навчальний посібник вид. 2-ге, перероб. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 438 с.

Додаток А

Склад доходів загального фонду бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, міст Києва та Севастополя, районних бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад

До доходів загального фонду бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, міст Києва та Севастополя, районних бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад належать:

-60 відсотків податку на доходи фізичних осіб (крім податку на доходи фізичних осіб, визначеного пунктом 1-1 частини другої статті 29 цього Кодексу), що сплачується (перераховується) згідно з Податковим кодексом України на відповідній території (крім території міст Києва та Севастополя);

- 40 відсотків податку на доходи фізичних осіб (крім податку на доходи фізичних осіб, визначеного пунктом 1-1 частини другої статті 29 цього Кодексу), що сплачується (перераховується) згідно з Податковим кодексом України на території міста Києва та зараховується до бюджету міста Києва; 100 відсотків податку на доходи фізичних осіб (крім податку на доходи фізичних осіб, визначеного пунктом 1-1 частини другої статті 29 цього Кодексу), що сплачується (перераховується) згідно з Податковим кодексом України на території міста Севастополя та зараховується до бюджету міста Севастополя;

- 50 відсотків рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;

Продовження додатку А

- 45 відсотків рентної плати за спеціальне використання води (крім рентної плати за спеціальне використання води водних об'єктів місцевого значення), що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя користувачами води за місцем її забору;

- 25 відсотків рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення (крім рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату), що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;

- 2 відсотки рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату (крім рентної плати за користування надрами в межах континентального шельфу та/або виключної (морської) економічної зони України), що зараховується до районних бюджетів за місцезнаходженням (місцем видобутку) відповідних природних ресурсів;

- 3 відсотки рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату (крім рентної плати за користування надрами в межах континентального шельфу та/або виключної (морської) економічної зони України), що зараховується до бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджетів об'єднаних територіальних громад за місцезнаходженням (місцем видобутку) відповідних природних ресурсів;

- плата за використання інших природних ресурсів, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;

- державне мито, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування за місцем вчинення дій та видачі документів;

Продовження додатку А

- акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів, що зараховується до бюджетів об'єднаних територіальних громад, міських бюджетів;

- 10 відсотків податку на прибуток підприємств (крім податку на прибуток підприємств державної власності та податку, визначеного пунктом 18 цієї частини статті, пунктом 1-2 частини першої статті 66 та пунктом 2 частини першої статті 69 цього Кодексу), який зараховується до бюджету міста Києва;

- податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності.

Податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності, засновником яких є районні, міські ради, об'єднані територіальні громади, зараховується відповідно до районних, міських бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад;

- податок на майно, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування;

- єдиний податок, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування;

- збір за місця для паркування транспортних засобів, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування;

-) туристичний збір, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування;

- плата за ліцензії на певні види господарської діяльності та сертифікати, що видаються районними державними адміністраціями, виконавчими органами відповідних місцевих рад, яка зараховується відповідно до районних бюджетів та бюджетів місцевого самоврядування;

Продовження додатку А

- плата за ліцензії та сертифікати, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами за місцем здійснення діяльності;

- плата за ліцензії на виробництво спирту етилового, коньячного і плодового, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, спирту-сирцю виноградного, спирту-сирцю плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами за місцем здійснення діяльності;

- плата за ліцензії на право експорту, імпорту та оптової торгівлі спиртом етиловим, коньячним та плодовим, спиртом етиловим ректифікованим виноградним, спиртом етиловим ректифікованим плодовим, спиртом-сирцем виноградним, спиртом-сирцем плодовим, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами за місцем здійснення діяльності;

- плата за ліцензії на право експорту, імпорту алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами за місцем здійснення діяльності;

- плата за державну реєстрацію (крім адміністративного збору за проведення державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань), що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;

- плата за ліцензії на право оптової торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами за місцем здійснення діяльності;

- плата за ліцензії на право роздрібною торгівлі алкогольними напоями

Продовження додатку А

та тютюновими виробами, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами за місцем здійснення діяльності;

- надходження від орендної плати за користування майновим комплексом та іншим майном, що перебуває в комунальній власності, засновником яких є районні, міські ради, об'єднані територіальні громади;

30) рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин місцевого значення; рентна плата за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин; рентна плата за спеціальне використання води водних об'єктів місцевого значення; рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів (крім рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування). Такі платежі зараховуються до бюджетів місцевого самоврядування за місцезнаходженням (місцем розташування) відповідних природних ресурсів, а щодо водних об'єктів - за місцем податкової реєстрації платника рентної плати;

- плата за розміщення тимчасово вільних коштів відповідних місцевих бюджетів (крім коштів, отриманих вищими та професійно-технічними навчальними закладами від розміщення на депозитах тимчасово вільних бюджетних коштів, отриманих за надання платних послуг, якщо таким закладам законом надано відповідне право);

- орендна плата за водні об'єкти (їх частини), що надаються в користування на умовах оренди районними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями, місцевими радами, яка зараховується відповідно до районних бюджетів, бюджетів місцевого самоврядування;

- кошти від реалізації безхазяйного майна (у тому числі такого, від якого відмовився власник або отримувач), знахідок, спадкового майна (у разі

Продовження додатку А

відсутності спадкоємців за заповітом і за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття), майна, одержаного територіальною громадою в порядку спадкування чи дарування, а також валютних цінностей і грошових коштів, власники яких невідомі;

- концесійні платежі щодо об'єктів комунальної власності, засновником яких є районні, міські ради, об'єднані територіальні громади (крім концесійних платежів, визначених пунктом 3 частини першої статті 69-1 цього Кодексу);

- частина чистого прибутку (доходу) комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до бюджету, в порядку, визначеному відповідними місцевими радами;

- плата за надання інших адміністративних послуг, що справляється за місцем надання послуг;

- адміністративний збір за державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, що здійснюється виконавчими органами міських рад міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, районними, районними у містах Києві та Севастополі державними адміністраціями, виконавчими органами рад об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, який зараховується до місцевих бюджетів за місцем надання послуг;

- адміністративний збір за проведення державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, що здійснюється виконавчими органами міських рад міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, районними, районними

Продовження додатку А

у містах Києві та Севастополі державними адміністраціями, виконавчими органами рад об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, який зараховується до місцевих бюджетів за місцем надання послуг;

- плата за скорочення термінів надання послуг у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень і державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, а також плата за надання інших платних послуг, пов'язаних з такою державною реєстрацією, що здійснюється виконавчими органами міських рад міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, районними, районними у містах Києві та Севастополі державними адміністраціями, виконавчими органами рад об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, яка зараховується до місцевих бюджетів за місцем надання послуг;

- штрафні санкції за порушення законодавства про патентування;

- адміністративні штрафи та штрафні санкції за порушення законодавства у сфері виробництва та обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що зараховуються за місцем вчинення порушення;

- адміністративні штрафи, що накладаються місцевими органами виконавчої влади та виконавчими органами місцевих рад або утвореними ними в установленому порядку адміністративними комісіями;

- штрафні санкції внаслідок невиконання укладених розпорядником бюджетних коштів договорів з суб'єктами господарювання на придбання товарів, робіт і послуг за рахунок коштів відповідних місцевих бюджетів;

- кошти, отримані від надання учасниками процедури закупівель як

Продовження додатку А

забезпечення їх тендерної пропозиції (пропозиції конкурсних торгів), які не підлягають поверненню цим учасникам в частині здійснення закупівель за рахунок коштів бюджетів об'єднаних територіальних громад, районних, міських бюджетів;

- кошти, отримані від учасника - переможця процедури закупівлі під час укладання договору про закупівлю як забезпечення виконання цього договору, які не підлягають поверненню учаснику-переможцю, в частині здійснення закупівель за рахунок коштів бюджетів об'єднаних територіальних громад, районних, міських бюджетів;

- 80 відсотків коштів, отриманих підприємствами, установами та організаціями, що утримуються за рахунок бюджетів об'єднаних територіальних громад, районних, міських бюджетів, за здані у вигляді брухту і відходів золото, платину, метали платинової групи, дорогоцінне каміння, і 50 відсотків коштів, отриманих цими підприємствами, установами та організаціями за здане у вигляді брухту і відходів срібло;

- частина розміру плати за видачу ліцензії на провадження господарської діяльності з випуску та проведення лотерей, яку встановлює Кабінет Міністрів України, яка сплачується ліцензіатами до бюджетів місцевого самоврядування за місцем розташування відповідного пункту розповсюдження державної лотереї;

- інші доходи, що підлягають зарахуванню до бюджетів об'єднаних територіальних громад, районних, міських бюджетів відповідно до законодавства.

Податок на доходи фізичних осіб, який сплачується (перераховується):

- податковим агентом - юридичною особою (її філією, відділенням,

Продовження додатку А

іншим відокремленим підрозділом) чи представництвом нерезидента - юридичної особи, зараховується до відповідного бюджету за їх місцезнаходженням (розташуванням) в обсягах податку, нарахованого на доходи, що виплачуються фізичній особі;

- податковим агентом - фізичною особою, зараховується до відповідного бюджету за місцем реєстрації такої фізичної особи у органах доходів і зборів;

- фізичною особою, яка отримує доходи від особи, яка не є податковим агентом, зараховується до відповідного бюджету за податковою адресою такої фізичної особи.

Додаток Б

Надходження спеціального фонду місцевих бюджетів

До надходжень спеціального фонду місцевих бюджетів належать:

- надходження бюджету розвитку місцевих бюджетів (визначені в частині першій статті 71 цього Кодексу);
- кошти від відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, що зараховуються у розмірі: 100 відсотків - до бюджетів міст Києва та Севастополя, 25 відсотків - до бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів, 75 відсотків - до бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, 15 відсотків - до районних бюджетів, 60 відсотків - до бюджетів міст районного значення, селищ і сіл;
- концесійні платежі щодо об'єктів комунальної власності, які мають цільове спрямування згідно із законом;
- 70 відсотків грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища внаслідок господарської та іншої діяльності, в тому числі: до сільських, селищних, міських бюджетів - 50 відсотків, обласних бюджетів та бюджету Автономної Республіки Крим - 20 відсотків, бюджетів міст Києва та Севастополя - 70 відсотків;
- відрахування 10 відсотків вартості питної води суб'єктами підприємницької діяльності, які здійснюють реалізацію питної води через системи централізованого водопостачання з відхиленням від відповідних стандартів, що зараховуються до бюджетів міст, селищ та сіл;
- власні надходження бюджетних установ, що утримуються за рахунок відповідного місцевого бюджету;
- цільові та добровільні внески підприємств, установ, організацій і

Продовження додатку Б

громадян до республіканського Автономної Республіки Крим та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища;

- надходження до цільових фондів, утворених Верховною Радою Автономної Республіки Крим та місцевими радами;

- інші субвенції, що надаються з інших бюджетів за рахунок конкретно визначених надходжень спеціального фонду таких бюджетів;

- повернення кредитів, наданих з місцевих бюджетів індивідуальним сільським забудовникам;

- повернення кредитів, наданих з місцевих бюджетів молодим сім'ям та самотнім молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) та придбання житла, а також пеня і відсотки за користування ними;

- надходження в рамках програм допомоги і грантів міжнародних фінансових організацій та Європейського Союзу;

- інші надходження, визначені законом про Державний бюджет України"

Додаток В

Надходження до бюджету розвитку

Надходження до бюджету розвитку місцевих бюджетів включають:

- кошти від відчуження майна, яке знаходиться у комунальній власності, в тому числі від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення;

- надходження дивідендів, нарахованих на акції (частки, паї) господарських товариств, що є у власності відповідної територіальної громади;

- кошти від повернення позик, які надавалися з відповідного бюджету до набрання чинності цим Кодексом, та відсотки, сплачені за користування ними;

- кошти, які передаються з іншої частини місцевого бюджету за рішенням відповідної ради;

- запозичення, здійснені у порядку, визначеному цим Кодексом та іншими законами України (крім випадку, передбаченого статтею 73 цього Кодексу);

- субвенції з інших бюджетів на виконання інвестиційних проектів.

До витрат бюджету розвитку місцевих бюджетів належать:

- погашення основної суми боргу відповідно Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування (крім боргу, що утворюється за умовами, визначеними статтею 73 цього Кодексу);

- капітальні вкладення;

- внески органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування у статутні фонди суб'єктів підприємницької діяльності.

Додаток Д

Видатки, що здійснюються з районних бюджетів та бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим і міст обласного значення та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів

До видатків, які здійснюються з районних бюджетів та бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим і міст обласного значення та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать видатки на:

1) державне управління:

а) органи місцевого самоврядування міст республіканського Автономної Республіки Крим і міст обласного значення;

б) органи місцевого самоврядування районного значення;

2) освіту:

а) дошкільну освіту (у містах республіканського Автономної Республіки Крим та містах обласного значення);

б) загальну середню освіту: загальноосвітні навчальні заклади, у тому числі: школи-дитячі садки (для міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення), спеціалізовані школи, ліцеї, гімназії, колегіуми, вечірні (змінні) школи;

в) заклади освіти для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації:

- загальноосвітні школи-інтернати, загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, які позбавлені піклування батьків, дитячі

- будинки (у разі, якщо не менше 70 відсотків кількості учнів

- загальноосвітніх шкіл-інтернатів, загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей-сиріт і дітей, які позбавлені піклування батьків, дитячих будинків

Продовження додатку Д

формується на території відповідного міста чи району), дитячі будинки сімейного типу та прийомні сім'ї, допомога на дітей, які перебувають під опікою і піклуванням;

г) інші державні освітні програми;

г) вищу освіту (вищі навчальні заклади I-IV рівнів акредитації, що перебувають у власності Автономної Республіки Крим, спільній власності територіальних громад, а також вищі навчальні заклади державної та комунальної форм власності) відповідно до програм соціально-економічного розвитку регіонів;

3) охорону здоров'я:

а) первинну медико-санітарну, амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (лікарні широкого профілю, пологові будинки, станції швидкої та невідкладної медичної допомоги, поліклініки і амбулаторії, загальні стоматологічні поліклініки, дільничні лікарні, медичні амбулаторії, фельдшерсько-акушерські та фельдшерські пункти, в тому числі ті, що знаходяться на території сіл, селищ, міст районного значення відповідного району);

б) програми медико-санітарної освіти (міські та районні центри здоров'я і заходи по санітарній освіті);

4) соціальний захист та соціальне забезпечення:

а) державні програми соціального забезпечення: притулки для неповнолітніх (у разі, якщо не менше 70 відсотків кількості дітей, які перебувають в цих закладах, формується на території відповідного міста чи району), територіальні центри і відділення соціальної допомоги на дому;

б) державні програми соціального захисту: пільги ветеранам війни і праці, допомога сім'ям з дітьми, додаткові виплати населенню на покриття

Продовження додатку Д

витрат з оплати житлово-комунальних послуг, компенсаційні виплати за пільговий проїзд окремих категорій громадян;

в) державні програми підтримки будівництва (реконструкції) житла для окремих категорій громадян;

г) районні та міські програми і заходи щодо реалізації державної політики стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї;

5) культуру і мистецтво:

а) державні культурно-освітні та театральні-видовищні програми (театри, бібліотеки, музеї, виставки, палаци і будинки культури, школи естетичного виховання дітей);

б) сільські, селищні та міські палаци культури, клуби та бібліотеки;

б) державні програми розвитку фізичної культури і спорту:

утримання та навчально-тренувальна робота дитячо-юнацьких спортивних шкіл всіх типів (крім шкіл республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення), заходи з фізичної культури і спорту та фінансова підтримка організацій фізкультурно-спортивної спрямованості і спортивних споруд місцевого значення;

7) місцеву міліцію.

Додаток Е

Видатки, що здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів і враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів

1. До видатків, які здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим і обласних бюджетів та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать видатки на:

1) державне управління:

а) представницьку і виконавчу владу Автономної Республіки Крим;

б) обласні ради;

2) освіту:

а) загальну середню освіту для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації: спеціальні загальноосвітні навчальні заклади для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, санаторні школи-інтернати; загальноосвітні школи-інтернати, загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дитячі будинки (крім загальноосвітніх шкіл-інтернатів, загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей-сиріт і дітей, які позбавлені батьківського піклування, дитячих будинків, визначених у підпункті “в” пункту 2 статті 89 цього Кодексу, та дитячих будинків сімейного типу і прийомних сімей);

б) заклади професійно-технічної освіти, що перебувають у власності Автономної Республіки Крим і виконують державне замовлення;

в) вищу освіту (вищі навчальні заклади I-IV рівнів акредитації, що перебувають у власності Автономної Республіки Крим, спільній власності територіальних громад, а також вищі навчальні заклади державної та

Продовження додатку Е

комунальної форм власності) відповідно до програм соціально-економічного розвитку регіонів;

г) післядипломну освіту (інститути післядипломної освіти вчителів та центри і заходи з підвищення кваліфікації державних службовців місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, постійно діючі курси (центри) підвищення кваліфікації працівників соціально-культурної сфери та агропромислового комплексу, що знаходяться у комунальній власності);

г) інші державні освітні програми;

3) охорону здоров'я:

а) первинну медико-санітарну, амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (лікарні республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення);

б) спеціалізовану амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (спеціалізовані лікарні, поліклініки, включаючи стоматологічні, центри, диспансери, госпіталі для інвалідів Великої Вітчизняної війни, будинки дитини, станції переливання крові);

в) санаторно-курортну допомогу (санаторії для хворих на туберкульоз, санаторії для дітей та підлітків, санаторії медичної реабілітації);

г) інші державні програми медичної та санітарної допомоги (медико-соціальні експертні комісії, бюро судмедекспертизи, центри медичної статистики, бази спецмедпостачання, центри здоров'я і заходи санітарної освіти, інші програми і заходи);

4) соціальний захист та соціальне забезпечення:

а) державні програми соціального захисту та соціального забезпечення: допомога по догляду за інвалідами I чи II групи внаслідок

Продовження додатку Е

психічного розладу; адресна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям; виплати компенсації реабілітованим; дитячі будинки-інтернати; навчання та трудове влаштування інвалідів; будинки-інтернати для престарілих і інвалідів; будинки-інтернати для дітей-інвалідів; центри по нарахуванню пенсій; притулки для неповнолітніх (крім притулків, визначених у підпункті "а" пункту 4 статті 89 цього Кодексу);

б) республіканські Автономної Республіки Крим і обласні програми і заходи з реалізації державної політики стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї;

в) інші державні соціальні програми;

5) культуру і мистецтво:

а) державні культурно-освітні програми (республіканські Автономної Республіки Крим та обласні бібліотеки, музеї та виставки);

б) державні театральні-видовищні програми (філармонії, музичні колективи і ансамблі, театри, палаци і будинки культури республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення, інші заклади та заходи у галузі мистецтва);

в) інші державні культурно-мистецькі програми;

б) фізичну культуру і спорт:

а) державні програми з розвитку фізичної культури і спорту (навчально-тренувальна робота дитячо-юнацьких спортивних шкіл усіх типів республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, заходи з фізичної культури і спорту республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення);

б) державні програми з інвалідного спорту і реабілітації (республіканський Автономної Республіки Крим та обласні центри з інвалідного спорту і дитячо-юнацькі спортивні школи інвалідів та

Продовження додатку Е

спеціалізовані спортивні школи паролімпійського резерву; проведення навчально-тренувальних зборів і змагань з інвалідного спорту республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення).

Додаток Ж
SWOP аналіз стратегічних цілей розвитку фінансів місцевого
самоврядування

Ціль 1. Збільшити власні ресурси місцевих бюджетів	
Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
Позитивна тенденція у реформуванні податкової системи та системи міжбюджетних відносин.	Нерівномірність податкових надходжень. Слабка міжвідомча координація. Не ефективний механізм збору податків
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Можливість розробки нормативно-правових актів спрямованих на формування стабільних джерел доходів громад. Розвиток електронних сервісів для платників податків, удосконалення механізму протидії ухиленню від сплати податків	Тінізація економіки. Відсутність міжвідомчої координації Залежність від нестабільних надходжень (податок на прибуток.)

Для досягнення цілі 1 виокремленні наступні кроки

1	Зберегти та розширити ресурсну базу
2	Скоротити кількість пілґ
3	Підвищити ефективність місцевих податків та зборів
4	Створити повноцінні муніципальні фіскальні реєстри

Рис. Ж.1 SWOP аналіз стратегічних цілей розвитку фінансів місцевого самоврядування

Продовження додатку Ж

Ціль 2 Підвищити фінансову самостійність громад	
Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
Активна участь громадськості. Позитивна тенденція у реформуванні податкової системи та системи міжбюджетних відносин.	Не ефективний механізм збору податків. Залежність місцевих бюджетів від нестабільних надходжень. Скорочення населення регіонів, що впливає на зниження податкових надходжень. Відсутність громадського контролю. Неефективний механізм адміністрування місцевих податків.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Включенні податку на прибуток комунальних підприємств до місцевих податків. Включення податку на землю до місцевих податків.	Тінізація економіки. Залежність від нестабільних надходжень (податок на прибуток).

Для досягнення цілі 1 виокремленні наступні кроки

1	Перейти від помісячного до квартального розпису
2	Перейти від Державного контролю до громадського
3	Розширити права органів місцевого самоврядування щодо адміністрування місцевих податків.
4	Підвищити гнучкість використання бюджетних коштів.

Продовження рис. Ж.1

Продовження додатку Ж

Ціль 3 Покращити бюджетне планування	
Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
Застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі. Позитивна тенденція у реформуванні податкової системи та системи міжбюджетних відносин	Відсутність законодавчого закріплення обов'язковості здійснення середньострокового бюджетного планування. Недостатній кадровий потенціал, низький рівень підготовки фахівців місцевого самоврядування. Недостатній досвід у здійсненні якісного середньострокового прогнозування і бюджетного планування.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Навчання кадрового складу органів місцевого самоврядування. Законодавче закріплення обов'язковості здійснення середньострокового бюджетного планування.	Відсутність чіткої методології середньострокового прогнозування. Часта зміна пріоритетів бюджетної політики під впливом політичних факторів. Відсутність законодавчого закріплення обов'язковості здійснення середньострокового бюджетного планування.

Для досягнення цілі 1 виокремленні наступні кроки

1	Покращити систему горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів.
2	Запровадити бюджетні регламенти в діяльності місцевих рад
3	Запровадити середньострокове планування на рівні головних розпорядників бюджетних коштів місцевих бюджетів
4	За допомогою законодавчих актів затвердити обов'язкове середньострокове бюджетне прогнозування на всіх рівнях місцевих бюджетів та бюджетів місцевого самоврядування

Продовження рис. Ж.1

Продовження додатку Ж

Ціль 4 Забезпечити необхідне фінансування делегованих повноважень	
Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
Застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі. Позитивна тенденція у реформуванні податкової системи та системи міжбюджетних відносин	Відсутність законодавчого закріплення обов'язковості здійснення середньострокового бюджетного планування. Недостатній кадровий потенціал, низький рівень підготовки фахівців місцевого самоврядування. Недостатній досвід у здійсненні якісного середньострокового прогнозування і бюджетного планування.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Навчання кадрового складу органів місцевого самоврядування. Законодавче закріплення обов'язковості здійснення середньострокового бюджетного планування.	Відсутність законодавчого закріплення обов'язковості здійснення середньострокового бюджетного планування.

Для досягнення цілі 1 виокремленні наступні кроки

1	Переглянути методики розрахунку субвенцій.
2	Затвердити галузеві соціальні стандарти і бюджетні нормативів за кожним з делегованих повноважень.

Продовження рис. Ж.1

Продовження додатку Ж

Ціль 5 Підвищити гнучкість використання бюджетних коштів	
Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
Активна участь громадськості. Позитивна тенденція у реформуванні податкової системи та системи міжбюджетних відносин.	Не ефективний механізм збору податків. Залежність місцевих бюджетів від нестабільних надходжень. Скорочення населення регіонів, що впливає на зниження податкових надходжень. Відсутність громадського контролю. Неефективний механізм адміністрування місцевих податків.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Включенні податку на прибуток комунальних підприємств до місцевих податків. Включенні податку на землю до місцевих податків.	Тінізація економіки Залежність від нестабільних надходжень (податок на прибуток)

Для досягнення цілі 1 виокремленні наступні кроки

1	Покращити систему горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів.
2	Затвердити галузеві соціальні стандарти і бюджетні нормативів за кожним з делегованих повноважень.

Продовження рис. Ж.1